

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๑๒ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒

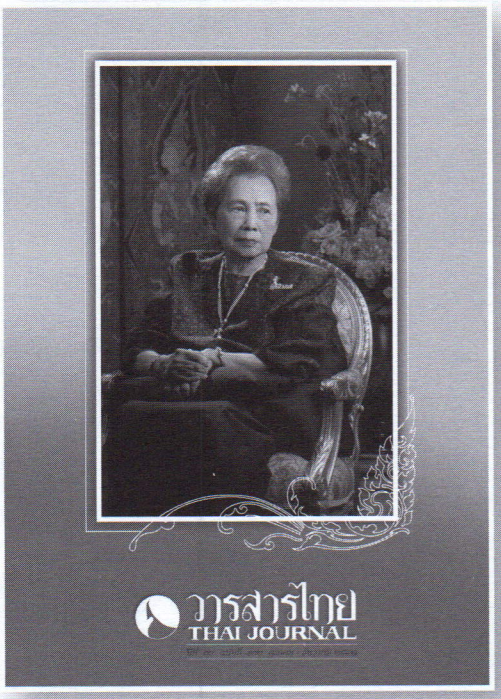

ปกหน้า: สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตน-ราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
(ภาพพระราชทาน)

วารสารไทย เป็นวารสารเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ รณรงค์ ปลูกฝัง และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานวารสารไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๖๒๙-๙๔๖๕, ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๑,
๐-๒๖๒๙-๙๔๘๓
โทรสาร ๐-๒๒๘๒-๕๓๒๒
www.identity.opm.go.th

ห้ามจำหน่าย
เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
จากสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์ที่
บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด
๓๐๗ ซอยลาดพร้าว ๘๗ ถนนลาดพร้าว
กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๐-๒๙๖๖-๑๖๐๐-๖
โทรสาร. ๐-๒๕๓๙-๒๕๑๒
email: darnsuta@truemail.co.th
website: darnsuthapress.com

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๑๒ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 572X

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย

อนุกรรมการที่ปรึกษา	นายวิจิตร	อาวะกุล
อนุกรรมการที่ปรึกษา	นายเย็นใจ	เลาหวณิช
ประธานอนุกรรมการ	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์	เกษมศรี
รองประธานอนุกรรมการ	คุณหญิงคณิตา	เลขะกุล
รองประธานอนุกรรมการ	นางสาวทรงสรรค์	นิลกำแหง
อนุกรรมการ	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (นายจิรายุ	นันท์ธราธร)
อนุกรรมการ	นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ
อนุกรรมการ	นางสาวนัยนา	แย้มสาขา
อนุกรรมการ	นายรัตนาวุธ	วัชโรทัย
อนุกรรมการ	นางลินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา
อนุกรรมการ	นายสมหมาย	จันทร์เรือง
อนุกรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะคราวประชุม (ครั้งละไม่เกิน ๒ คน)	
อนุกรรมการและเลขานุการ	นางสุณี	กระจ่างวุฒิชัย
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายจักรกฤษณ์	มณีปิตะสุต
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายเกียรติกมล	จังโส

คณะบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	(นายจตุรงค์ ปัญญาดิลก)
หัวหน้าผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี	(นายระพีพันธุ์ สริวัฒน์)
ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	(นายจิรายุ นันท์ธราธร)

บรรณาธิการ
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ
นางลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา
นางสุณี กระจ่างวุฒิชัย
นางสายใจ แจ่มจิราวรรณ

กองบรรณาธิการ

นางกนิษฐา	กิตติสถาพร	นางจันทนี	หาทรัพย์
นางสุรีพร	เกียรตินาวิน	นายเมธี	เผื่อนทอง
นายประยุทธ	ปัญญาศิริ	นายนพพร	บุญแก้ว
นางสุมาลี	เกตุแก้ว	นางสาวมัทวรรณ	นครไทย
นางรัชนี	ศรีสุข	นายจักรกฤษณ์	มณีปิตะสุต
นายเกียรติกมล	จังโส	นางสาวนันทนัท	นันทกิจ

ศิลปกรรม
นายปรีชา ฉัตระเนตร
นางสาวเยาวภา ทิมประทุม

สารบัญ

ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๑๒ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒

๓ บทบรรณาธิการ

๕ ราชสดุดีฯ ๘๔ พรรษา
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโสภาพัณณวดี

๒๙ "พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดิ์"
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโสภาพัณณวดี
ดร. ชัชพล ไชยพร

๔๒ "ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า"
หนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ
เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
กองบรรณาธิการวารสารไทย

๕๖ ไปดูโขน ชุด พรหมาศ
ประกอบ ลาภเกษร

๖๓ ลังกาสุกะ-ปัตตานี
พลโท ดำเนิร เลขะกุล

๗๗ ธรรมะคือคุณากร
พระธรรมเทศนา สามัคคีกถา
พระธรรมกิตติเมธี (จำนง ธมฺมจารี)

ภาษาไทยกับอีเลิร์นนิง **๘๒**
รองศาสตราจารย์ ดร. นิตยา กาญจนะวรรณ

คำไทย-คำเทศ **๘๕**

- อธิบายศัพท์ : คำแปลพระนามของ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก

- อธิบายศัพท์ : เดียง "รู้" และ เผดียง "บอกให้รู้" **๘๗**
ดร. ศานติ ภักดีคำ

ปกิณกะไทย *บุคคล ข่าวสาร ภาษา หนังสือ* **๙๐**

- สำนักงานสิทธิบัตรประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป
และเขตบริหารพิเศษฮ่องกง
ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรฝนหลวง

- ผลิตภัณฑ์ "ภัทรพัฒน์ PATPAT" **๙๐**
ของมูลนิธิชัยพัฒนา

- งานฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา **๙๑**
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ
เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

- ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ **๙๓**
ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒

- มาใช้คำไทยกันเถิด **๙๕**

บทบรรณาธิการ

วารสารไทย ฉบับนี้มีภาพชุดและบทความพิเศษเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ในวันอังคาร ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ ทรงเป็นพระบรมวงศ์ที่มีพระชนมายุสูงสุดในปัจจุบัน แม้ในช่วงระยะหลังจะมิได้เสด็จออกให้พสกนิกรเฝ้าบ่อยครั้งนัก แต่พระฉายาลักษณ์ตั้งแต่ทรงพระเยาว์จวบจนพระชนมายุ ๘๔ พรรษาที่วารสารไทยได้รับพระราชทานมาเป็นภาพชุดประจำฉบับ ประกอบกับบทความพระประวัติ พระกรณียกิจ และความบางตอนที่เชิญมาจากหนังสือ **"ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า"** ที่รัฐบาลจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ ซึ่งประมวลไว้ในวารสารไทยฉบับนี้ ล้วนแสดงถึงความเป็นขัตติยราชนารีที่นำความชื่นชมโสมนัสมาสู่พสกนิกรชาวไทยเป็นนิจกาล ควรที่ชาวเราจักได้พร้อมใจกันเป็นสมานฉันท์ถวายพระพรให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

"ธรรมะคือคุณากร" แม้จะเป็นคอลัมน์ประจำฉบับที่เริ่มได้ไม่นานแต่ก็เป็นที่สนใจของท่านผู้อ่านส่วนใหญ่ ฉบับนี้เป็นพระธรรมเทศนาของพระธรรมกิตติเมธี (จำนง ธมฺมจารี) ในเรื่อง **"สามัคคีกถา"** ที่ย้ำเตือนให้ชาวไทยทั้งปวงไม่เฉพาะแต่พุทธศาสนิกชนได้ยอมแพ้กันเสียบ้าง เพื่อให้แผ่นดินได้รับชัยชนะ ส่วน **"ลังกาสุกะ-ปัตตานี"** แม้พลโท ดำเนิร เลขะกุล จะเขียนไว้เมื่อ ๓๐ ปี มาแล้ว แต่เป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เยาวชนในปัจจุบันบางคนอาจ "เหมือนจะรู้" ก็ควรได้อ่านดูให้แน่ใจว่าเรารู้จริงหรือเปล่า

บทความและคอลัมน์อื่นๆ คณะผู้จัดทำได้เลือกสรรมาเพื่อท่านผู้อ่านเช่นเคย

ทรงสรรค์ นิลกำแหง
บรรณาธิการ

ถวายพระพร

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

เนื่องในอภิลักขิตกาล ฉลองพระชนมาน
เจ็ดรอบพระนักษัตรา

สมเด็จพระภคินีเจ้าฟ้า เพชรรัตนราชสุดา
สิริโสภาพัณณวดี

ราษฎร์พร้อมน้อมกตเวที สำนึกพระกรุณี–
ยกิจที่ทรงบำเพ็ญ

เพื่อรัฐเพื่อราษฎร์ประกาศเห็น สงเคราะห์เหมาะเน้น
สังคมศึกษาพยาบาล

รักษาดินแดนทหาร ดูกเลือกิจการ
แบ่งภารพระราชกิจจา

ในพระมหากษัตรา เพื่อชาวประชา
พัฒนาผาสุกสมบูรณ์

เป็นศักดิ์เป็นศรีไอศูรย์ ขัตติยะเพิ่มพูน
แห่งพระบรมวงศ์จักรี

อัญเชิญเทพทั่วธาตรี พระคุณพระศรี–
ไตรรัตน์รัสเจริญ

พระพรพลภิสรรเสริญ สุดจักประเมิน
ด้วยใจจงรักภักดี

ขอทรงเกษมเปรมปรีดิ์ จตุรพิธพรศรี
พร้อมสรรพสิริภิบาล

พระหฤทัยสำราญ ยืนพระชนมาน
ผ่องพระพลานามัย

ห่างพ้นพระโรคาภัย อนิฏฐารมณ์ไกล
สว่างไสวพระบุญญา

ร่มเย็นเป็นขวัญนครา แผ่พระเมตตา
สยามยิ่งเทอญ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำวารสารไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
(วนิดา สถิตานนท์ ประพันธ์)

ราชสดุดีฯ ๘๔ พรรษา

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

พระเสด็จจากฟ้า

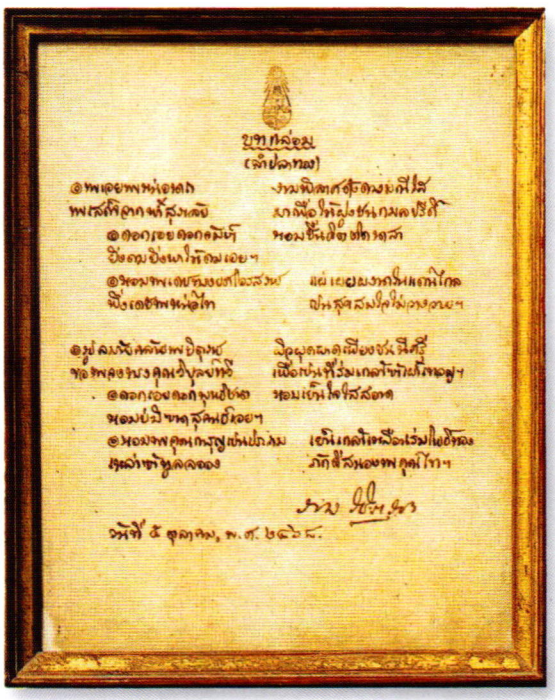

บทกลอน
(เจ้าปลาทอง)

๏ พลอยพรหน่อเอยเอ๋ย ... งามพิสุทธิ์สุดสงวนยิ่งนักหนา
พรสวรรค์ศิลาหนึ่งสูงเลิศ ... มาเพื่อให้สูงชนกมลปรีดิ์
๏ ดอกบุปผชาติดอกสุดท้าย ... หอมชื่นเอี่ยมพิทยาศาสตร์
ยิ่งคงยิ่งนานไม่จืดจางเอย ฯ
๏ หอมจรุงเกษรนงเยาว์ใจสง่า ... แย่งเย้ยยงหาญไม่แพ้ใคร
ยืนเด่นชูหน้าไม่ใฝ่ต่ำ ... ฝ่าหมู่ชนสมใจไม่ลวงตาเอย ฯ

๏ ผู้คนมากหลายพลอยยินดี ... ปิดบุตรสตรีของชั้นศักดิ์
ขอพลังบารมีคุณวิบูลย์ที่ ... เพื่อชั้นเกียรติร่วมเกลอจักนิรันดร์
๏ ดอกเอยดอกที่บุพเพใช่ ... หอมเย็นใจพิสมัยตราบ
หอมยั่งยืนชื่นสุคนธ์เอย ฯ
๏ หอมจรุงคุณหนุนช่วยปกป้อง ... เย็นเกลี้ยงเกลื่อนร่มใยอิ่มผล
เหมือนชื่อชูผลของ ... ภักดีสนองพระคุณไทย ฯ

วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘.

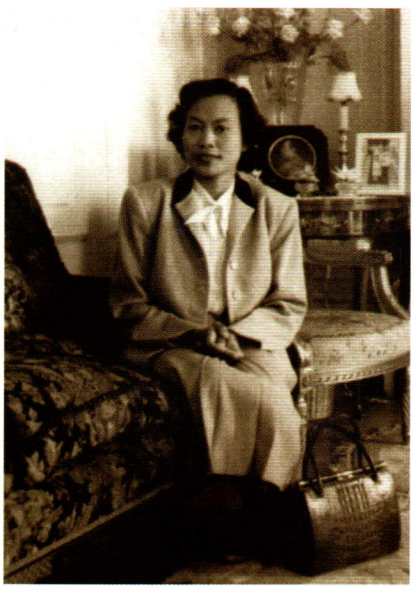

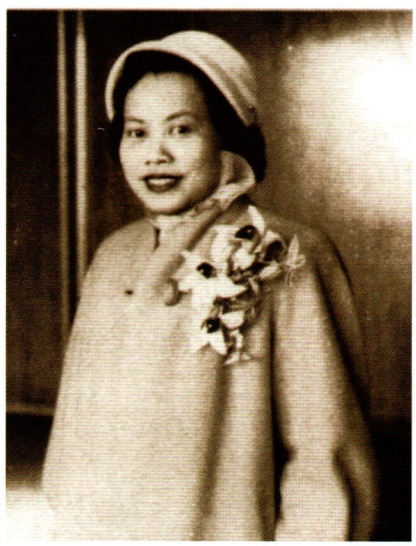

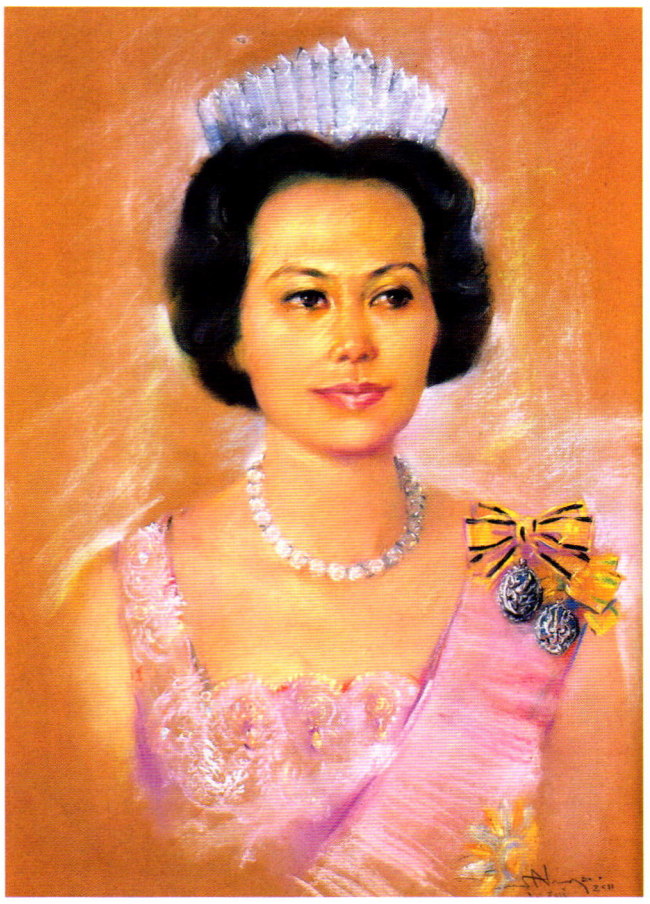

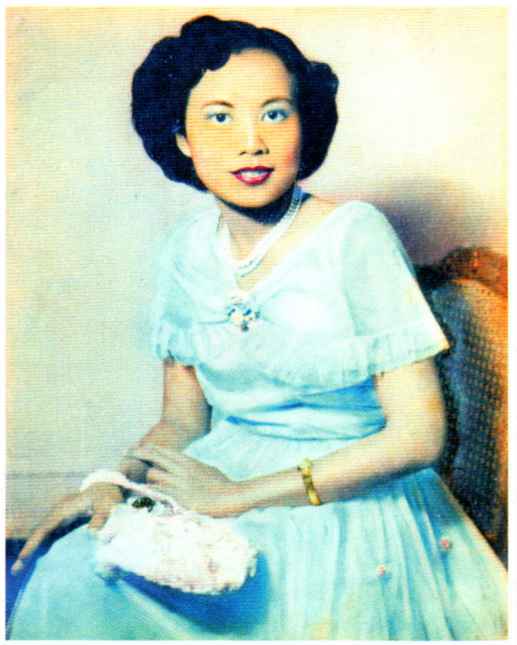

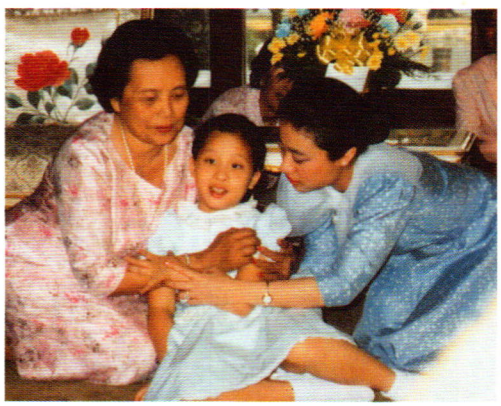

เวลาเพื่อราษฎร

วัดบวรนิเวศวิหาร

พักผ่อนพระอิริยาบถ

ฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๘
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน
โดยเสด็จพระราชกุศล

พระราชทานเลี้ยงพระกระยาหารกลางวัน
ณ พระที่นั่งบรมพิมาน
ในพระบรมมหาราชวัง

งานเลี้ยงฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ
ณ วังรื่นฤดี

ฉลองพระชนมายุ ๖ รอบ

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานน้ำพระมหาสังข์

ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนแพ

ทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย

พระราชทานของพระขวัญ

๑

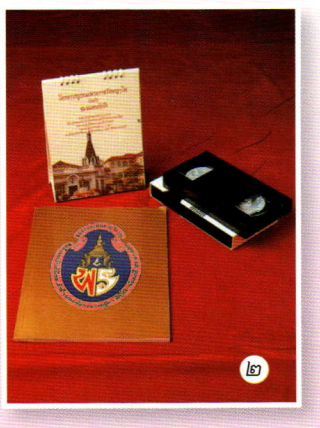
๒

๓

๔

สิ่งอนุสรณ์งานฉลองพระชนมายุ ๖ รอบ

๑. แผ่นพับพระกรณียกิจ

๒. ปฏิทิน หนังสือ และวีดิทัศน์เฉลิมพระเกียรติ

๓. เข็มที่ระลึกพระราชทาน

๔. พระเครื่องพระราชทาน

ฉลองพระชนมายุ ๗ รอบ

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

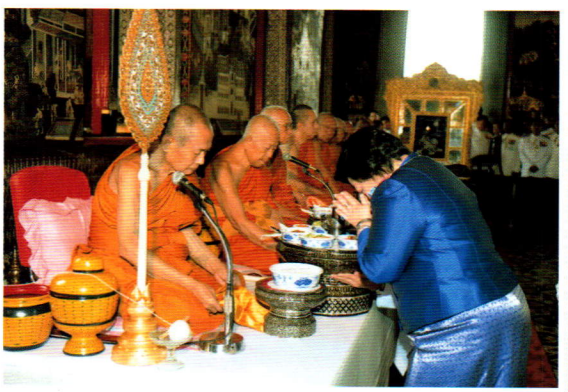

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชา-ทินัดดามาตุ เสด็จแทนพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ณ วังรื่นฤดี

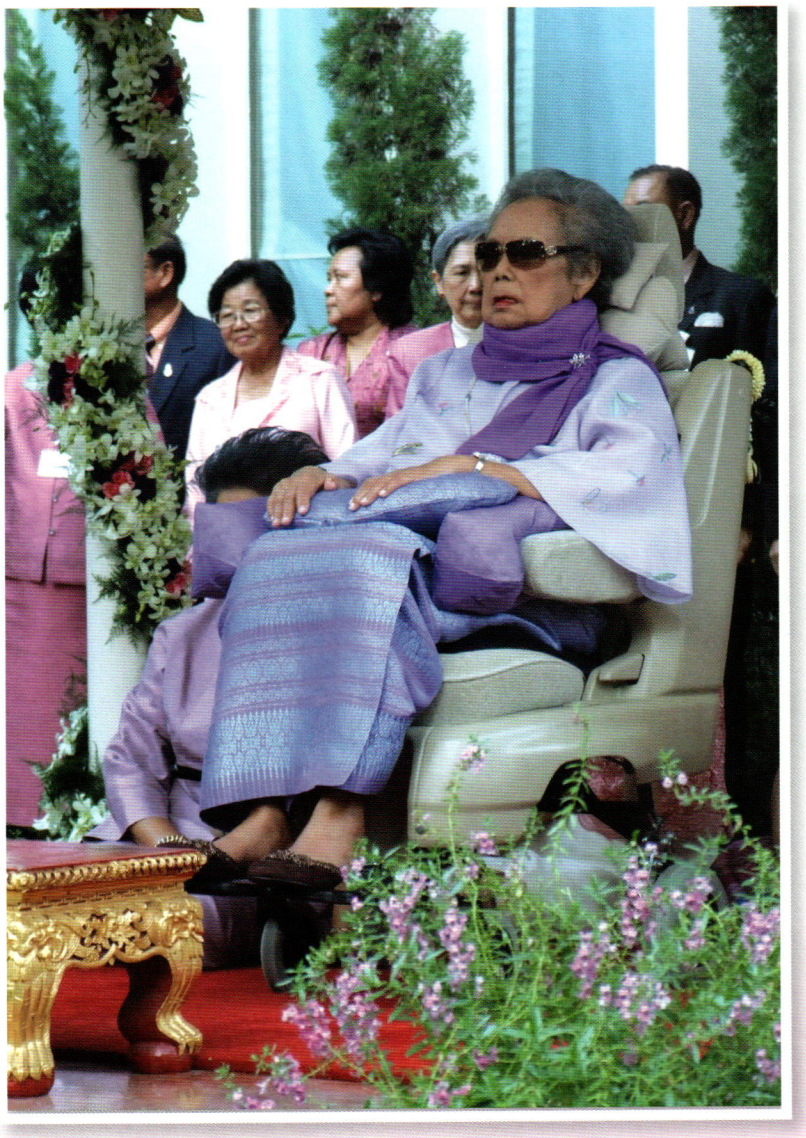

“พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดิ์”

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

ดร. ชัชพล ไชยพร*

พระเอยพระหน่อนาถ
พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย
ดอกเอยดอกจัมปา
ยิ่งดมยิ่งพาให้ดมเอยฯ
หอมพระเดชพระรงยศไอรสราช
พึ่งเดชพระหน่อไท
รูปลมาย[1]*คล้ายพระบิตุราช*
ขอพระจงทรงคุณวิบุลย์ทวี
ดอกเอยดอกพุทธธิชาต
หอมบมิขาดสุคนธ์เอยฯ
หอมพระคุณการุญเปนประถม
เหล่าข้าทูลละอองฯ

งามพิลาศดังดวงมณีใส
มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดิ์
หอมชื่นจิตติดนาสา

แผ่เผยผงาดในแดนไกล
เปนสุขสมใจไม่วางวายฯ
ผิวผุดผาดเพียงชนนีศรี
เพื่อเป็นที่ร่มเกล้าข้าเฝ้าเทอญฯ
หอมเย็นใจใสสอาด

เย็นเกล้าเหมือนร่มโพธิ์ทอง
ภักดีสนองพระคุณไทฯ”

บทกล่อมบรรทมพระราชกุมารประกอบเพลง “ลำปลาทอง” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนมีพระประสูติกาล ของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

* คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมื่อต้น ฤดูหนาวของพุทธศักราช ๒๔๖๘ ในเวลานั้น ความชุ่มชื่นและอบอุ่นหัวใจของอาณาราษฎรไทยทั้งปวงบังเกิดขึ้นสมกับที่เฝ้ารอมาเนิ่นนาน นั่นคือข่าวว่า เจ้าจอมสุวัทนาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีพระประสูติการพระหน่อพระองค์แรกแห่งรัชสมัยเป็นแน่แท้ ในกาลอนาคต อย่างไรก็ดี ความโสมนัสยินดีในประชาก็คงไม่เทียบเท่าพระราชหฤทัยปีติบันเทิงในพระประมุขของชาติ ผู้จักได้เป็นสมเด็จพระบรมชนกนาถของสมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์น้อยในอีกไม่ช้า ดังจะประจักษ์ได้จากบทกล่อมพระราชกุมารสำหรับพระราชพิธีสมโภชเดือนของพระหน่อที่ทรงพระราชนิพนธ์ล่วงหน้าไว้ กับทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯสถาปนาเจ้าจอมสุวัทนา (นามเดิม เครือแก้ว อภัยวงศ์) ขึ้นดำรงพระอิสริยยศเป็น *"พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี"* เพื่อผดุงพระราชอิสริยยศแห่งราชกุมารที่จะมีพระประสูติการในเบื้องหน้า

ผดุงพระอิสริยยศพระราชกุมาร

เหตุที่ทรงพระราชดำริสถาปนาเจ้าจอมสุวัทนาขึ้นเป็นพระนางเจ้าฯ พระวรราชเทวี นั้นก็เนื่องมาจากธรรมเนียมราชตระกูลในกรุงสยามมีแบบแผนว่า หากเป็นพระหน่อของสมเด็จพระมหากษัตริย์ที่ประสูติแต่พระชนนีสามัญชนแล้ว พระหน่อทรงเป็นเพียง "พระองค์เจ้า" แต่ถ้าพระชนนีเป็นเจ้า พระหน่อจักทรงดำรงพระราชอิสริยยศ "สมเด็จเจ้าฟ้า" ในกรณีนี้ย่อมแสดงถึงพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยชัดแจ้งว่าทรงตั้งพระราชหฤทัยให้พระหน่อที่จะมีพระประสูติการในเวลาอันใกล้ ดำรงพระอิสริยยศสมเด็จเจ้าฟ้าตามโบราณราชประเพณี

แต่แล้ว เมื่อใกล้พระประสูติการในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระประชวรหนักด้วยโรคพระอันตะ ในยามนั้นพระองค์ประทับ ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ประทับ ณ พระที่นั่งเทพสถานพิลาส ใกล้กับพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เพื่อทรงรอฟังข่าวพระประสูติการอย่างใกล้ชิด

พระประสูติการ

ครั้นเวลา ๑๒.๕๒ น. ของวันอังคาร ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี มีพระประสูติการ "พระราชธิดา" ขณะนั้น ชาวประโคมประโคมสังข์ แตร ปี่พาทย์ ตามราชประเพณี ต่อมาในเวลาบ่าย เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเฟื้อ พึ่งบุญ) ได้เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่าพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ประสูติ *"สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ"* เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชดำรัสว่า *"ก็ดีเหมือนกัน"*

รุ่งขึ้นวันพุธ ที่ ๒๕ พฤศจิกายน เวลากลางวัน เจ้าพระยารามราฆพ

เชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์น้อย ไปเฝ้าฯ สมเด็จพระบรมชนกนาถผู้ทรงพระประชวรหนักบนพระแท่น เมื่อทอดพระเนตรแล้ว ทรงพยายามยกพระหัตถ์ขึ้นสัมผัสพระราชธิดา แต่ก็ทรงอ่อนพระกำลังมากจนไม่สามารถจะทรงยกพระหัตถ์ได้ เจ้าพระยารามราฆพจึงเชิญพระหัตถ์ขึ้นสัมผัสพระราชธิดา เมื่อจะเชิญเสด็จพระราชกุมารีกลับก็ทรงโบกพระหัตถ์แสดงพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรพระราชธิดาอีกครั้ง จึงเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอมาเฝ้าฯ เป็นคำรบที่สอง และเป็นคำรบสุดท้ายแห่งพระชนมชีพ

ณ คืนนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในหมู่พระมหามณเฑียร พระบรมมหาราชวัง

พระนาม

งานสมโภชเดือนสมเด็จเจ้าฟ้าหญิงซึ่งได้เตรียมไว้เป็นงานใหญ่สมกับความชื่นชมยินดี ก็ต้องย่อลงด้วยเป็นระยะแห่งงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การพระราชทานพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๖ นั้น ได้มีการคิดพระนามเพื่อประกอบพระราชดำริไว้ ๓ พระนาม ดังนี้

สมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชอรสา สิริโสภาพัณณวดี, สมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนจุฬิน สิริโสภิณพัณณวดี และ***สมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี*** ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกพระนามสุดท้ายพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกคำนำพระนามว่า *"สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอ"* ซึ่งแปลว่าหญิงที่สืบเนื่องมาจากพี่ชายตามพระฐานันดรศักดิ์แห่งพระบรมวงศ์

เมื่อทรงพระเยาว์

หลังจากประสูติแล้วไม่นาน สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ได้ทรงย้ายไปประทับ ณ ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสุพรรณภาควดี ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อทรงเจริญพระวัยขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นห่วงว่าสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ จะไม่มีสถานที่ทรงวิ่งเล่น เพราะในพระบรมมหาราชวังมีบริเวณคับแคบ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายออกมาประทับ ณ พระตำหนักสวนหงษ์ พระราชวังดุสิต ซึ่งเป็นที่กว้างขวางร่มรื่น แวดล้อมด้วยต้นไม้น้อยใหญ่ เหมาะแก่การสำราญพระอิริยาบถของสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี

ระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ ยังทรงพระเยาว์ ทรงได้รับพระมหากรุณาจากสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้า เป็นอเนกปริยาย พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงเล่าประทานข้าราชบริพารว่า *"ถ้าไม่ได้ท่าน เจ้าฟ้าก็ไม่เป็นพระองค์"* ด้วยเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนักนั้น ได้มีพระราชดำรัสกับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าว่า *"ขอฝากลูกด้วย"* ต่อมาสมเด็จพระพันวัสสามาตุจฉาเจ้ายังได้มีพระราชกระแสถึงเรื่องนี้ไว้ว่า *"เจ้าฟ้านี่ ฉันตายก็นอนตาไม่หลับ พระมงกุฎฝากฝังเอาไว้"*

ด้วยเหตุนี้ จึงทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในพระอนามัยและการอภิบาลสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ เป็นที่ยิ่ง เช่น เมื่อใดวังสระปทุมมีการฉายภาพยนตร์ก็โปรดให้ไปรับเสด็จมาทอดพระเนตร ประชวรก็ทรงรับมาทรงดูแลเองที่วังสระปทุม เป็นต้น

สวนรื่นฤดี

หลังจากความวุ่นวายทางการเมืองเมื่อเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช และการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ผันผ่านไป พระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้สร้างตำหนักที่ประทับสำหรับสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ ขึ้น บนที่ดินริมถนนราชสีมาตัดกับถนนสุโขทัย แล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๔๗๗ พร้อมกับประทานนามตำหนักแห่งนี้ว่า **"สวนรื่นฤดี"** ณ สวนรื่นฤดีแห่งนี้ สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ ได้ทรงพระอักษรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยพระอาจารย์พิเศษจากโรงเรียนราชินี ต่อมาได้เสด็จไปทรงพระอักษร ณ โรงเรียนราชินี จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ แล้วทรงลาออกมาทรงพระอักษรกับมิสซิสเดวีส์ อดีตครูโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และนางสาวศรีนาถ สุทธะสินธุ

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ท่านผู้หญิงศรีนาถ สุริยะ) ตลอดทั้งยังทรงเรียนเปียโนกับมิสเซดีอีกด้วย

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ

ในเดือนมีนาคม ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ได้เสด็จผ่านพิภพขึ้นสืบสนองพระองค์ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีประกาศเปลี่ยนคำนำพระนามสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้เป็นพระขนิษฐภคินีในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็น "สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ" อันมีความหมายว่าน้องหญิงตามพระฐานันดร

อนึ่ง ต่อมาถึงรัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คงคำนำพระนาม "สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ" สำหรับสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ผู้เป็นพระเชษฐภคินีไว้ดังเดิม เนื่องจากคำว่า "ภคินี" สามารถแปลได้ทั้ง "น้องหญิง" และ "พี่หญิง" ได้ดุจกัน

รักษาพระอนามัย

เมื่อประทับ ณ สวนรื่นฤดีได้ระยะหนึ่ง พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงสังเกตได้ว่าพระอนามัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ มีลักษณะพิเศษ เช่นทรงมีความสามารถด้านการคำนวณ การจดจำทิศทาง และความสนใจจดจ่อต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวที่ผิดแผกจากเด็กสามัญทั่วไป จึงมีพระดำริจะทรงพาสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ไปทรงศึกษาต่อและประทับรักษาพระองค์ยังต่างประเทศ

ในเบื้องแรก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงนำเสด็จทั้งสองพระองค์ไปประพาสอินโดนีเซียเป็นปฐม ให้ได้ทรงคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมของต่างประเทศ ทั้งยังได้ทรงเยี่ยมเจ้านายหลายพระองค์ที่เสด็จไปประทับในประเทศนั้นหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาทิ สมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จเจ้าฟ้านิภานภดล กรมขุนอู่ทองเขตขัตติยนารี เป็นต้น ในการเสด็จประพาสอินโดนีเซียครั้งนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พระธิดาในสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงบันทึกไว้ว่า ***"สมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาเคยได้เฝ้าพ่อบ้างแล้วที่กรุงเทพฯ ครั้งนี้สนิทสนมมาก ทรงเกาะพระพาหาพ่ออยู่เรื่อย ดูเหมือนจะทรงรู้สึกว่าขาดพ่อ ฝ่ายพ่อก็ทรงสงสารและรับสั่งว่าสงสารพ่อที่ไม่ทันเห็นลูกโต"***

นิราศประเทศไทย

เมื่อสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงเจริญพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา พระนางเจ้าสุวัทนาฯ มีพระดำริว่าสมควรจะนำเสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ทั้งจะได้ประทับรักษาพระอนามัยด้วย ในวันที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ จะเสด็จไปนั้น สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้มีพระมหากรุณาเสด็จฯ ไปทรงส่งเสด็จที่สวนรื่นฤดี ทรงประคองพระราชนัดดาขึ้นรถพระที่นั่งแล้วรับสั่งว่า *"ไปรักษาพระองค์แล้วเสด็จกลับมาหาย่า"*

ณ ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระชนนี ประทับ ณ ตำหนักแฟร์ฮิลล์ เมืองแคมเบอร์เลย์ มณฑลเซอร์เรย์ ซึ่งมีขนาดใหญ่เพียบพร้อมสมพระเกียรติ บรรดาผู้ปฏิบัติงานในตำหนักก็ล้วนแต่เป็นสตรีทั้งสิ้น ด้วยพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงตั้งพระทัยมั่นที่จะทรงรักษาพระเกียรติศักดิ์แห่งราชนารีของพระธิดาและพระองค์เองไว้อย่างบริบูรณ์ มิให้ใครหาช่องทางติฉินนินทาได้ แม้จะประทับในต่างประเทศก็ตาม นอกจากนี้ยังทรงพาสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ซึ่งประทับ ณ พระตำหนักเวอร์จิเนีย วอเตอร์ หลังจากทรงสละ

ราชสมบัติและเสด็จฯ ไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษแล้วนั้น อยู่เนืองๆ

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ อุบัติขึ้น ประเทศอังกฤษตกอยู่ในภาวะสงครามและถูกโจมตีอย่างรุนแรง ระหว่างนี้ ทั้งสองพระองค์ก็ทรงได้รับผลกระทบเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะปัญหาด้านการเงิน ต้องทรงรับปันส่วนอาหารเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป และต้องเสด็จลี้ภัยไปประทับในแคว้นเวลส์ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ต้องเสด็จเข้าทรงศึกษาในโรงเรียนเซเครดฮาร์ต ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำสำหรับสตรี อย่างไรก็ตาม แม้ในความยากลำบากเช่นนั้น ทั้งสองพระองค์ก็ยังทรงมีน้ำพระทัยกรุณาต่อผู้ประสบภัยสงคราม เสด็จไปทรงช่วยเหลือกิจการสภากาชาดอังกฤษ โดยทรงถักเครื่องกันหนาวและทรงม้วนผ้าพันแผลพระราชทานแก่ผู้ปฏิบัติงานในแนวรบ

พระอัจฉริยภาพ

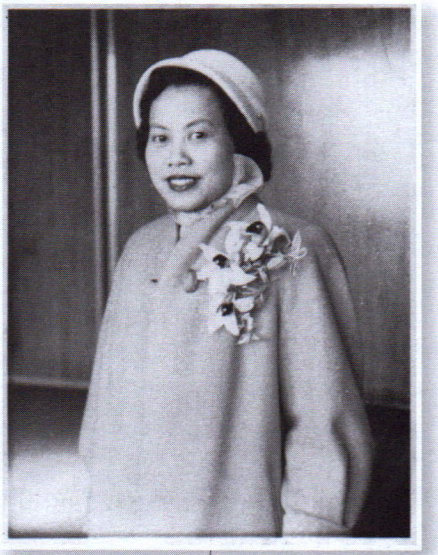

ครั้นสงครามใกล้จะยุติ ได้ทรงย้ายไปประทับ ณ ตำหนักเลขที่ ๒๖ ถนนหลุยเครสเซนต์ เมืองไบรตัน มณฑลซัสเซค ระหว่างนี้ ได้ทรงศึกษาไวยากรณ์และวรรณคดีภาษาอังกฤษ และทรงเรียนเปียโน พระอัจฉริยภาพในการทรงเปียโนนี้เป็นที่กล่าวขวัญกันมาก ด้วยทรงจดจำโน้ตเพลงได้แม่นยำแม้เคยทอดพระเนตรเพียงครั้งเดียวก็ทรงจดจำได้ทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังทรงสามารถบรรเลงเพลงที่ไม่เคยทอดพระเนตรโน้ตมาก่อน เพียงแต่ทรงเคยฟังและทรงจำทำนองได้เท่านั้นก็ทรงเปียโนได้ทันที พระปรีชาสามารถด้านนี้ยังปรากฏให้ข้าราชบริพารได้ชื่นชมอยู่เสมอแม้เสด็จประทับในประเทศไทยแล้ว

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังมีพระอัจฉริยภาพในการคำนวณปฏิทินร้อยปีได้อย่างแม่นยำ มักมีรับสั่งถามวันเดือนปีเกิดของผู้มาเฝ้าเสมอ เมื่อกราบทูลสนองรับสั่งแล้ว จะทรงคำนวณในพระทัยได้ทันทีว่าบุคคลนั้นเกิดวันอะไร ทั้งยังทรงมีความทรงจำแม่นยำอย่างยิ่ง ทรงจำวันเดือนปีเกิด ตลอดกระทั่งแม้วันที่มาเฝ้าของบุคคลต่างๆ ได้เป็นจำนวนมาก

พระกรุณาธิคุณต่อชาวไทยในอังกฤษ

ณ ตำหนักที่เมืองไบรตัน บรรดาข้าราชการและนักเรียนไทยในอังกฤษทั้งปวงต่างกล่าวขานกันถึงความอบอุ่น ความสนุกสนาน และความชื่นชมในพระการุณย-ธรรมอันงามของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระชนนี ผู้พระราชทานและประทานความเป็นกันเองแก่ผู้ไกลบ้านเหล่านั้นให้ได้รู้สึกอบอุ่น ทั้งสองพระองค์จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลี้ยงและพระราชทานพระวโรกาสให้คนไทยในอังกฤษได้เฝ้าอยู่เสมอ ทั้งสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการของสามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ อันเป็นสมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษที่สมเด็จพระบรมชนกนาถได้พระราชทานกำเนิดไว้เป็นพิเศษ พระองค์จะเสด็จทรงร่วมกิจกรรมของสามัคคีสมาคมเป็นประจำ บางโอกาสยังทรงร่วมลีลาศในงานเลี้ยงของสมาคมอีกด้วย บางโอกาส มีนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษประสบปัญหาเดือดร้อน ก็ทรงพระเมตตาขจัดปัดเป่าปัญหาให้นักเรียนเหล่านั้นอย่างทันท่วงที ประหนึ่งว่าทรงเป็นที่พึ่งในยามยากของผู้อยู่ไกลบ้านไกลเมืองได้อย่างแท้จริง พระจริยวัตรของทั้งสองพระองค์ในอังกฤษนี้ยังประทับใจเป็นที่กล่าวขานในหมู่ผู้ได้รับพระกรุณาอยู่มิรู้ลืม

ก่อนเสด็จนิวัตประเทศไทยไม่นาน ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จย้ายไปประทับ ณ ตำหนักบนถนนไดก์โรด ทรงวางพระองค์อย่างเรียบง่ายดุจเดียวกับสามัญชนชาวอังกฤษทั่วไปเหมือนเช่นเคย แต่ไม่ทรงละเลยเรื่องการศึกษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังทรงพระอักษรภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และทรงเรียนเปียโนอย่างต่อเนื่อง

นิวัตประเทศไทย-วังรื่นฤดี

เมื่อพระอนามัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ดีขึ้น และสภาวการณ์ในประเทศไทยเป็นปกติสุข

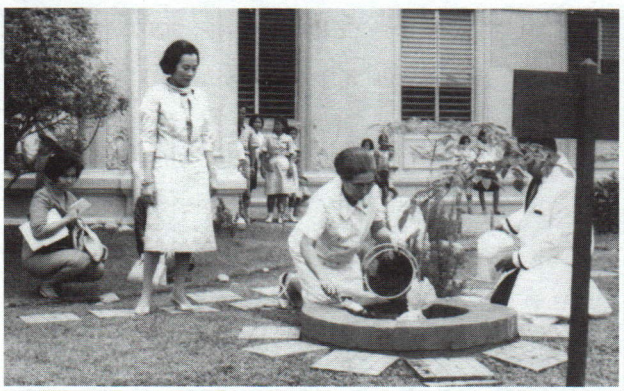

เรียบร้อย กอปรกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันได้เสด็จฯ นิวัตประเทศไทยเป็นการถาวร แล้วระยะหนึ่ง สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงเสด็จกลับมาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ แล้วทรงซื้อที่ดินในซอยสุขุมวิท ๓๘ และทรงพระกรุณาโปรดให้สร้าง "วังรื่นฤดี" ขึ้นเป็นที่ประทับตราบกระทั่งปัจจุบัน

นับแต่นั้นเป็นต้นมา พระภารกิจของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็เพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับ ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการสาธารณกุศลอันยังประโยชน์แก่พสกนิกรมิได้ว่างเว้น ทรงเป็นกำลังสำคัญในการแบ่งเบาพระราชกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในเวลาที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ได้เสด็จไปทรงเยี่ยมเยียนและพระราชทานความช่วยเหลือนานาประการแก่ราษฎรในทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งยังทรงเป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกการจัดงานแฟชั่นการกุศลเพื่อหารายได้สมทบองค์กรสาธารณกุศล โดยพระราชทานพระอนุญาตให้ใช้วังรื่นฤดีอันสวยงามเป็นสถานที่จัดงาน เช่น งานเมตตาบันเทิง-รื่นฤดี ของสมาคมสตรีภาคพื้นเอเชียแปซิฟิกแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ งานรื่นฤดี-เพชรรัตน หารายได้ก่อสร้างอาคารหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เป็นต้น

งานหลวงมิได้ขาด-งานราษฎร์มิได้เว้น

ท่านผู้หญิงสุมาลี จาติกวณิช ได้บันทึกถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งความว่า *"ด้วยพระหฤทัยเปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา สมเด็จเจ้าฟ้าฯ และเสด็จพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงรับเชิญเสด็จเพื่องานการกุศลต่าง ๆ ไม่ว่าน้อยใหญ่ตลอดทั้งปี เสด็จพระนางเจ้าสุวัทนาฯ เคยรับสั่งเล่าว่า เลขาธิการพระราชวังกราบทูลล้อพระองค์ท่านว่า เสด็จได้ทุกงานการกุศล ขอพระราชทานให้เว้นเพียงงานวัดเท่านั้น ซึ่งในกาลต่อมาสภาวะสังคมเปลี่ยนแปลง ทั้งสองพระองค์ก็ได้เสด็จงานที่จัดตามวัดต่างๆด้วย การเสด็จที่ต่างๆ นี้เป็นโอกาสให้ประชาชนหลายกลุ่ม หลายวัย หลายอาชีพ ได้เฝ้ามากยิ่งๆขึ้น ทำให้เกิดความประทับใจและซาบซึ้งในพระเมตตาบารมีกันทั่วหน้า"*

พระกรณียกิจที่ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติด้วยพระวิริยภาพมาโดยตลอดที่สำคัญคือ การปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในโอกาสต่างๆ มีพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน พระราชพิธีสังเวยพระป้าย พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวาระคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชพิธีบวงสรวงพระสยามเทวาธิราช พิธีพระราชทานประกาศนียบัตรและรางวัลแก่นักเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เป็นอาทิ

พระกรณียกิจสำคัญอีกประการคือการสืบสานกิจการที่สมเด็จพระบรมชนกนาถพระราชทานกำเนิดหรือทรงเกี่ยวเนื่อง เช่น ทรงอุปการะกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนปรินส์รอแยลส์วิทยาลัย วชิรพยาบาล โครงการบูรณะพระราชวังสนามจันทร์ มูลนิธิพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน มูลนิธิอนุรักษ์พระราชวังพญาไท เป็นต้น ทั้งยังทรงก่อตั้งหอวชิราวุธานุสรณ์และมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเผยแผ่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระบรม-

ชนกนาถอีกโสดหนึ่ง แม้ในส่วนของสมเด็จพระอัยยิกา ก็มิได้ทรงทอดพระธุระ ทรงอุปการะสถาบันที่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงก่อตั้งไว้อย่างสม่ำเสมอ มีโรงเรียนราชินี โรงเรียนวิเชียรมาตุ สภากาชาดไทย เป็นตัวอย่างสำคัญ

พระกรณียกิจในสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ นั้น เกินกว่าจะประมวลมากล่าวในที่นี้ได้ครบถ้วน เพียงพินิจจากจำนวนองค์กรในพระอุปถัมภ์และในพระอุปการะที่มีมากมายกว่า ๕๐ องค์กร ก็คงเป็นที่ตระหนักแน่แก่ใจราษฎรแล้วว่า แม้พระอนามัยจะไม่สู้สมบูรณ์ แต่พระหฤทัยที่ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระกิจจานุกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยไม่ทรงคำนึงถึงความลำบากพระวรกาย กลับยิ่งทบทวีมิลดน้อยถอยลง ดังพระดำรัสที่พระราชทานในงานฉลองพระชนมายุ ๖๑ พรรษา ณ วชิราวุธวิทยาลัย ความตอนหนึ่งว่า

"ฉันขอกล่าวต่อท่านทั้งปวงว่า จะพยายามบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่บ้านเมืองด้วยความจงรักภักดีต่อบ้านเกิดและต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นพระประมุขของชาติ ทั้งจะได้รักษาเกียรติศักดิ์แห่งความเป็นราชนารีในมหาจักรีบรมราชวงศ์ไว้ชั่วชีวิต"

องค์กรในพระอุปถัมภ์

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังทรงรับเป็นนายก กิตติมศักดิ์ ประธานกรรมการ และอุปถัมภิกา ของสถาบันหรือองค์กรเพื่อการสาธารณกุศลต่างๆ ดังนี้

๑. ทรงเป็นนายกกิตติมศักดิ์

๑.๑ มูลนิธิเพชรรัตน – สุวัทนา

๒. ทรงเป็นประธานกรรมการ

๒.๑ คณะกรรมการอำนวยการบูรณะพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

๒.๒ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์

๓. ทรงเป็นผู้บังคับการพิเศษ

๓.๑ กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๕

๓.๒ กองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์

๔. ทรงเป็นนายทหารพิเศษ

๔.๑ กรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์

๔.๒ กรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์

๔.๓ กรมนักเรียนนายเรือ รักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรือ

๔.๔ กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรืออากาศ

๔.๕ กรมราชองครักษ์ (ตำแหน่งราชองครักษ์พิเศษ)

๕. ทรงรับไว้ในพระอุปถัมภ์

๕.๑ คณะลูกเสือแห่งชาติ

๕.๒ ค่ายลูกเสือเพชรรัชต์

๕.๓ ชมรมคนรักวัง

๕.๔ มูลนิธิดุลยภาพบำบัดเพื่ออายุและสุขภาพ

๕.๕ มูลนิธิพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

๕.๖ มูลนิธิวชิรพยาบาล

๕.๗ มูลนิธิศรีรัตนโกสินทร์

๕.๘ มูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล

๕.๙ มูลนิธิอนุรักษ์พระราชวังพญาไท

๕.๑๐ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี

๕.๑๑ โรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์ เพชราวุธวิทยา

๕.๑๒ โรงเรียนเทศบาลปลูกปัญญา จังหวัดภูเก็ต

๕.๑๓ โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา

๕.๑๔ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

๕.๑๕ โรงเรียนปรินส์รอแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่

๕.๑๖ โรงเรียนพณิชยการสยาม

๕.๑๗ โรงเรียนเพชรรัชต์

๕.๑๘ โรงเรียนศรีอยุธยา
๕.๑๙ โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
๕.๒๐ โรงเรียนสยามธุรกิจ
๕.๒๑ วัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร
๕.๒๒ สถาบันสันติราษฎร์บริหารธุรกิจ
๕.๒๓ สมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
๕.๒๔ สมาคมมิตรภาพกีฬาแข่งนก
๕.๒๕ สมาคมศิษย์เก่าพณิชยการสันติราษฎร์
๕.๒๖ สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดน กรุงเทพมหานคร
๕.๒๗ สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดน แห่งประเทศไทย
๕.๒๘ สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย
๕.๒๙ สหพันธ์สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดนแห่งประเทศไทย
๕.๓๐ สโมสรลูกเสือกรุงเทพ
๕.๓๑ สมาคมสโมสรลูกเสือวิสามัญแห่งประเทศไทย
๕.๓๒ สามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์
๕.๓๓ สโมสรเนตรนารีเพชราวุธ
๕.๓๔ สำนักงานอาสากาชาด สภากาชาดไทย

๖. ทุนที่ทรงก่อตั้งและทุนในพระนาม

๖.๑ ทุนจุฬาเพชรรัตน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๖.๒ ทุนเพชรรัตน มหาวิทยาลัยศิลปากร
๖.๓ ทุนเพชรรัตน สำนักงานบรรเทาทุกข์ สภากาชาดไทย
๖.๔ ทุนเพชรรัตนการุญ ศิริราชมูลนิธิ
๖.๕ ทุนเพชรรัตนการุณ กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๕
๖.๖ ทุนเพชรรัตนอุปถัมภ์ โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
๖.๗ ทุนสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์
๖.๘ ทุนสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ สำนักงานอาสากาชาด สภากาชาดไทย

๖.๙ ทุนสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ นิธิวัดราชบพิธ
๖.๑๐ ทุนสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ
๖.๑๑ ทุนสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี โสสะมูลนิธิแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์
๖.๑๒ ทุนสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สำหรับพระราชทานแก่นักเรียนและนักศึกษาใน :

โรงเรียนราชินี
โรงเรียนราชินีบน
วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา
โรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม
โรงเรียนวิเชียรมาตุ จังหวัดตรัง
โรงเรียนสภาราชินี จังหวัดตรัง
โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย

พระจริยวัตร

ส่วนพระจริยวัตรของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ นั้นเล่า ก็เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ได้มีโอกาสเฝ้าและได้รับพระกรุณาในทุกสถานว่า ทรงเป็นเจ้านายราชนารีผู้มี

พระหฤทัยงามพิสุทธิ์ ดังที่ท่านผู้หญิงดุษฎีมาลา มาลากุล ณ อยุธยา บันทึกไว้ความว่า

"สมเด็จเจ้าฟ้าฯทรงเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาด ทั้งพระกาย พระหฤทัย และพระวาจา ไม่มีใครเคยได้ยินพระวาจาอันก้าวร้าวหยาบคายออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เลยสักครั้งเดียว ถ้าเมื่อใดทรงพระพิโรธมาก และมีพระประสงค์จะทรงบริภาษผู้ใด ก็จะรับสั่งได้แต่เพียงคำว่า ชีด เท่านั้นเอง เพราะพระองค์ได้รับการถวายพระอภิบาลมาอย่างเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าฯแท้ๆ ทำให้ไม่ทรงรู้จักคำที่ไม่สุภาพทุกประเภท กล่าวโดยย่อก็คือ พระองค์ทรงปฏิบัติตามหลักธรรมะประจำตัวของผู้เป็นใหญ่โดยมิได้ทรงเสแสร้ง หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า โดยมิได้ทรงรู้สึกพระองค์เลยว่าพระจริยวัตรที่ทรงปฏิบัติอยู่นั้นคือทรงปฏิบัติตามหลักแห่งทศพิธราชธรรมนั่นเอง"

หนึ่งในพระจริยวัตรอันควรแก่การสรรเสริญอีกประการหนึ่งก็คือ ทรงตรงต่อเวลาและทรงตระหนักในคุณค่าของเวลาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ทรงปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าดาย ยามทรงว่างเว้นจากพระภารกิจจะทรงถักนิตติ้งเป็นผ้าพันคอพระราชทานทหาร ตำรวจ ผู้ปฏิบัติราชการชายแดน ตลอดจนทรงถักเสื้อกันหนาวพระราชทานข้าราชบริพารมิได้เว้น ฉะนั้นเครื่องเย็บปักถักร้อยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเชิญไปด้วยในทุกที่ที่พระองค์ประทับอยู่ ไม่ว่าจะในกรุงเทพมหานคร ต่างจังหวัด หรือแม้กระทั่งบนเรือพระที่นั่งในยามเสด็จประพาสทางชลมารค ส่วนพระกิจวัตรประจำวันนั้นก็ทรงปฏิบัติเป็นเวลา

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ท่านผู้หญิงศรีนาถ สุริยะ อดีตพระอาจารย์ได้บันทึกพระกิจวัตรประจำวันขณะพระอนามัยยังอำนวยไว้ ดังนี้

"๐๖.๐๐ น. หรือก่อนเล็กน้อย บรรทมตื่น เปิดวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเทียบนาฬิกาข้อพระกรและทุกๆ เรือน

ทรงออกพระกำลังโดยแกว่งพระกร ๒๐๐ ครั้ง

เสร็จแล้วจะทรงสรงน้ำ แต่งพระองค์ หรือทำธุระการงานด้วยพระองค์เอง ไม่เรียกผู้ใดเข้ามารับใช้ เช่น เก็บพระภูษา ฉลองพระองค์ พับเรียบร้อย นับชิ้นใส่ถุงผ้าซัก เตรียมสำหรับข้าหลวงจะเข้ามาเก็บส่งซัก และเมื่อถึงเวลาบ่ายเชิญพระภูษาขึ้นมา จะทรงเก็บใส่ตู้เองและทรงตรวจตรานับจำนวน ถ้าขาดหายไปสัก ๑ ชิ้นก็ทรงทราบ

๐๘.๐๐ น. เสด็จออกจากห้องบรรทมตรงไปที่ห้องพระ จุดธูปเทียนถวายเครื่องสังเวยพระกระยาหารเช้าแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี และท้าวหิรันยพนาสูร (เทวรูปประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

๐๘.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารเช้า รายการพระกระยาหารทรงสั่งล่วงหน้า ๗ วัน มีรายการต่างๆ ไม่ซ้ำกัน

๐๙.๓๐-๑๐.๓๐ น. ทรงงานแต่ลำพังไม่ต้องมีข้าหลวงเฝ้า ทรงถักผ้าพันคอทหารหรือเย็บผ้า ฯลฯ ถ้ามีบุคคลภายนอกมาขอเฝ้า ก็จะได้เฝ้าในระหว่างนี้

๑๐.๓๐ น. เสวยพระสุธารส เช่น กาแฟเย็นและน้ำผลไม้

๑๑.๓๐ น. เสด็จเข้าห้องพระถวายเครื่องสังเวยพระกระยาหารกลางวันแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี และท้าวหิรันยพนาสูร

๑๒.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารกลางวันซึ่งทรงสั่งรายการล่วงหน้า ๗ วัน มีลักษณะอาหารและคุณค่าแตกต่างกันไป

ตั้งแต่ประมาณ ๑๒.๔๐ น. ถ้าไม่มีธุระกับผู้ใด ก็จะประทับเงียบๆแต่พระองค์เดียว หรือบรรทมพักผ่อนตามพระอัธยาศัย ไม่มีผู้ใดรบกวน

๑๖.๐๐ น. เสวยพระสุธารส

๑๖.๓๐ น. ทรงพระดำเนินออกพระกำลังไปรอบๆ ตำหนัก ๖ รอบหรือทรงพระดำเนินตามทางเรียบให้ได้ ๑ ชั่วโมง เสร็จจากการออกพระกำลังจะทรงพักผ่อนระยะหนึ่งแล้ว เสด็จเข้าไปจัดของเครื่องใช้และจัดพระภูษา จัดฉลองพระองค์ที่ซักรีดแล้วเข้าที่ เข้าตู้ด้วยพระองค์เอง ถ้าจะเสด็จหัวเมืองก็จะทรงจัดของเครื่องใช้ต่างๆโดยมีผู้คอยหยิบถวายเท่านั้น ในระหว่างนี้เมื่อเสด็จออกจากห้องบรรทมแล้ว จะทรงถักไหมพรมทอดพระเนตรโทรทัศน์ไปจนเวลา ๑๙.๐๐ น.

๑๙.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารค่ำ ทรงสั่งล่วงหน้าบางวัน ถ้าไม่ทรงสั่งล่วงหน้าก็แล้วแต่ทางห้องเครื่องจัดถวาย เสวยเสร็จแล้วบางทีทอดพระเนตรโทรทัศน์หรือทรงถักไหมพรมต่อ ทรงสนทนากับบุคคลภายในซึ่งเป็นข้าราชบริพารอยู่ที่ตำหนัก

๒๐.๔๐-๒๐.๔๕ น. เสด็จเข้าห้องพระ ทรงบูชาพระด้วยดอกไม้ธูปเทียน สวดมนต์เสร็จแล้วถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระอัฐิพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ด้วยดอกไม้ธูปเทียน หลังจากนี้แล้วจะไม่ทรงรบกวนผู้ใด จะเสด็จเข้าห้องบรรทม ทรงงานส่วนพระองค์ เช่น จัดเครื่องทรง สรงน้ำ ฟังวิทยุ ฯลฯ จะไม่เสด็จออกอีกจนถึงเวลาบรรทมตื่นในวันรุ่งขึ้น"

ความเป็นไทย

พระจริยวัตรที่เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนอีกประการหนึ่งคือ ทรงนิยมและภาคภูมิพระทัยในความเป็นไทยอย่างยิ่ง แม้จะประทับในต่างประเทศเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้จากทรงโปรดฉลองพระองค์ผ้าไหมไทย รองพระบาท กระเป๋าทรงถือ เครื่องพระสำอางที่ผลิตในประเทศไทย ทั้งยังโปรดน้ำอบไทยเป็นอย่างมาก ทรงใช้นับแต่พระชนมายุ ๑๐ พรรษาจนถึงปัจจุบัน

เรื่องการใช้ภาษาไทย ทรงเคร่งครัดเป็นพิเศษ

โดยมีรับสั่งภาษาไทยถูกต้องชัดเจน จะมีรับสั่งภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสกับชาวต่างประเทศเท่านั้น ไม่โปรดให้คนไทยกราบทูลภาษาไทยปนภาษาต่างประเทศ โปรดให้ใช้คำไทย เช่น ล็อคประตู ให้กราบทูลว่าลงกลอนประตู เน็ตคลุมผม ให้กราบทูลว่าร่างแหคลุมผม เป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง เงินใช้จ่ายส่วนพระองค์จะทรงจดรายการไว้ชัดเจน ทรงประหยัดไฟฟ้า โดยเมื่อจะเสด็จเข้าห้องใด จะทรงเปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเอง ไม่โปรดให้เปิดถวายล่วงหน้า เมื่อเสด็จออกก็ทรงปิดเอง

พระศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนา

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงยึดมั่นในพระบวรพุทธศาสนา ทรงบำเพ็ญพระกุศลโดยประการต่างๆ อยู่เนืองนิตย์ เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระกุศลถวายผ้าพระกฐินอย่างน้อยปีละ ๓ วัด เป็นประจำทุกปี และทรงบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียนเป็นประจำทุกวันจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งยังทรงนำหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นแนวพระจริยาในพระองค์มาโดยตลอด ทรงสนพระทัยศึกษาธรรมะ ทรงอ่านหนังสือธรรมะ และโปรดทรงฟังพระธรรมเทศนาและพระพุทธมนต์เป็นอย่างยิ่ง ได้เคยเสด็จไปทรงศึกษาธรรมะกับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นระยะเวลากว่า ๑ ปี ครั้นเมื่อสมเด็จพระสังฆราชเสด็จไปทรงปฏิบัติศาสนกิจ ณ ประเทศออสเตรเลีย ก็ทรงเรียนพระอภิธรรมต่อกับนางถวิล อภัยภูมินารถ ที่วังรื่นฤดี

ท่านผู้หญิงดุษฎีมาลา มาลากุล ณ อยุธยา บันทึกไว้ว่า สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงศึกษาธรรมะอย่างต่อเนื่องและลึกซึ้ง เคยมีรับสั่งพระราชทานพระโอวาท

ความว่า *"โทสะนั้นเหมือนไฟ เช่นตะเกียงที่จุดไฟ ถ้ารุนแรงขึ้นเมื่อใด ก็ให้ระงับเสีย* ***เหมือนเราดับตะเกียง คือค่อยๆ หรี่ตะเกียงลง แล้วโทสะก็จะดับหายไปเอง"***

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ มีพระกตัญญุตาธรรมประจำพระหฤทัยอย่างมั่นคง ทุกวันนี้ ก็ยังทรงถวายราชสักการะพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระอัฐิ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ด้วยเครื่องสังเวยในเวลาเช้า และด้วยดอกไม้ธูปเทียนในเวลาค่ำ เป็นประจำไม่เคยขาด อีกทั้งยังทรงมุ่นมั่นสืบสานพระราชกรณียกิจและพระกรณียกิจของพระชนกชนนีอย่างเต็มพระกำลัง

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงยกย่องนับถือสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ในฐานะพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่มาโดยตลอด พร้อมทั้งพระราชทานพระมหากรุณาเป็นอเนกปริยายแก่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ อาทิ ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เฝ้าฯ ในพระราชพิธี รัฐพิธี และยังทรงพระมหากรุณาพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ ของพระขวัญ และพระราชทานเลี้ยงพระกระยาหาร ในโอกาสสำคัญแห่งพระชนมายุ เช่น งานฉลองพระชนมายุ ๕ รอบเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๘ และ ๖ รอบเมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแทบทุกตระกูล พร้อมด้วยพระยศทางทหาร ซึ่งในปัจจุบันสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงดำรงพระยศที่ พลเอกหญิง นาวาเอกหญิง และนาวาอากาศเอกหญิง

ในการอภิบาลพระอนามัย ก็ทรงเอาพระราชธุระจัดนางพยาบาลและราชองครักษ์มาอยู่เวรเฝ้า และโปรดเกล้าฯ ให้องคมนตรีมาเฝ้า พร้อมเชิญของพระราชทานมาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นประจำทุก ๒ สัปดาห์ ส่วนสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ก็พระราชทานพระมหากรุณาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลพระอนามัย การปรับปรุงตำหนักที่ประทับ และการบำรุงให้สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงพระเกษมสำราญ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชบริพารผู้ใหญ่จากกองราชเลขานุการในพระองค์ฯ มาเฝ้าติดตามด้านพระอนามัย และการอภิบาลดูแลอยู่มิได้ขาด

การปฏิบัติพระกรณียกิจในปัจจุบัน

แม้ปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ จะเสด็จออกทรงปฏิบัติพระกรณียกิจนอกสถานที่น้อยลง แต่ก็

ยังทรงพระกรุณาโปรดให้องค์กรที่เกี่ยวเนื่องในรัชกาลที่ ๖ องค์กรในพระอุปถัมภ์ และองค์กรสาธารณกุศลที่ทรงสนับสนุน เฝ้ากราบทูลรายงานการดำเนินงาน และรับพระราชทานเงินอุดหนุนกิจการ ณ วังรื่นฤดี สุขุมวิท ๓๘ อยู่เสมอ เช่น ทรงพระกรุณาโปรดให้จัดเงินส่วนพระองค์ พระราชทานแก่องค์กรสาธารณกุศลต่างๆ เพื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลคล้ายวันประสูติเป็นประจำทุกปี ครั้นเกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎรในท้องที่ใดๆ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็ยังทรงห่วงใยพระราชทานเงินช่วยเหลือ เช่น เมื่อคราวเกิดธรณีพิบัติภัยสึนามิ ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์จัดทำถุงยังชีพพระราชทานแก่ราษฎรผู้ประสบภัยได้อย่างทันท่วงที เมื่อเกิดปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็พระราชทานกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่นั้นๆ ทรงพระกรุณาโปรดให้เชิญพระเครื่องไปพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครผู้ปฏิบัติราชการชายแดน ครั้นเจ้าหน้าที่ถูกผู้ไม่หวังดีประทุษร้ายถึงแก่ชีวิต ก็ทรงพระเมตตาพระราชทานพวงมาลาของส่วนพระองค์ไปวางเป็นเกียรติยศและเป็นกำลังใจแก่ทายาทของผู้เสียสละเสมอ

ส่วนการปฏิบัติพระกรณียกิจนอกสถานที่ ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้พระราชวงศ์ทรงปฏิบัติแทนพระองค์มิได้ขาด เช่น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ได้เสด็จมาเฝ้า และทรงรับปฏิบัติพระกรณียกิจแทนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ อยู่เนืองๆ

ด้วยพระญาณทรรศนะที่เล็งเห็นการณ์ไกล สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี พระชนนี ได้ทรงก่อตั้ง “มูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา” ไว้เพื่อเป็นกำลังหลักในการทรงบำเพ็ญพระกุศลเพื่อการสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะในยามที่พระอนามัยไม่เอื้ออำนวยให้เสด็จไปตามหัวเมืองไกล โดยสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงดำรงตำแหน่งนายกกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิ

มูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา ในปัจจุบัน จึงเริ่มทวีบทบาทในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชนตามพระปณิธาน ทั้งยังเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติในสาขาต่างๆ อันเป็น

ความสนพระราชหฤทัยในรัชกาลที่ ๖ และความสนพระทัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ นับได้ว่า การทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎรนั้น ก็ยังคงดำเนินสืบเนื่องต่อไปอย่างแข็งขันและมั่นคง มิได้ลดน้อยไปจากสมัยที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังมีพระพลานามัยแข็งแรง

งามพิสุทธิ์และยังคงยิ่งงามจำรัสในใจพสกนิกรทั้งหลายผู้อาศัยพระบารมีเป็นที่พึ่งตลอดระยะเวลา ๘๔ ปีที่ผ่านมามิมีคลายสมดังความตอนหนึ่งในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเตรียมไว้สำหรับกล่อมบรรทมพระหน่อพระองค์นี้ความว่า ***"พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดิ์"*** ในทุกสถาน

เนื่องในมงคลสมัยที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๗ รอบ ในวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ ขอประชาชนทุกหมู่เหล่าที่ล้วนอยู่ร่มเย็นเป็นสุขด้วยพระบารมี จงร่วมใจกันเป็นสมานฉันท์ อัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลพิภพ โปรดอภิบาลให้สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัณณวดี ทรงเจริญพระชนมสุขสิริสวัสดิ์ สรรพพิบัติอุปัทวันตรายจงเสื่อมหายสูญสนิท เสด็จสถิตเป็นมิ่งขวัญของชาวไทย ตราบจิรัฏฐิติกาล.

พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดิ์

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัณณวดี ทรงพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า "เพชร" ไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งหนใด คุณค่าแห่งความเป็นเพชรก็คงเจิดจรัสล้ำเลิศมิมีลดน้อยถอยลง เฉกเช่นพระจริยวัตรและพระกรณียกิจในสมเด็จเจ้าฟ้าพระองค์นั้นนับตั้งแต่วันแรกแห่งพระชนมชีพกระทั่งทุกวันนี้ ยังคง

นกขตฺตํ ปฏิมาเนนฺตํ
อตฺโถ พาลํ อุปจฺจคา
อตฺโถ อตฺถสฺส นกฺขตฺตํ
กึ กริสฺสนฺติ ตารกาฯ

คนเขลาที่มัวคอยฤกษ์ยามอยู่
ประโยชน์ได้ผ่านเลยเขาไปแล้ว
ฤกษ์ยามของประโยชน์ก็คือ
ตัวประโยชน์เอง
ดวงดาวจักทำอะไรให้ได้

นักขัตตชาดก ขุ.ชา. ๒๗/๔๙
จาก ขุมปัญญาจากชาดก
ของ พระธรรมกิตติวงศ์
(ทองดี สุรเตโช) ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต
ฉบับพิมพ์พ.ศ. ๒๕๔๑

“ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า”
หนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

กองบรรณาธิการวารสารไทย

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ *เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระนางเจ้าสุวัทนาพระวรราชเทวี ทรงเป็นพระบรมวงศ์ผู้มีพระชนมายุสูงสุดในปัจจุบัน และทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของเหล่าพระบรมวงศานุวงศ์ และอาณาประชาราษฎรโดยทั่วกัน ด้วยทรงเป็นแบบอย่างแห่งขัตติยราชนารีในพระราชวงศ์จักรี ทั้งทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทย สืบสนองพระบรมราชปณิธานในสมเด็จพระบรมชนกนาถ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน มาโดยตลอด*

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ พิจารณาเห็นว่าหนังสือสารคดีพระประวัติ เรื่อง ***“ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า”*** *ซึ่ง ดร.คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์ และ ดร.ชัชพล ไชยพร เรียบเรียงลงพิมพ์ในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ เป็นหนังสือแต่งดี และได้รวบรวมเรื่องราวในพระองค์ไว้มากที่สุด จึงมีมติให้* ***สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ*** *สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ขออนุญาตมูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา เจ้าของลิขสิทธิ์ จัดพิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสืออนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติในมหามงคลสมัยดังกล่าว เพื่อเผยแพร่ไปยังห้องสมุดสถาบันการศึกษาทั่วประเทศส่วนหนึ่ง และนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้ทรงดำรงตำแหน่งนายกกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา เพื่อทรงรับไว้ดำเนินการตามพระอัธยาศัยส่วนหนึ่ง*

หนังสือ ***“ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า”*** *ได้รับพระกรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชทานพระอนุญาตให้ผู้เรียบเรียงทั้ง ๒ คน ได้ค้นคว้าข้อมูล พระรูป และสิ่งของส่วนพระองค์ ทั้งยังได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากคณะบุคคลและบุคคลเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะข้าราชสำนัก ข้าราชบริพาร ข้าหลวง และมหาดเล็กของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ในการให้สัมภาษณ์ มอบข้อมูล ภาพถ่าย และเอกสารต่างๆ ตลอดจนให้คำปรึกษาแนะนำในการเรียบเรียง หนังสือ* ***“ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า”*** *เมื่อพิมพ์รวมเป็นเล่มสมบูรณ์ จึงเป็นสารคดีพระประวัติสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีในรัชกาลที่ ๖ ที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ในข้อเท็จจริง มีความไพเราะสละสลวยในวรรณศิลป์ และมีความประณีตงดงามในรูปเล่มการจัดพิมพ์ ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายล้วนตั้งใจจัดทำถวายโดยเต็มกำลังความสามารถ*

เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น ๙ บท แต่ละบทแบ่งเป็นตอนย่อย คือ

บทที่ ๑ ปีแห่งโสมนัสและโทมนัส

ตอนที่ ๑ ข่าวโสมนัส
ตอนที่ ๒ รอพระรัชทายาท
ตอนที่ ๓ ลางร้าย
ตอนที่ ๔ เตรียมรับเสด็จพระหน่อนาถ
ตอนที่ ๕ ร่มโพธิ์รอน
ตอนที่ ๖ ตะวันดับ
ตอนที่ ๗ วันสุดท้าย

บทที่ ๒ ดวงแก้วกลางพระราชหฤทัย

ตอนที่ ๑ เจ้าพระยาแห่งอภัยวงศ์
ตอนที่ ๒ มหาธีรราชประดิพัทธ์
ตอนที่ ๓ เคียงพระยุคลบาท
ตอนที่ ๔ โลกธรรม

บทที่ ๓ เจริญพระวัย

ตอนที่ ๑ ความเปลี่ยนแปลง
ตอนที่ ๒ ความโรยรา
ตอนที่ ๓ ความวุ่นวาย
ตอนที่ ๔ สวนรื่นฤดี
ตอนที่ ๕ ครูของเจ้าฟ้า

บทที่ ๔ ไกลสยาม

ตอนที่ ๑ เตรียมพระองค์
ตอนที่ ๒ เวลานิราศ
ตอนที่ ๓ วันใหม่ที่แฟร์ฮิลล์
ตอนที่ ๔ ภาวะสงคราม
ตอนที่ ๕ สิ้นสงคราม
ตอนที่ ๖ ความเพียร

บทที่ ๕ เวลาอันรื่นรมย์

ตอนที่ ๑ ชีวิตประจำวัน
ตอนที่ ๒ รื่นเริง
ตอนที่ ๓ “สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ” อีกรัชสมัย
ตอนที่ ๔ ลมฝน
ตอนที่ ๕ สายฝน
ตอนที่ ๖ ทวิโชคของชาวไทย

บทที่ ๖ ใกล้นิวัต

ตอนที่ ๑ ความอ่อนโยน
ตอนที่ ๒ น้ำพระทัย
ตอนที่ ๓ ประพาสยุโรป
ตอนที่ ๔ ประพาสสหรัฐฯ (๑)
ตอนที่ ๕ ประพาสสหรัฐฯ (๒)
ตอนที่ ๖ ย้ายตำหนัก

บทที่ ๗ กาลนิวัต

ตอนที่ ๑ ตำหนักไดก์โรด
ตอนที่ ๒ ผู้ดี
ตอนที่ ๓ ปิตุภูมิ
ตอนที่ ๔ พระราชมรดกล้ำค่า
ตอนที่ ๕ อำลาอังกฤษ
ตอนที่ ๖ วังรื่นฤดี

บทที่ ๘ ดวงแก้วของแผ่นดิน

ตอนที่ ๑ พระบรมวงศ์ผู้ใหญ่
ตอนที่ ๒ ความเรียบง่าย
ตอนที่ ๓ เบื้องหลัง
ตอนที่ ๔ ความเป็นไทย (๑)
ตอนที่ ๕ ความเป็นไทย (๒)
ตอนที่ ๖ ดีใจที่สุดในชีวิต
ตอนที่ ๗ แม้หวังตั้งสงบ
ตอนที่ ๘ เครื่องหมายของคนดี
ตอนที่ ๙ ข้าพระบาท (๑)
ตอนที่ ๑๐ ข้าพระบาท (๒)
ตอนที่ ๑๑ กลิ่นหอมแห่งความดี

บทที่ ๙ เพชรของผองไทย

ตอนที่ ๑ ดวงแก้วที่จากไป
ตอนที่ ๒ เพชรพระราชวงศ์ (๑)
ตอนที่ ๓ เพชรพระราชวงศ์ (๒)
ตอนที่ ๔ ส่องใจราษฎร
ตอนที่ ๕ “เพชรรัตน-สุวัทนา”

แต่ละบทแต่ละตอนล้วนชวนให้ติดตามอ่านตลอดความยาวทั้ง ๗๐๘ หน้า และยังมีเอกสารลายเส้นภาพประกอบทั้งสีเดียว และสี่สีอีกนับร้อยภาพที่หาชมได้ยาก หนังสือ **"ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า"** จึงเป็นหนังสือดีที่ควรอ่านอย่างยิ่ง ผู้สนใจเป็นเจ้าของหนังสือ และโดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิ สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่มูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา วังรื่นฤดี เลขที่ ๖๙ ซอยสันติสุข (สุขุมวิท ๓๘) เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐ โทร ๐ ๒๓๙๑ ๐๒๗๙ โทรสาร ๐ ๒๗๑๒ ๑๘๒๘ กด ๐

กองบรรณาธิการวารสารไทย ได้รับพระราชทานพระอนุญาตให้เชิญความใน **บทที่ ๑ ปีแห่งโสมนัสและโทมนัส ตอนที่ ๔ เตรียมรับเสด็จพระหน่อนาถ** มาพิมพ์เผยแพร่ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ และเพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสมบูรณ์ในข้อเท็จจริง ความไพเราะสละสลวยในวรรณศิลป์ และความประณีต งดงามในรูปการจัดพิมพ์สมดังที่กล่าวมาข้างต้น

ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ตอนที่ ๔

เตรียมรับเสด็จพระหน่อนาถ

จากความตื่นเต้นจากข่าวดีในระยะแรก ๆ เมื่อวันคืนล่วงไปใกล้ครบกำหนดประสูติ ราชสำนักก็มีเรื่องตื่นเต้นครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อต้องตระเตรียมงานกันละเอียดทุกขั้นตอน ต้อนรับการประสูติเจ้าฟ้าพระองค์แรกของแผ่นดิน

ในระยะนั้น ปกติพระเจ้าอยู่หัวประทับ ณ พระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน ในพระราชวังพญาไท พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ก็ประทับอยู่ ณ พระที่นั่งอุดมวนาภรณ์ที่มีสะพานทางเชื่อมถึงกันกับพระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน

ความตื่นเต้นเรื่องแรกเกิดจากการตระเตรียมทั้งปวงนั้นมิได้กระทำที่พระราชวังพญาไทอย่างที่นึกกันแต่แรก พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้เจ้าฟ้าได้ประสูติในพระมหามณเฑียร ณ เขตพระราชฐานชั้นใน ในพระบรมมหาราชวัง จึงทรงย้ายจากพระราชวังพญาไทมาประทับที่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน อันเป็นพระวิมานที่บรรทมตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมา

พระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระนางเจ้าสุวัทนาฯ เข้าประทับในพระที่นั่งเทพสถานพิลาส หรือที่มีนามเรียกกันโดยลำลองมาแต่เดิมว่า

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี

พระปรัศว์ขวาที่แปลว่าสีข้างขวา เพราะพระที่นั่งขนาดย่อมองค์นี้ติดกับท้องพระโรงหลังพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานทางฝั่งขวา ส่วนพระองค์เองประทับในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานตามธรรมเนียมพระมหากษัตริย์แต่ครั้งโบราณ บรรดาเครื่องราชูปโภคและราชภัณฑ์ทั้งหลาย โปรดฯ ให้เชิญของเก่าของโบราณมาใช้ทั้งหมด

ข้าราชสำนักในยุคนั้นรู้กันดีถึงพระราชนิยมในรัชกาลนี้

"พระมงกุฎฯ ท่านโปรดของเก่าๆ ราชูปโภคของแต่ดั้งแต่เดิมก็โปรดให้เชิญออกมาใช้ทั้งนั้น"

เล่ากันว่า วันที่จัดที่ประทับให้พระนางเจ้าสุวัทนาฯ พระเจ้าอยู่หัวทรงยืนกำกับการด้วยพระองค์เอง และต้องอาศัยแรงมหาดเล็กและข้าหลวงจำนวนมากเข้ามาเฝ้าปฏิบัติอยู่ขวักไขว่ มหาดเล็กและข้าหลวงเหล่านั้นเมื่อเชิญข้าวของผ่านตรงที่ทรงยืนอยู่ ก็พากันหมอบคลาน ย่อตัวลงตามธรรมเนียมวัง

พระเจ้าอยู่หัวทรงตื่นเต้นกับการนี้มาก ก็ทรงเอ็ดให้

"ไม่ต้องหมอบต้องคลานแล้ว! รีบๆ เดินๆ ไปเถอะ"

เป็นผลให้พวกคุณข้าหลวงก็มาเล่าสู่กันฟังอย่างสนุกสนานว่า

"แหม! วันนี้ได้อวดดี ภูมิใจหนักหนา เดินตัดหน้าพระเจ้าอยู่หัวได้โดยไม่มีใครว่ากระไร"

พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้เกิดสวัสดิมงคลแก่เจ้าฟ้าประสูติใหม่อย่างเต็มพระเกียรติ จึงทรงละเอียดถี่ถ้วนในโบราณราชประเพณีเป็น

พิเศษ ถึงกับโปรดฯ ให้เชิญพระแท่นเก่าแก่ที่เคยใช้เป็นที่ประสูติเจ้าฟ้ามาทุกรัชกาล มาเป็นพระแท่นประสูติเจ้าฟ้าในครั้งนี้ด้วย พูดอีกทีก็คือเป็นพระแท่นองค์เดียวกับที่เคยพระราชสมภพมานั่นเอง

พระเจ้าอยู่หัวทรงรอบคอบอย่างยิ่งในการเตรียมรับพระประสูติการ ถึงกับมีพระราชหัตถเลขาจากพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๔๖๘ พระราชทานแก่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงกำหนดเรื่องการประกาศข่าวในพระราชสำนักไว้ล่วงหน้า

"ข่าวในพระราชสำนักควรลงว่า 'เมื่อวันที่...เดือน...ตุลาคม เวลา... พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ได้ประสูติพระ (ตรงนี้ใส่โอรสหรือธิดา) โดยสวัสดิภาพ. นายแพทย์ตรวจพระอาการรายงานว่าพระอาการดีอยู่ทั้งพระวรราชเทวี และพระกุมาร' ส่วนภาษาอังกฤษก็แปลความจากข้างบนนี้ว่า: 'On...the...of October, at... Her Majesty Queen Suvadana was safely delivered of (here insert son or daughter). The Physicians in charge of the case report that both the Queen and the Royal Child are doing well.'

ส่วนทางราชการต่างประเทศ ควรมีพระราชสาสน์ไปตามแบบแผนที่เคยได้พบเห็นมาแล้ว. ส่วนโทรเลขไม่ต้องมีไปถึงพระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศ, แต่ควรมีไปถึงน้องชายแดง กับถึงชายจุลจักรพงศ์. ส่วนที่ราชทูตเป็นน่าที่กระทรวงการต่างประเทศบอกไปให้ทราบ."

หมู่พระมหามณเฑียรด้านตะวันออก

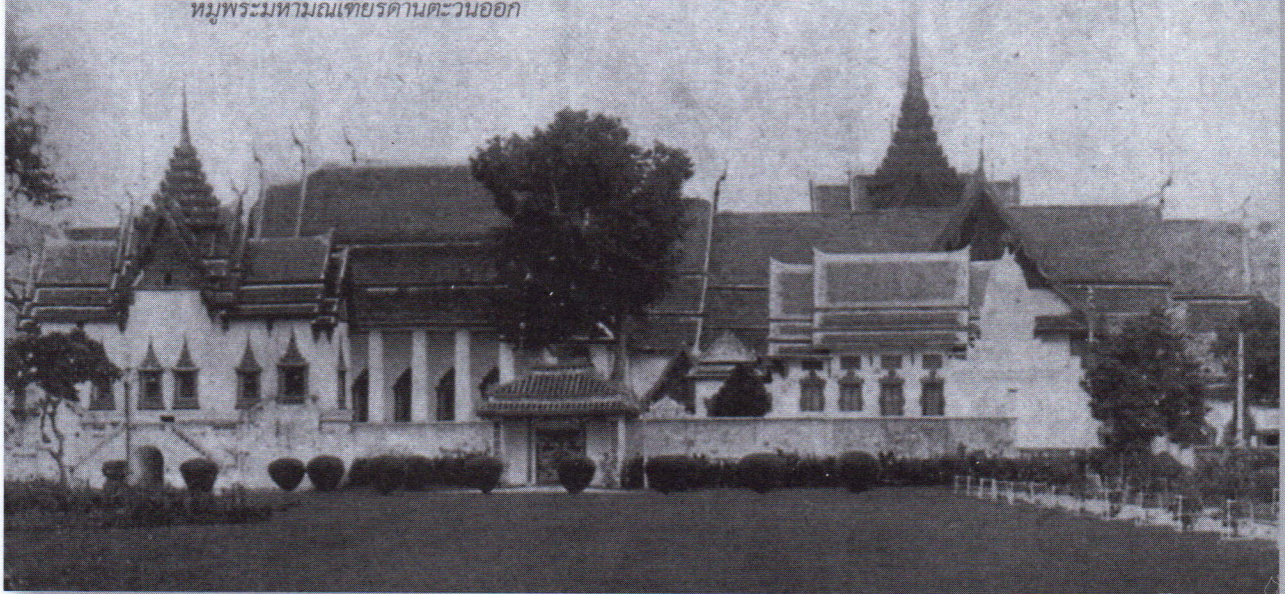

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทรงออกพระนามพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ในภาษาอังกฤษว่า “Her Majesty Queen Suvadana” ซึ่งคำว่า Queen นั้นมีความหมายว่าพระบรมราชินี หรือพระบรมราชเทวี อันเป็นถ้อยคำที่สูงส่งยิ่งกว่า Princess Consort ซึ่งอาจแปลได้ว่าพระวรราชเทวี ตามพระอิสริยยศที่ทรงดำรงอยู่

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานนี้เป็นดั่งหัวใจของพระบรมมหาราชวัง เพราะเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ตามราชประเพณี สร้างมาตั้งแต่แรกสถาปนาพระบรมมหาราชวังในรัชกาลที่ ๑

แม้พระมหากษัตริย์บางพระองค์ โดยเฉพาะตั้งแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา โปรดจะเสด็จออกไปประทับตามพระที่นั่งอื่น ๆ นอกพระมหามณเฑียร หรือเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปประทับนอกพระบรมมหาราชวังก็ตามที แต่ในการเฉลิมพระราชมณเฑียรซึ่งเป็น

พระราชบรรจถรณ์ของรัชกาลที่ ๑ ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานองค์ตะวันออก

พระราชพิธีต่อท้ายพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ต้องประทับแรมในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานนี้ ๗ ราตรีบ้าง ๓ ราตรีบ้าง ราตรีเดียวบ้าง เพื่อเป็นประเดิมสวัสดิมงคลแห่งรัชสมัย

พระที่นั่งองค์นี้เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วางแนวทอดไปทางตะวันตกและตะวันออก ในองค์พระที่นั่งแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือองค์ตะวันออก องค์กลาง และองค์ตะวันตก

องค์ตะวันออก กั้นพระฉากลายทองแบ่งเป็นสามห้อง ห้องทางเหนือเป็นพระวิมานที่บรรทมของรัชกาลที่ ๑ มีพระราชบรรจถรณ์อย่างจีนประดิษฐานอยู่ เป็นที่บรรทมสำหรับพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในการเฉลิมพระราชมณเฑียร พร้อมพระแท่นลดอยู่เบื้องหน้า เหนือพระราชบรรจถรณ์แขวนพระนพปฎลมหาเศวตฉัตร

คุณหญิงนิธิวดี (กูรมะโรหิต) อ้นตระการ ย้อนรำลึกถึงภาพที่เคยเห็นเมื่อสมัยยังรับราชการเป็นข้าหลวงในรัชกาลที่ ๖

พระฉากลายทองในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

"เวลาเราจะเข้าไปในส่วนที่ล้นเกล้าล้นกระหม่อมบรรทมอยู่ ต้องผ่านพระแท่นของรัชกาลที่ ๑ ...สวยงามใหญ่โตมาก โชคดีจริงๆ ที่ได้เห็น พระแท่นเป็นไม้กระดานแผ่นเดียวกว้างสักวาหนึ่งเห็นจะได้ ขัดไว้มันปลาบ ...ทุกคนต้องหมอบกราบก่อนจะคลานผ่านไป"

ห้องกลางเป็นที่ประทับทรงสำราญพระอิริยาบถ ในห้องกลางนี้เองประดิษฐานพระแท่นแบบฝรั่ง มีเพดานพร้อมเสาสี่เสาขึงพระวิสูตรซึ่งรวบเป็นสองไขได้ เป็นที่บรรทมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนห้องย่อยทางใต้เป็นห้องทรงเครื่องสำหรับแต่งพระองค์ ทอดเครื่องสรงพระพักตร์และเครื่องพระสำอาง บนเพดานเหนือที่ประทับทรงแต่งพระองค์นั้นแขวนพระนพปฏลมหาเศวตฉัตรอีกองค์หนึ่ง

องค์กลาง เป็นห้องโถงกว้างที่ทรงสำราญพระอิริยาบถ

และ *องค์ตะวันตก* เป็นห้องเก็บเครื่องราชูปโภคและสิริราชกกุธภัณฑ์

ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน มีมหาดเล็กเฝ้าประจำอยู่ในห้องพระบรรทมไม่มากรายนัก แต่ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีคณะแพทย์ถวายการรักษาพยาบาลพระองค์เอง และเฝ้ารอถวายพระประสูติการพระหน่อกษัตริย์ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันประจำอยู่ตลอดเวลา

คณะแพทย์ชุดนี้ประกอบด้วยพระยาวิรัชเวชกิจ (อาร์. อี. คุณะดิลก) พระยาอัศวินอำนวยเวช (อัลฟองซ์ ปัวส์) นายพลตรี พระยาดำรงแพทยาคุณ (ชื่น พุทธิแพทย์) นายพลตรี พระยาพิบูลอายุรเวช (เสข ธรรมสโรช) จางวางตรี พระยาแพทยพงศาวิสุทธาธิบดี (สุ่น สุนทรเวช) และนายแพทย์ทั้งฝรั่งและไทยอีกหลายท่านผลัดกันขึ้นเฝ้าฯ ตลอด

นายแพทย์เหล่านี้ต้องมานอน 'ประจำซอง' คำนี้เป็นคำไทยโบราณหมายถึงเข้าเวรประจำการอยู่ที่กระทรวงวัง ล่วงหน้าหลายวัน เพราะอาจจะถึงกำหนดพระประสูติการในวันใดวันหนึ่ง ก่อนหรือหลังวันที่กะไว้ก็เป็นได้

การเฉลิมพระเกียรติเจ้าฟ้าประสูติใหม่จะมีขึ้นทันทีนับแต่เวลาประสูติ ให้พสกนิกรได้มีโอกาสรับรู้และตื่นเต้นยินดีกันทั้งหมดทั่วพระนคร พระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการเป็นพิเศษไว้ว่า ถ้าประสูติพระราชโอรสนอกจากจะมีการลั่นฆ้องชัยและประโคมเฉลิมพระเกียรติอย่างโบราณราช-ประเพณีแล้ว ยังโปรดเกล้าฯ ให้มีการยิงปืนใหญ่ของทหารบกและทหารเรือถวายความเคารพแด่พระบรมราชกุมารที่ประสูติใหม่ จำนวนนัดตามกำลังวันของเทพยดานพเคราะห์

กำลังวันของเทวดาพระเคราะห์เสวยอายุนี้นับแตกต่างกันไป คือ วันอาทิตย์ ๖ วันจันทร์ ๑๕ วันอังคาร ๘ วันพุธ ๑๗ วันพฤหัสบดี ๑๙ วันศุกร์ ๒๑ วันเสาร์ ๑๐ ส่วนที่พิเศษคือวันพุธกลางคืน เรียกว่าพระราหูมีกำลังวันเท่ากับ ๑๒ และวันพฤหัสบดีกลางคืน เรียกว่าพระเกตุ มีกำลังวัน ๙

เจ้าฟ้าพระราชกุมารประสูติในวันไหน ก็ยิงสลุตจำนวนครั้งตามกำลังวันดังกล่าว

ความละเอียดถี่ถ้วนในโบราณราชประเพณี ครอบคลุมไปถึงผู้ที่จะมาถวายเบิกพระโอษฐ์สมเด็จเจ้าฟ้าประสูติใหม่อีกด้วย

การเบิกพระโอษฐ์หรือเรียกอย่างสามัญว่า ‘เบิกปาก’ สมัยนี้คงไม่รู้กันแล้วว่าหมายถึงอะไร ที่จริงเป็นประเพณีดั้งเดิมอย่างหนึ่งของไทย คือเด็กเกิดใหม่ก่อนจะได้ดื่มนมมารดา ประเพณีไทยกำหนดให้จัดสตรีผู้มีเกียรติมีสกุลสูง เป็นผู้ใหญ่ อายุยืนยาว และมีความมั่นคงในชีวิตเป็นผู้เบิกปากคือให้นมแก่ทารกน้อยดื่มเป็นปฐมฤกษ์ เพื่อความสวัสดีมีชัยแก่ทารกน้อยผู้นั้น

ธรรมเนียมนี้นอกจากทำกันในหมู่สามัญชนคนไทยทั่วไปแล้ว ก็ยังมีปฏิบัติกันในพระราชสำนักด้วย เมื่อครั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถประสูติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ ‘เบิกพระโอษฐ์’ ก็คือเจ้าคุณพระประยุรวงศ์ (แพ) พระสนมเอกในรัชกาลที่ ๕

เมื่อล่วงมาถึงรัชกาลนี้ ใกล้เวลาประสูติเจ้าฟ้าพระองค์แรก พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ทำหน้าที่ ‘เบิกพระโอษฐ์’ เจ้าฟ้าพระองค์น้อยเหมือนดังที่ได้เคยเบิกพระโอษฐ์พระองค์

บุคคลสำคัญของแผ่นดินอีกพระองค์หนึ่งที่ทรงเตรียมรับเสด็จพระหน่อนาถที่จะประสูติ ด้วยน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยความเมตตาอย่างหาที่สุดมิได้ ถึงขนาดที่พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงออกพระโอษฐ์ว่า

"ไม่ได้ท่าน เจ้าฟ้าก็ไม่เป็นพระองค์"

คือสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (ต่อมาคือสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า)

เจ้าคุณพระประยูรวงศ์
(เจ้าจอมมารดาแพ ในรัชกาลที่ ๕)

ในเวลานั้น สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จสวรรคตไปหลายปีแล้ว ยามใดที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะทรงปรึกษาพระประยูรญาติผู้ใหญ่ถึงปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องส่วนพระองค์ที่ต้องอาศัยคำกราบบังคมทูลแนะนำที่รอบคอบ ยามนั้นก็มักทรงปรึกษากับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนาผู้เป็นพระเชษฐภคินีในสมเด็จพระพันปีหลวงเสมอ

กล่าวกันว่าทรงปฏิบัติเช่นนี้มานับตั้งแต่สมเด็จพระพันปีหลวงยังเสด็จอยู่เสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้คงเนื่องด้วยนับแต่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จสวรรคต สมเด็จพระพันปีหลวงก็ไม่ใคร่จะทรงแข็งแรงทั้งพระวรกายและพระราชหฤทัย ทรงเก็บพระองค์อยู่เงียบๆ หลายปี มิได้ทรงเกี่ยวข้องกับราชการงานเมือง จวบจนเสด็จสวรรคต

เมื่อใกล้ประสูติพระหน่อ พระเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชกังวลว่าเจ้าฟ้าแรกประสูตินั้นต้องขาด "สมเด็จย่า" แท้ๆ ตามสายพระโลหิตมาเป็นผู้ใหญ่ที่รับพระประสูติการตามราชประเพณีและคอยอภิบาลดูแล จึงทรงฝากฝังพระหน่อ

กษัตริย์ไว้กับสมเด็จพระพันวัสสาฯ ผู้เป็น "สมเด็จป้า" ของพระองค์ด้วยประโยคเพียงสั้นๆ แต่มีความหมายและหมายความรวมถึงภาระอันยิ่งใหญ่ในเบื้องหน้า ว่า

"ขอฝากลูกด้วย"

กาลเวลาได้พิสูจน์ให้เห็นประจักษ์แล้วว่า ทุกสิ่งที่สมเด็จพระพันวัสสาฯทรงปฏิบัตินับแต่วันแรกที่เจ้าฟ้าประสูตินั้น คือการสนองพระราชดำรัสของพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยน้ำพระราชหฤทัยใสสะอาดและงดงามเป็นที่สุด

สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

เมื่อพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงพระครรภ์แก่ใกล้ประสูติ สมเด็จพระพันวัสสาฯ ก็เสด็จฯ จากวังสระปทุมมาทรงเยี่ยมเยียนดูแลด้วยความห่วงใย และประทับอยู่ด้วยในพระที่นั่งเทพสถานพิลาสขณะมีพระประสูติการ

สมเด็จพระพันวัสสาฯ ทรงรับเป็นพระราชธุระจัดการทั้งหมด ทรงให้บรรดาท้าวนางอาวุโสทั้งหลายในแผ่นดินก่อนมาร่วมในการเตรียมพระประสูติการ ตั้งแต่ผู้ทำหน้าที่ต้มน้ำ อันได้แก่คุณท้าววรจันทร์ ซึ่งจะต้องสวดมนต์อยู่ตลอดเวลาที่ต้มอยู่ เมื่อเจ้าฟ้าประสูติ คุณท้าววรคณานันท์มีหน้าที่ฉีกผ้าขาวที่เตรียมไว้ส่งให้ท่านผู้หญิงธรรมาฯ เอกภริยาของเจ้าพระยาธรรมาฯ เสนาบดีกระทรวงวัง เพื่อทำผ้าลาดและพระที่สำหรับสมเด็จเจ้าฟ้าทันที

สมเด็จพระพันวัสสาฯ ยังได้พระราชทานผ้าทรงและผ้าทรงสะพักที่เคยทรงเวลาประสูติให้พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงด้วย รับสั่งว่า

"จะได้ประสูติง่าย"

นอกจากนี้ ยังทรงเตรียมเครื่องใช้เวลาประสูติไว้พระราชทานอย่างครบครัน มีโถขมิ้น ที่สรงพระพักตร์ พระกระด้งมีหนังหมีรองสำหรับพระราชโอรส วางอยู่บนโต๊ะกลาง มีปืน หอก ดาบ ลูกคิด สมุด ดินสอ หินบดยาวางอยู่พร้อม ส่วนโต๊ะอีกสองข้างจุดเทียนไขย

ส่วนผู้ผูกกระโจมสำหรับพระกระด้ง คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ พระราชอนุชาในสมเด็จพระพันวัสสาฯ

ความจงรักภักดีอย่างบริสุทธิ์พระทัยที่สมเด็จพระพันวัสสาฯ ทรงมีต่อพระเจ้าอยู่หัว และความเอื้ออาทรที่ทรงมีต่อพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ตลอดจนสมเด็จเจ้าฟ้าที่กำลังจะประสูตินั้น มีหลักฐานตกทอดมาถึงปัจจุบันคือพระราชหัตถเลขาลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

"ขอพระราชทานกราบบังคมทูล ทราบใต้ฝ่าลอองพระบาท

ด้วยหม่อมฉันมีความหวั่นใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ใต้ฝ่าลอองพระบาทจะทรงออกเป็นละครด้วย ได้เห็นเมื่อวันทรงทอดกะฐินวัดเบญจมบพิธนั้น ยังทรงพระราชดำเนินไม่คล่องแคล่ว เกรงว่าพระกำลังจะยังไม่มีบริบูรณ์ ถ้าทรงเหน็จเหนื่อยเข้า ฉวยว่าทรงพระประชวรลม ก็อาจทำให้เจ้าจอมเสียขวัญได้ เวลานี้ก็ใกล้เวลาประสูตอยู่แล้ว อย่างช้าก็อีก ๓ อาทิตย เท่านั้น หม่อมฉันใคร่จะประคองเจ้าจอมตลอดจนน้ำใจแลร่างกาย ให้สบายทุกอย่างไป สมควรจะระวังให้กวดขันอย่างเอกที่จะทำได้ ไม่อยากจะให้จำพวกปากหอยปากปูพูดเปนของเล่นสนุกปาก มิใช่ได้ยินมาแล้ว แต่ว่าอยากจะป้องกันไว้ ถ้างดเสียไม่ทรงออกเล่นจะเปนการดี วันข้างน่ามีเวลาทรงได้ ไม่มีสิ่งที่จะต้องระแวง ที่หม่อมฉันเอื้อมอาจกราบบังคมทูลครั้งนี้ ก็โดยหวังดีในใต้ฝ่าลอองพระบาททุกหายใจเข้าออกอยู่เสมอ เมื่อไม่เป็นที่ต้องพระอัทศรัยแล้ว หม่อมฉันขอพระราชทานอภัยโทษแก่หม่อมฉันผู้ชรา ความคิดเห็นวนไปอย่างเก่า ที่จะละเลยนั้นไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่เหลือบ่ากว่าแรง ใจจึงดิ่งไปทางอย่างเก่าเห็นเป็นดี คงจะมีเรื่องที่ไม่ต้องอารมย์ ก็ไม่เดือดร้อน เพราะว่าได้ทำเต็มที่แล้ว

หม่อมฉันได้จดสิ่งของที่จะใช้ในการประสูต ที่ส่งมาจากฝ่ายน่า เพื่อจะได้ดำรัสสั่งทางเจ้าพระยาธรรม

ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

สว่างวัฒนา

ไปดูโขน ชุด พรหมาศ

ประกอบ ลาภเกษร

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิศิลปาชีพจัดการแสดง **โขน ชุด พรหมาศ** เพื่อให้ประชาชนชมอีกครั้งหนึ่ง ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ การแสดงมี ๖ รอบ คือ รอบค่ำ เวลา ๑๙.๓๐ น. วันศุกร์ ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๒ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัย-ลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จแทนพระองค์ทรงเป็นประธานชมการแสดง วันเสาร์ ที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ มีการแสดง ๓ รอบ คือ รอบเช้าเวลา ๑๐.๐๐ น. รอบบ่ายเวลา ๑๔.๐๐ น. และรอบค่ำเวลา ๑๙.๓๐ น. ซึ่งเดิมกำหนดแสดงเพียง ๒ รอบ แต่เนื่องจากผู้ชมจำนวนมากต้องการชม หากหาบัตรเข้าชมไม่ได้ จึงเพิ่มรอบเช้าอีก ๑ รอบ วันอาทิตย์แสดงเพียง ๒ รอบ คือ รอบบ่าย และรอบค่ำ

การแสดงโขน ชุด พรหมาศ ในครั้งนี้นับเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งของคณะกรรมการจัดงาน ซึ่งประกอบด้วยกรรมการหลายฝ่าย คือ

ฝ่ายอำนวยการ มีท่านผู้หญิงจรุงจิตต์ ทีขะระ เป็นผู้อำนวยการผลิต

ฝ่ายการแสดง มี นายประเมษฐ บุณยะชัย เป็นผู้กำกับการแสดง

ฝ่ายเทคนิคสื่อสาร มี นางสาวบุรณี รัชไชยบุญ เป็นผู้กำกับเทคนิค

ฝ่ายอาคารสถานที่ มี นางฉวีรัตน์ เกษตรสุนทร เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ รับผิดชอบ

การบรรเลงโยธวาทิต ใช้วงดุริยางค์กองทัพบก มี ร้อยโท สุรินทร์ หนูพวงร้อย เป็นผู้ควบคุมวง

การบรรเลงวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ มี นายนัฐพงศ์ โสวัตร เป็นผู้อำนวยการเพลง

วงเครื่องประโคม-เครื่องสูง จากสำนักพระราชวัง

พากย์-เจรจา ขับร้อง มี นางสาวทัศนีย์ ขุนทอง ควบคุมการขับร้อง

ผู้แสดงทั้งหมดเป็นนาฏศิลปินและนักศึกษาของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ผู้ฝึกซ้อมทั้งหมดเป็นผู้เชี่ยวชาญและคณาจารย์ของสถาบันทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้น

การแต่งหน้า นายมนตรี วัดละเอียด จากโรงเรียนสอนศิลปะการแต่งหน้าเอ็มทีไอ (MTI) เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

การแสดงในครั้งนี้หลายคนพลาดโอกาสชม เพราะหาซื้อบัตรไม่ได้ นับเป็นประวัติการณ์ในการจัดการแสดงโขนฉาก (การแสดงโขนในโรงละคร) จากที่ที่นั่งเต็มทุกรอบการแสดง การแสดงที่ผ่านมาไม่ว่าจะแสดงตอนใด ที่ใด โอกาสใด ก็ตาม คนดูจะไม่มากนัก เพราะผู้ชมที่ชื่นชอบการแสดงโขนอยู่ในวงจำกัด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ดูโขนเป็น เข้าใจ และชื่นชอบเป็นพิเศษ โขนเป็นศิลปะการแสดงที่มีแบบแผนที่แน่นอน หรือนิยมเรียกในวงวิชาการละครว่า มี **จารีต** ที่ตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักเมื่อเทียบกับศิลปะการแสดงอย่างอื่นที่พัฒนาไปมากตามกาลเวลา จารีตของการแสดงโขนนั้นประกอบด้วย*ท่าเต้น ท่ารำของผู้แสดง การแต่งกายที่มีสีตามตัวละคร* เช่น พระรามใช้เสื้อเขียว พระลักษณ์ สีเหลือง พระนารายณ์ สีม่วง แสง-อาทิตย์ สีแดง ทศกัณฐ์ อินทรชิต พิเภก สีเขียว หนุมาน สีขาว เป็นต้น *เครื่องศิราภรณ์* มีทั้งสวมมงกุฎ ชฎา และหัวโขน ซึ่งมีลักษณะยอด และสีที่แตกต่างกันไปตามตัวละครเช่นกัน นอกจากนั้นยังมี*ดนตรีประกอบการแสดง การขับร้องเพลงต่างๆ* ประกอบการแสดง ซึ่งค่อนข้างจะตายตัวสำหรับบทบาทของตัวละครและตอนที่ใช้แสดง มี*การพากย์-เจรจา* ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการแสดงโขน เพราะผู้แสดงส่วนใหญ่ต้องสวมหัวโขนครอบหน้าไม่สามารถพูดเจรจาเองได้ ต้องมีผู้พากย์-เจรจา แทน มี*การแต่งหน้า ฉาก ประกอบการแสดง* ถ้าเป็นโขนฉากคือโขนที่แสดงในโรงละคร ทุกอย่างมีแบบแผนทั้งสิ้น ผู้ดูโขนเป็นจะต้องมีทักษะ และความรู้ในองค์ประกอบต่างๆ ของการแสดง

การจัดสร้างถนิมพิมพาภรณ์ เครื่องประดับ สำหรับการแสดงเฉลิมพระเกียรติในครั้งนี้ ออกแบบและควบคุมการจัดสร้างโดย อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย ของตัวละครเอก เช่น พระราม พระลักษณ์ พระอินทร์ ทศกัณฐ์ และอินทรชิต จัดสร้างโดยใช้เงินสลักดุน กะไหล่ทอง ประดับพลอย ดำเนินการโดยกาญจนาภิเษกวิทยาลัย (ช่างทองหลวง) ส่วนตัวละครอื่นใช้วิธีการหล่อทองแดงชุบทอง ประดับพลอยสังเคราะห์

ด้วยจึงจะซาบซึ้งในศิลปะที่นาฏศิลปินได้ถ่ายทอดออกมาเป็นท่าเต้น ท่ารำ ประกอบดนตรี และการขับร้องพากย์-เจรจาไปตามบทในตอนที่นำมาแสดง องค์ประกอบต่างๆ ที่กล่าวแล้วจึงทำให้การแสดงโขนสมบูรณ์สวยงาม น่าชื่นชม

นักวิชาการละครอธิบายว่า โขนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของไทย เป็นมหรสพของหลวงประจำราช-สำนักมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งสืบทอดมาจนทุกวันนี้ ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะการแสดงโขน คือ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม การแสดงโขนชุด พรหมาศในครั้งนี้ก็ใช้ผู้แสดงที่ฝึกฝนมาอย่างดีเป็นเวลายาวนานจาก*สำนักการสังคีต กรมศิลปากร และนักศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม*

โอกาสที่จะจัดการแสดงโขนชุดใหญ่นั้นมีน้อยมาก เพราะลงทุนสูง การแสดงส่วนใหญ่จึงเป็นการแสดงในพระราชพิธีสำคัญๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาในโอกาสสำคัญ เช่น พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ (๕ ธันวาคม ๒๕๓๐) พระราชพิธีกาญจนาภิเษก (พ.ศ. ๒๕๓๙) หรือจัดเป็นมหรสพสมโภชในพระราชพิธีสำคัญๆ ของพระบรมราชวงศ์ เช่น พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพเจ้านายชั้นสูง เป็นต้น การแสดงโขนที่เอกชนจัดก็มีบ้าง แต่เป็นโขนกลางแปลง และโขนหน้าจอ ส่วนมากมักจะจัดแสดงในงานศพ เช่น *โขนหน้าไฟ* ตอนสั้นๆ ประมาณ ๓๐-๔๕ นาที ก่อนการพระราชทานเพลิงศพหรือประชุมเพลิง และ*การแสดงโขนหน้าจอ*ตอนกลางคืนตั้งแต่เวลาประมาณ ๒๐.๓๐ น.-๒๔.๓๐ น. โขนหน้าจอคือการแสดงโขนบนเวทีที่ทำขึ้นชั่วคราวสำหรับการแสดงโขนโดยเฉพาะ ซึ่งมีขนาดใหญ่พอให้ทัพทั้งฝ่ายพลับพลา และฝ่ายลงการบกันได้ ซึ่งผู้ชมส่วนใหญ่จะนิยมเรียกกันว่า *"โขนกรมศิลป์"* เพราะผู้แสดงคือนาฏ-ศิลปินของกรมศิลปากร นักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป-ที่ร่วมแสดงโขน ชุด พรหมาศ ครั้งนี้ ก็เป็นวิทยาลัยในสังกัดกรมศิลปากร แต่ปัจจุบันแยกมาสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

การแสดงโขน ชุด พรหมาศ ตามพระราช-เสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในครั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงยิ่งที่พระราชทานให้พวกเราชาวไทยได้มีโอกาสชมการแสดงโขนฉาก คือ การแสดงโขนในโรงละครที่สมบูรณ์พร้อมทั้งระบบแสง เสียง อุปกรณ์การแสดงประกอบฉาก ตัวละคร ดนตรี นักร้อง ผู้พากย์-

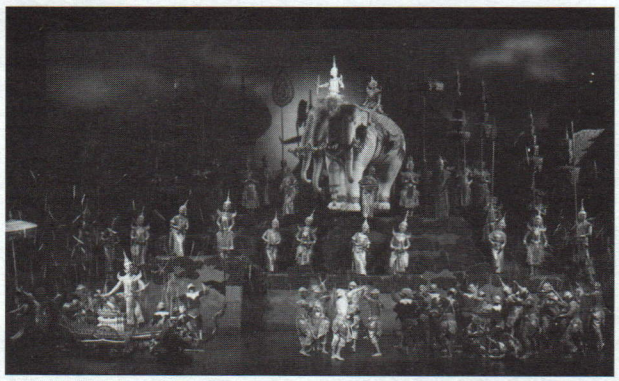

เจรจา นับเป็นโขนชุดใหญ่ที่หาชมได้ยาก การแสดงโขนของกรมศิลปากรทุกครั้ง จะใช้บทที่เรียบเรียงขึ้นใหม่ตามบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระ-พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ หรือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ บ้างแล้วแต่จะเป็นชุดใด กรมศิลปากรเคยแสดงโขน ชุด **พรหมาสตร์** [๑] หลายครั้ง ทั้งโขนฉาก โขนหน้าจอ และโขนกลางแปลง โดยเฉพาะการแสดงโขนกลางแปลงชุด **พรหมาสตร์** ที่นับว่ายิ่งใหญ่ ใช้ผู้แสดงมากอีกครั้งหนึ่งของกรมศิลปากรเมื่อเร็วๆ นี้ คือ การแสดง ณ โรงละครกลางแจ้งของอุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ เนื่องในงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ผู้อ่านคงสังเกตว่า คำว่า โขนชุด **พรหมาศ** ของมูลนิธิศิลปาชีพ สะกดต่างจาก **พรหมาสตร์** ของกรมศิลปากร ทั้งๆ ที่เป็นโขนชุดเดียวกัน เนื้อเรื่องรามเกียรติ์เหมือนกัน แต่โขน ชุด พรหมาศ ของมูลนิธิศิลปาชีพ นั้นใช้บทพระนิพนธ์เดิมของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงพระนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๒) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ (พระยศในขณะนั้น) ปรับปรุงการขับร้องและบรรเลงตามจารีตประเพณีเดิมขึ้นใหม่ในรูปแบบตะวันตก เรียกว่า **คอนเสิร์ต** ปรับปรุงบทให้มีการดำเนินเรื่องเป็นเรื่องราวสั้นๆ แล้วมีตัวละครแต่งกายตามท้องเรื่อง ไม่มีการรำ แสดงเป็นภาพนิ่งประกอบการบรรเลงและขับร้อง บทโขน ชุดพรหมาศ นี้ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเพื่อเตรียมต้อนรับ พระเจ้าเฮนรี แห่งกรุงปรุสเซีย[๒] ซึ่งกำหนดจะเสด็จมาเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปลาย ร.ศ. ๑๑๗ แต่มิได้เสด็จมาตามกำหนด จึงใช้บทนี้บรรเลงต้อนรับมิสเตอร์ดูแมร์ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทแทน

การบรรเลงในยุคนั้นยังใช้การบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์และขับร้องเพลงไทยตามแบบแผนเดิมทุกประการ ต่อมาได้พัฒนาขึ้นเป็นการแสดงตามบทคอนเสิร์ต การบรรเลงประกอบการแสดง ใช้บรรเลงด้วยวงโยธวาทิต ซึ่งเป็นทางดนตรีที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

---

๑ *พรหมาสตร์ สะกดตามแบบบทของกรมศิลปากรที่แสดงให้ประชาชนชม*

๒ *สะกดตามต้นฉบับเดิม*

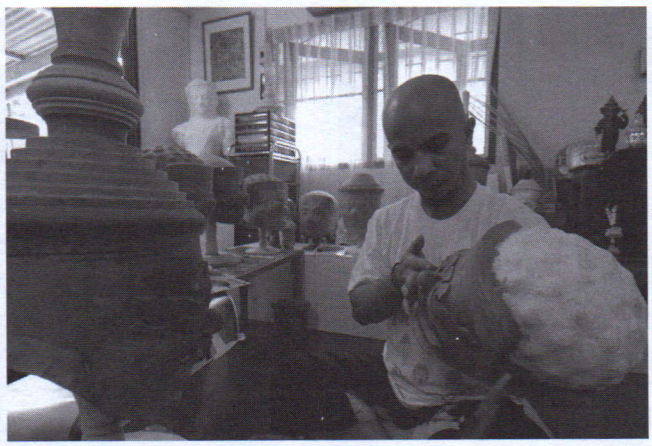

การสร้างสรรค์หัวโขนเพื่อการแสดงเฉลิมพระเกียรติในครั้งนี้ ได้พยายามรักษาแนวทางตามแบบอย่างโบราณ ซึ่งมีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้

หลังจากที่ปั้นหุ่นและปิดกระดาษเป็นโครงหัวโขนเรียบร้อยแล้ว จึงนำมาวาดโครงหน้าเพื่อเตรียมการปั้นหน้าโขนเพิ่ม ใช้ขี้เลื่อยผสมกาว ผงชัน ปั้นหน้าโขนตามเค้าโครงที่ได้วาดไว้ ขัดแต่งผิวด้วยดินสอพองผสมกาว กระแหนะลาย ปิดทอง แล้วจึงนำมาระบายสีเขียนหน้าเป็นขั้นตอนสุดท้าย

หัวโขนฝ่ายยักษ์ ควบคุมการผลิต โดย นายขรรค์ชัย หอมจันทร์

หัวโขนฝ่ายลิง ควบคุมการผลิต โดย นายอภิชาติ เกิดเจ็งเม็ง

ศิราภรณ์อย่างอื่น ควบคุมการผลิต โดย นายสุรัตน์ จงดา

เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงพระนิพนธ์ร่วมกับจางวางทั่ว พาทยโกศล ดุริยางคศิลปินเอกท่านหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ *การแสดงโขนชุด พรหมาศ ครั้งแรก ใช้บรรเลงด้วยวงโยธวาทิตตลอดทุกรอบ แต่ครั้งนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการแสดงตามรูปแบบประเพณีเดิมที่ใช้บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์เพิ่มขึ้น* เพื่อให้ผู้ชมได้เลือกชมตามอัธยาศัยทั้งสองรูปแบบ วงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงในการแสดงโขนใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็ง เพื่อให้ผู้แสดงซึ่งส่วนใหญ่สวมหัวโขนครอบศีรษะไว้ได้ยินเสียงเพลงที่บรรเลงดังชัดเจน นิยมบรรเลงสองวง คือ วงด้านซ้าย และด้านขวาของผู้แสดง

ท่านผู้อ่านคงอยากทราบว่า ***โขน*** *เกี่ยวข้องอย่างไรกับมูลนิธิศิลปาชีพ และเหตุใดสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงมีพระราชเสาวนีย์ให้จัดการแสดง* ***โขน ชุด พรหมาศ*** *ขึ้นอีกเป็นครั้งที่ ๒*

สืบเนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทราบว่านาฏศิลป์ของไทยโดยเฉพาะ **โขน** ซบเซาลง ประชาชนไม่สนใจและขาดงบประมาณของรัฐสนับสนุน โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายโขน จึงมีพระราชดำริให้ฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปะชั้นสูงชนิดนี้ของไทยไว้ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรจัดการแสดงโขนเพื่อพระราชทานแก่ผู้มาเฝ้าฯ ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๖ กรมศิลปากรจัดการแสดง ***โขน ตอน นิ้วเพชร*** ให้ทอดพระเนตร มีรับสั่งชมเชยว่าแสดงได้งดงามสมควรอนุรักษ์การแสดงโขนไว้ และทรงปรารภว่า ลวดลายปักดิ้นและเลื่อมบนเครื่องแต่งกายโขน ควรจะอนุรักษ์ให้ประณีตงดงามด้วย เพื่อผู้ชมจะได้เห็นความงามของลวดลายปัก เมื่อทรงทราบว่ากรมศิลปากรได้รับงบประมาณในการจัดทำเครื่องแต่งกายโขนละครน้อย จึงพระราชทานเงินเป็นทุนประเดิม

๓๐๐,๐๐๐ บาท ให้อธิบดีกรมศิลปากรไปศึกษาวิจัยลวดลายปักของเดิมเพื่ออนุรักษ์ไว้ และปักให้ประณีตงดงามตามพระราชดำริ ต่อมาในพุทธศักราช ๒๕๔๗ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิศิลปาชีพสร้างเครื่องแต่งกายโขน-ละครขึ้นใหม่ โดยให้ช่างต่างๆ ของมูลนิธิฯ ที่มีอยู่ ทั้งช่างเขียนลวดลาย ช่างปักเลื่อมและดิ้น สร้างเครื่องแต่งกาย ช่างเงิน ช่างทอง สร้างเครื่องประดับ และเครื่องศิราภรณ์ ช่างทำหัวโขนจัดทำหัวโขน ช่างไม้ ช่างเขียนลาย ช่างวาดจัดทำฉากฯลฯ นับเป็นการฟื้นฟูความรู้ด้านช่างต่างๆ ครั้งใหญ่ ซึ่งถ้ามิใช่เพราะพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รับเข้ามาเป็นงานศิลปาชีพแล้ว กรมศิลปากรตามลำพังจะไม่สามารถทำได้เลย เพราะช่างทุกคนจะต้องทุ่มเทฝีมือและเวลาทั้งหมดในการผลิตงานเหล่านี้ขึ้นมา จนไม่สามารถไปประกอบอาชีพอื่นได้ แต่สมาชิกศิลปาชีพ จะมีบ้านพักพระราชทาน มีอาหารพระราชทาน ๓ มื้อ มีเบี้ยเลี้ยงเงินเดือนพระราชทานตามระดับฝีมือ เมื่อสิ้นปีจะมีเงินรางวัลพระราชทาน โดยพิจารณาประกอบกับความประพฤติ ช่างฝีมือเหล่านี้จึงไม่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ และสามารถทุ่มเทเวลาให้งานได้เต็มที่ งานแต่ละชิ้นโดยเฉพาะเครื่องแต่งกายโขนละครต้องใช้เวลาหลายปีในการจัดทำ ซึ่งถึงแม้จะทำงานอย่างเต็มที่มาถึงห้าปีแล้ว (พ.ศ. ๒๕๕๒) ก็สามารถจัดทำได้เพียงเครื่องแต่งกายของตัวพระเท่านั้น ส่วนของตัวนางยังไม่ได้จัดทำ

การสร้างพัสตราภรณ์สำหรับการแสดงเฉลิมพระเกียรติโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ตอน พรหมาศ ออกแบบและควบคุมการจัดสร้างโดย อาจารย์วีรธรรม ตระกูลเงินไทย กลุ่มจันทร์โสมา บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้วิธีการปักสะดึงกรึงไหมตามแบบโบราณ มีความพิเศษตรงกระบวนลายที่มีความประณีตงดงามตามแบบศิลปะไทย รวมทั้งการใช้สีสันตามระบบการใช้สีในงานศิลปกรรมไทยโบราณ

เครื่องแต่งกายโขนที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใหม่นี้ งดงาม ประณีต แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของช่างไทยทุกแขนง เมื่อนำมาเป็นองค์ประกอบของการแสดงโขน ชุด พรหมาศ แล้วทำให้การแสดงครั้งนี้งดงาม ประทับใจ ตัวละครทุกๆ ตัวไม่ว่าจะ

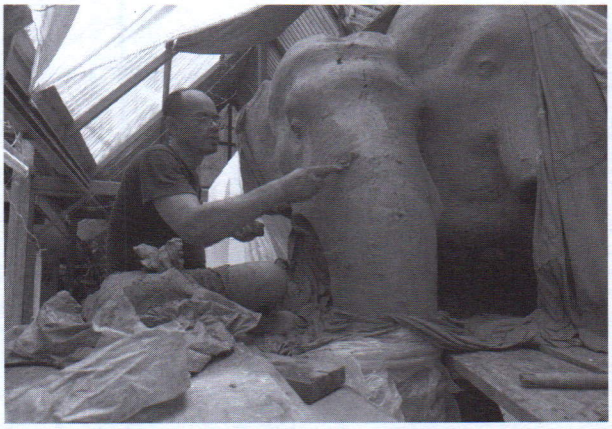

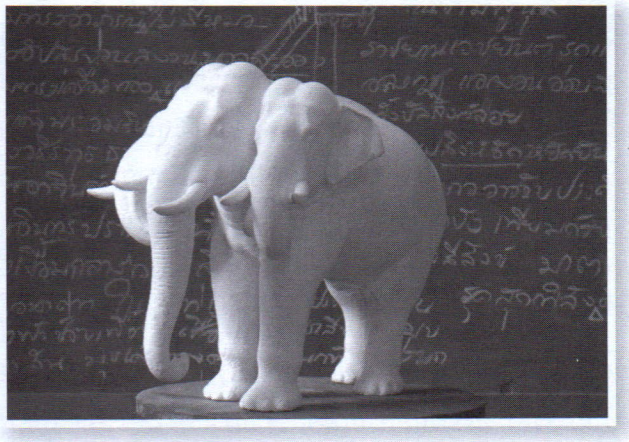

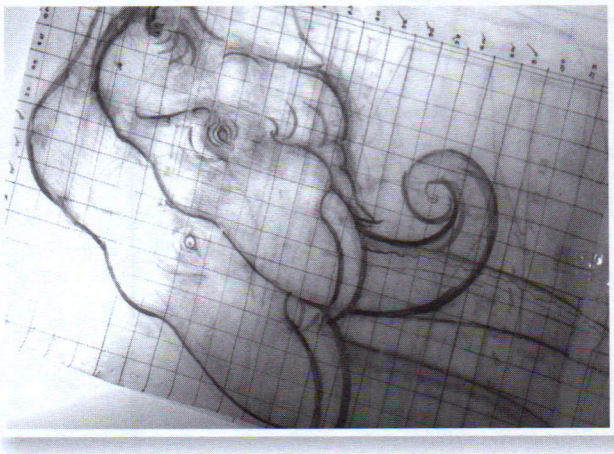

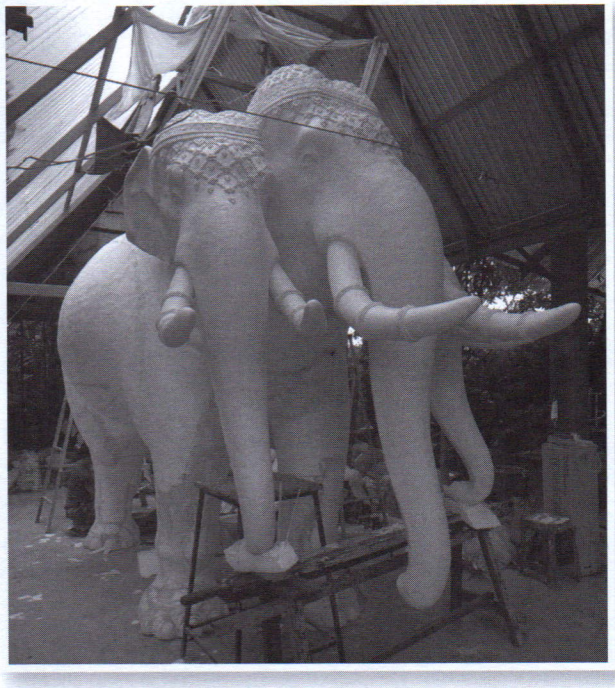

การจัดสร้างสิ่งของประกอบการแสดงขึ้นมาเป็นพิเศษ ได้แก่ ตั่ง เตียง โรงพิธี เครื่องสูง และช้างเอราวัณ เพื่อเป็นการสืบสานงานช่างศิลปกรรมไทย ออกแบบและควบคุมการจัดสร้างโดย อาจารย์สุดสาคร ชายเสม

เป็นฝ่ายพลับพลา เช่น พระราม พระลักษณ์ พญาวานร สิบแปดมงกุฎ ทั้งหลาย และฝ่ายลงกา เช่น ทศกัณฐ์ อินทรชิต พระอินทร์แปลง เต้น และรำได้งดงามตามแบบฉบับเดิม เครื่องแต่งกายระยิบระยับแพรวพราย จับตา หาชมได้ยากนัก นอกจากเครื่องแต่งกายงดงามด้วยลวดลายปักที่ละเอียดประณีต ประกอบกับท่ารำที่ได้มาตรฐาน การขับร้อง การพากย์-เจรจา ตามแบบฉบับดั้งเดิมที่สืบทอดมายาวนาน การบรรเลงดนตรีพร้อมการประโคมมโหระทึกของหลวงแล้ว ยังมีฉากที่สวยงามทำให้การแสดงสมบูรณ์ยิ่ง สิ่งที่ควรจะกล่าวถึงไว้ในการแสดงครั้งนี้ด้วยคือ **ศิลปะการแต่งหน้า**ที่ได้ปรับปรุงจากการแสดงครั้งแรก คือไม่คงการแต่งหน้าแบบโบราณคล้ายหุ่นที่ผู้ชมไม่คุ้นเคย มาเป็นการแต่งหน้าที่สวยงาม เป็นธรรมชาติเช่นในปัจจุบัน

การดู**โขน ชุด พรหมาศ** ครั้งนี้ นอกจากจะได้ชม

โขนตามประเพณีโบราณอย่างเต็มรูปแบบ ยังได้ชมการแสดงรำเบิกโรงแบบโบราณ คือ **การแสดงรำประเลง** ซึ่งหาชมได้ยากมาก ผู้แสดงรำประเลงแต่งกายแบบยักษ์ สวมศีรษะไม่มียอด (ยักษ์โล้น) สองมือถือหางนกยูง เป็นการเบิกโรงก่อนการแสดงเพื่อความเป็นสิริมงคล ปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายต่างๆ

พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นั้นใหญ่หลวงนัก นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ฝีมือช่างไทยแขนงต่างๆ เช่น ช่างเขียนลายไทย ช่างวาด ช่างปักลูกปัดและเลื่อม ช่างตัดเย็บชุดโขนละคร ช่างแต่งหน้าโขนละคร ช่างสร้างฉากโขนละคร ฯลฯ ซึ่งนับวันจะสูญหายไป เพราะไม่มีผู้สืบทอดแล้ว การจัดการแสดงครั้งนี้จึงทำให้ช่างไทยได้มีโอกาสและมีประสบการณ์ในการสืบสานการสร้างเครื่องแต่งกายและสร้างฉากโขนละครที่ควรอนุรักษ์ไว้ รวมทั้งเป็นการแผ่พระบารมีคุ้มเกล้าฯ นักดนตรีไทยและเหล่านาฏศิลปินของชาติ ให้มีกำลังใจพัฒนาฝีมือให้เข้มแข็งสมเป็นโขนหลวงประจำราชสำนักของไทยสืบไป

แก้วเก้าเนาวรัตน์ล้ำ *อาภรณ์ เพริศแล*
แต่งแต่กายนอกสลอน *สลับสล้าง*
ความสัตย์อลงกรณ์ *กระพัดจิต*
โจรจะอาจเอื้อมล้าง *ลอบล้วงไปไฉน*
ผู้ใดมีสัตย์คุ้ม *ครองจิต*
ควรคบคู่ชีวิต *มั่นไว้*
ผู้ใดไปตั้งนิตย์ *ในสัตย์ ธรรมนา*
ควรห่างและเลี่ยงให้ *ห่างแม้เดียรฉานฯ*
ชนชาญชาตินี่อเอื้อ *ชาวไทย*
เป็นฝ่าชนกไกร *กาจกล้า*
ถือสัตย์มัดตรึงใจ *เสือป่า ไว้เทอญ*
ไทยลักคงคู่ฟ้า *แหล่งหล้าฤาเงา ฯ*

ความสัตย์ย่อมเป็นสง่าของผู้ที่ทรงไว้ ผู้ใดเสียสัตย์ก็นับว่าเป็นผู้เสียสง่าราศี ประหนึ่งว่าเป็นผู้ที่ได้คลุกคลีแล้วในของโสโครก ไม่เป็นผู้ที่นรชนจะพึงปรารถนาคบค้าสมาคม แต่ผู้ใดรักษาสัตย์มั่นคงไว้แล้วก็ไม่จำเป็นที่จะต้องประดับตนด้วยอาภรณ์อันใดอีก เพราะความสัตย์เป็นอาภรณ์อันเชิดชูเป็นสง่าราศีประเสริฐยิ่งอยู่แล้ว ไม่มีแก้วอันใดจะเสมอเหมือน

ปลุกใจเสือป่า
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลังกาสุกะ-ปัตตานี

*พลโท ดำเนิร เลขะกุล**

แหลมมลายูในยุคประวัติศาสตร์

แม้ชุมชนต่างๆ บนแหลมมลายูจะได้รับการติดต่อจากชนชาติภายนอกมาช้านานแล้ว แต่ไม่ใคร่จะได้พบบันทึกเป็นหลักฐาน คงได้แต่สันนิษฐานเอาจากชาดกในพระพุทธศาสนาบ้าง จากเกร็ดพงศาวดารอื่นบ้าง ซึ่งไม่มีความแน่นอนและไม่นับว่าเป็นประวัติศาสตร์ เพิ่งมานับสมัยประวัติศาสตร์ขึ้นต่อเมื่อได้พบบันทึกของชาวจีนที่ปลายพุทธศตวรรษที่ ๘ เล่าถึงชาวอินเดียชื่อ "โกณฑัญญะ" *(ในภาษาอังกฤษมักเรียก "เกาณฺฑินยะ Kaundinya" แต่จีนเรียก "หวั่นถิ่น" หรือ "ฮ่วนเทียน" แล้วแต่ว่าจีนพวกใดเรียก)* มาได้เจ้าหญิงพื้นเมืองชื่อ "หลิวเหย่" (ใบหลิว) ตั้งอาณาจักรฟูนันขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๖-๗ อาณาจักรนี้มีศูนย์กลางอยู่บริเวณตอนใต้ของลุ่มแม่น้ำโขง *(หรืออาจเป็นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก็ได้ นักปราชญ์กำลังเถียงกันอยู่)* นั้น ได้ส่งกองทัพเรือมารุกรานอาณาจักรต่างๆ แหลมมลายู[๑] และในบรรดาอาณาจักรเคราะห์ร้ายเหล่านั้น **มีอาณาจักรลังกาสุกะ** ร่วมอยู่ด้วย

อาณาจักรลังกาสุกะ จากตำนาน

"*ลังกาสุกะ*" อาจเรียกตามชื่อเมืองหลวงของอาณาจักรอย่างที่นิยมเรียกกันสมัยโบราณ และเป็นชื่อที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารเมืองไทรบุรี เว้นแต่เขียนว่า "*ลังกาซูก*" เท่านั้น และปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์มลายูและชวา แต่ทางจีนเรียกเพี้ยนไปตามลิ้นของจีน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า

อาณาจักรลังกาสุกะปรากฏชื่ออยู่ในประวัติศาสตร์ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๗ แล้วถูกลบชื่อหายไปในต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถือกันว่า เป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่สุดบนแหลมมลายู อย่างไรก็ตามประวัติการสร้างเมืองคงเหมือนๆ กับเมืองสำคัญต่างๆ ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ เช่น เมืองหงสาวดี เมืองนครหลวงของกัมพูชา เมืองมะละกา เมืองปัตตานี เป็นต้น ที่ต้องเล่าเป็นแบบตำนานพื้นเมือง ทั้งนี้เพื่อเป็นการอธิบายถึงความเป็นมาของชื่อเมืองนั้นๆ ด้วย อาณาจักรลังกาสุกะมีตำนานการสร้างเมืองอยู่ ๒ สำนวน ซึ่งต่างก็มีพื้นฐานมาจากพงศาวดารไทรบุรี[๒] "มะโรงมหาวงศ์" แต่เนื้อเรื่องต่างกันดังนี้

ซากอิฐของมัสยิดกรือเซะที่ยังเหลืออยู่และไม่เคยปรากฏว่าจะสร้างได้สำเร็จ

สำนวนที่ ๑ เป็นเรื่องที่พระยาอนุมานราชธน *(เสฐียรโกเศศ)* ท่านเล่าไว้ในเรื่อง *"แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ"* ว่า กาลครั้งหนึ่ง เจ้ากรุงหรุ่ม[๓] โปรดให้แต่ง

---

* *พิมพ์ครั้งแรกในอนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม ๒๕๒๒)*

๑ *ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, **สภาพการณ์ในเอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐,** ใน **ปอบ.** ปีที่ ๑ เล่ม ๑, ๒๕๑๐, หน้า ๑๙.*

๒ ***พงศาวดารเมืองไทรบุรี** (ตามฉบับที่มีอยู่ในศาลาลูกขุน), ใน**ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เล่ม ๑, ๒๕๐๖, หน้า ๕๑๑.*

๓ ***"กรุงหรุ่ม"** คือ เมืองโรม หรือ โรมวิสัย เดิมทีชาวอาหรับใช้เรียกอาณาจักรโรมัน แต่ในตอนหลัง หมายถึงอาณาจักรตุรกี (ดู **ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์** เล่ม ๑ ของกาญจนาคพันธุ์, ๒๕๐๙, หน้า ๗๘๘-๗๙๓) หรืออาจหมายถึง เบงกอล ก็ได้ (ดู **ภูมิศาสตร์สุนทรภู่** ๒๕๐๐, โดยผู้เขียนคนเดียวกัน, หน้า ๑๗๐-๒๒๓).*

กองสำเภาเพื่อนำโอรสไปทำพิธีวิวาหมงคลกับธิดาเจ้ากรุงจีน โดยมีอำมาตย์ชื่อ **มะโรงมหาวงศ์** เป็นผู้กำกับไป ร้อนถึงพญาครุฑ *(ของแขกฮินดู)* ไม่ต้องการให้เจ้าชายอิสลามไปได้เจ้าหญิงจีน จึงไปลักเอาธิดาเจ้ากรุงจีนไปไว้ที่เกาะลังกา ซึ่งขณะนั้นเกาะลังกากำลังร้างมาตั้งแต่ถูกพระรามยกทัพลิงมาตีแตก แล้วพญาครุฑได้ไปทำลายกองสำเภาของเจ้าชายแตกลงอีก แต่พระอัลลอฮ์ทรงช่วยให้เจ้าชายลอยไปขึ้นบกที่เกาะลังกา แล้วไปได้กับเจ้าหญิงจีน ส่วนอำมาตย์มะโรงมหาวงศ์ลอยไปขึ้นบกอันเป็นที่ตั้งของเมืองไทรบุรี ต่อมาได้สร้างเมืองลังกาสุกะขึ้นที่นั่น เรื่องนี้คนแต่งทีแรกออกจะฟังวรรณคดีอยู่สักหน่อย จึงหยิบเอาตัวละครจากพงศาวดารอาหรับ จีน ฮินดู มาประสมประเสปนเปลงไปหมด แต่ก็ฟังสนุกดีและสมกับที่ลังกาสุกะเป็นเมืองของชนหลายชาติหลายภาษา สถานที่เรื่องใกล้ความจริงมาก ถ้าคิดว่าเกาะลังกาที่กล่าวถึงนั้นก็คือ เกาะลังกาวี ที่อยู่ตรงข้ามกับเมืองไทรบุรีนั่นเอง และก็น่าจะพิจารณาถึงคำว่า **ลังกา (ศรีลังกา) ลังกาวี** และ **ลังกาสุกะ** กันบ้าง

สำนวนที่ ๒ น่าจะแต่งทีหลัง นายปอล วีตลีย์ (Paul Wheatley) ได้เลือกตัดตอนแปลเป็นภาษาอังกฤษ จากวรรณคดีภาษามลายูชื่อ *"ฮีกายัต มะโรงมหาวงศ์"* Hikayat Marong Mahawangsa ซึ่งกล่าวกันว่าได้เขียนจากคำกลอนที่กวีประจำราชสำนักแคว้นปาหังได้ประพันธ์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๘ มีข้อความ (ตัดพลความออกบ้าง) ว่าดังนี้

"ขณะที่ประทับอยู่บนเรือพระที่นั่ง พระเจ้ามะโรงมหาวังศาตรัสถามปุโรหิตชรา (ถึงเกาะต่างๆ ที่อยู่ข้างหน้า) ปุโรหิตกราบทูลว่า 'เกาะใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เชื่อมต่อกับแผ่นดินใหญ่นั้น ชื่อ เกาะสะรี [๔] (Seri) และเกาะเล็กที่อยู่ถัดไปนั้นชื่อเกาะ จำบูล (Jambul) ส่วนเกาะใหญ่ออกมาอีกนั้นคือ เกาะละดะ (Lada) พระเจ้าข้า' พระเจ้ามะโรงมหาวังศาตรัสว่า 'ให้เราขึ้นบกตรงปลายแหลมของเกาะนั้น' แล้วพระเจ้ามะโรงมหาวังศาได้เสด็จขึ้นประทับบนดินแดนเหมาะสมและสวยงามนักหนา ต่อจากนั้นพระองค์ก็ไม่เสด็จกลับไปยังเรือทรงของพระองค์อีก เพราะทรงตั้งพระทัยที่จะสร้างป้อม ปราการ พระราชวัง และท้องพระโรงที่กว้างใหญ่และสวยงามขึ้นที่นั่น เมื่อสร้างท้องพระโรงและพระราชวังสำเร็จลงแล้ว ก็ได้พระราชทานชื่อนครนั้นว่า 'ลังกาสุกะ'

*ต่อมานครลังกาสุกะได้โตวันโตคืน พลเมืองทวีมากขึ้นๆ ตามเดือนและปีที่ผ่านไป...วันหนึ่งพระเจ้ามะโรงมหาวังศาประทับอยู่ในท้องพระโรง มีเสนาอำมาตย์ ข้าราชสำนัก นายทหารผู้ใหญ่ จางวางมหาดเล็ก และมหาดเล็ก พร้อมด้วยข้าราชการจำนวนมากได้เข้าเฝ้าอยู่พร้อมหน้า พระเจ้ามะโรงมหาวังศาได้รับสั่งกับคณะราชทูตโรมัน [๕] ว่า 'เราจะแต่งตั้งให้ลูกชายของเราเป็นกษัตริย์ บัดนี้เราจะตั้งชื่อ **ประเทศของเรา...**เราจะเรียกว่า เกดาห์ ซามิน ดูรัน' (Kedah Zamin Duran)...*

(ครั้นเปลี่ยนรัชกาลใหม่แล้ว) พระเจ้ามะโรงมหาโพธิสัตว์ (พระโอรสของพระเจ้ามะโรงมหาวังศา) โปรดให้พระโอรสของพระองค์ขึ้นหลังช้างทรงออกเดินดุ่มๆ ไปทางทิศตะวันออกพร้อมเสนาอำมาตย์และกองทัพติดตามไปด้วย ช้างได้พาผ่านป่าใหญ่ ที่ราบ ภูเขา และเขาหลายแห่งจนกระทั่งมาถึงปากแม่น้ำใหญ่ที่ไหลลงสู่ฝั่งทะเลข้างหน้า เจ้าหญิงชายาที่เสด็จมาด้วยรับสั่งว่า 'เสด็จกลับไปเฝ้าพระบิดาของหม่อมฉันที่เกดาห์เถอะ จะได้กราบทูลให้พระองค์ทรงทราบว่า ต่อไป ณ ที่ตรงนี้จะได้ตั้งขึ้นเป็นเมือง ชื่อเมืองปัตตานี' ต่อมาพระเจ้าศรีมหาวังศา (พระโอรสของพระเจ้ามหาโพธิสัตว์) ไม่ทรงมีพระราชประสงค์จะประทับอยู่ในนครลังกาสุกะ เพราะตั้งอยู่ห่างจากฝั่งทะเลมาก พระองค์จึงโปรดให้อำมาตย์ ๔ คน อำนวยการสร้างป้อมใหญ่ขึ้นแห่งหนึ่งบนฝั่งปากแม่น้ำ โดยใช้หินปูนและเปลือกหอยตามชายฝั่งทะเลที่รวบรวมได้ ทั้งได้ขุดคูรอบป้อมไว้ด้วย เหนือป้อมขึ้นมาทรงสร้างพระราชวังเล็กๆ แห่งหนึ่งขึ้นบนฝั่งแม่น้ำเรียกว่าสรูคัม (Serukum) [๖]

---

[๔] ***สะรี*** *หรือ* ***สรี*** *เป็นภาษามลายู แปลว่า* ***"พลู"*** *เหมือน* ***"ศรี"*** *ในภาษาไทย แต่ถ้าเป็น* ***"พระศรี"*** *ราชาศัพท์ต้องแปลว่า "หมากพลู" เกาะสรีที่กล่าวถึงนี้ตั้งอยู่หน้าเมืองไทรบุรี คู่กับเกาะปีนัง ที่แปลว่าเกาะหมาก.*

[๕] *หมายถึงคณะทูตของ* ***กรุงหรุ่ม โรม*** *หรือ* ***โรมวิสัย*** *ที่กล่าวไว้ในเชิงอรรถ ๓.*

[๖] *Paul Wheatley,* ***The Golden Khersonese,*** *University of Malaya Press, 1961, pp. 260-262.*

มัสยิดกลาง ปัตตานี ศาสนสถานของชาวไทยมุสลิมที่เลื่องลือกันว่าสง่างามที่สุดในประเทศ

จะเห็นว่า แม้ตำนานทั้งสองสำนวนต่างก็ต้องการเล่าถึงการกำเนิดของนครลังกาสุกะ เมืองเกดาห์ *(ไทรบุรี)* และเมืองปัตตานีด้วยกัน แต่ได้ดำเนินเรื่องต่างกันมาก จึงทำให้คิดว่า ได้แต่งขึ้นคนละสมัย ดังท่านศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน ได้เขียนอธิบายไว้ท้ายเรื่องสำนวนที่ ๑ ที่ท่านเล่าไว้อย่างแจ่มแจ้งน่าฟังว่า *"เรื่องมะโรงมหาวงศ์ที่เล่านี้ อาจมีเค้าความจริงแทรกอยู่บ้าง แต่ตามธรรมดา เมื่อใดมีการเปลี่ยนแปลงลัทธิศาสนาที่นับถือ เมื่อนั้นพงศาวดารของประเทศก็ฟังเอาความจริงได้ยาก เพราะความจริงเหล่านั้นมักถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เข้ารูปกับความเชื่อถือในลัทธิศาสนา ถ้าข้อความใดเป็นปฏิปักษ์ขัดกับทางลัทธิศาสนา ข้อความนั้นก็ต้องถูกตัดออก ลักษณะเช่นนี้ย่อมมีอยู่ในพงศาวดารของประเทศต่าง ๆ แม้แต่ประเทศที่มีอารยธรรมสูง ก็ยังไม่พ้นตัดเติมในทำนองนี้ ว่าเฉพาะชาวมลายูเดิมก็นับถือลัทธิศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาเมื่อภายหลังมาเปลี่ยนแปลงศาสนา เป็นนับถือลัทธิอิสลาม พงศาวดารของมลายูอย่างเรื่องมะโรงมหาวงศ์นี้ จึงไม่พ้นที่จะเอาเรื่องของอิสลามซึ่งเกิดภายหลังไปแทรกลงในเรื่องที่เกิดก่อนลัทธิอิสลาม..."* [๖]

เพื่อความกระจ่างในเรื่องที่คัดมานี้ ขอเพิ่มเติมอีกสักเล็กน้อยว่า ดินแดนตอนล่างของแหลมมลายูได้เริ่มเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามภายหลังที่เจ้าชายชวาพระนาม **"ปรเมศวร"** *(น่าจะเป็นชื่อตำแหน่งรัชทายาทของชวา อย่างตำแหน่ง "ราเมศวร" ของไทยสมัยอยุธยา)* ได้อพยพผู้คนหนีราชภัยข้ามฟากที่เมืองตุมาสิก และฆ่าเจ้าเมืองที่แต่งตั้งมาจากกรุงศรีอยุธยาตาย ที่จริงเมืองตุมาสิก (Tumasik) นี้เป็นเกาะอยู่ปลายแหลมมลายู ปัจจุบันชื่อ **"เมืองสิงคโปร์"** พระเจ้าศรีธรรมาโศกราชแห่งอาณาจักรนครศรีธรรมราชทรงยึดไว้ได้ก่อนจะยกทัพเรือไปรบเกาะลังกาเมื่อ พ.ศ. ๑๗๙๓ จึงได้เรียกว่า **"เมืองธรรมาโศก"** มลายูเรียกเพี้ยนไปเป็น

[๖] *พระยาอนุมานราชธน, **เรื่องเดิม,** หน้า ๒๓๑-๒๓๒.*

"เมืองตุมาสิค" [๗] แล้วเข้ามาตั้งอาณาจักรมะละกาขึ้นปลายแหลมมลายูเมื่อ พ.ศ. ๑๙๔๖ และเพื่อป้องกันการรุกรานจากอาณาจักรไทย พระเจ้าปรเมศวรจึงได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงธิดาของกษัตริย์แคว้นปาไสในสุมาตราเหนือ ซึ่งขณะนั้นกำลังเป็นศูนย์ของศาสนาอิสลามในเอเชียอาคเนย์อยู่ พระเจ้าปรเมศวรจึงต้องเป็นมุสลิมไปใน พ.ศ. ๑๙๕๘ ด้วย จากนั้นอาจเป็นเพราะอาณาจักรศรีอยุธยาถูกจักรพรรดิจีนห้ามมิให้ไปรุกรานอาณาจักรมะละกาอีก[๘] หรือไม่เป็นเพราะอาณาจักรศรีอยุธยาขาดความสนใจ เพราะมีการรบพุ่งภายในและทำสงครามกับอาณาจักรล้านนา อาณาจักรมะละกาที่ตั้งขึ้นใหม่จึงขยายอำนาจขึ้นไปทางเหนือได้สะดวก พร้อมกับนำเอาศาสนาอิสลามและจารีตประเพณีของชาวชวาไปเผยแพร่จนกระทั่งถูกยับยั้งจากอำนาจอาณาจักรศรีอยุธยา ดังจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า

ขอย้อนกลับไปกล่าวถึงเรื่องของลังกาสุกะและปัตตานีต่อไป แม้ในตอนนี้จะได้ร่องรอยรางๆ จากตำนานบ้างแล้ว แต่ควรจะดูความเห็นจากพงศาวดารและประวัติศาสตร์ที่มาเขียนขึ้นทีหลังบ้าง เพราะถือกันว่าเป็นเอกสารที่เชื่อถือได้มากกว่าตำนาน

ลังกาสุกะจากพงศาวดารและประวัติศาสตร์

พงศาวดารเมืองไทรบุรี *(ฉบับที่มีอยู่ในศาลาลูกขุน)* ได้ขึ้นต้นว่า *"ได้ทราบวงศ์ตระกูลเมืองไทรบุรีว่าพระองค์มหาวังศามาแต่เมืองโรม เป็นผู้ตั้งเมือง เดิมเรียกว่าเมืองเกดะ คือเมืองไทรบุรี เกดะนั้นเป็นภาษาแขกอาหรับ แปลว่า จานดอกไม้* ***ที่ตั้งเมืองนั้นเรียกว่าลังกาซูก*** *อยู่ทิศเหนือกวาลามุดา พระองค์มหาวังศามีบุตรคนหนึ่ง ชื่อพระองค์มหาโพธิสัตว์ พระองค์มหาโพธิสัตว์นี้พระองค์มหาวังศาผู้เป็นบิดายกให้เป็นเจ้าเมืองแทน แล้วพระองค์มหาวังศาก็กลับไปเมืองโรม..."* จากนั้นได้กล่าวถึงผู้สืบตำแหน่งเจ้าเมืองไทรบุรีต่อๆมายืดยาว ขอตัดลัดไปถึงตอนน่าสนใจว่า *"...ลำดับวงศ์ตระกูลตั้งแต่ที่ ๑ ถึงที่ ๖ นี้ ถือพระพุทธศาสนา ที่ฝังศพหามีไม่" (คงเผาหมดอย่างที่เป็นประเพณีอยู่ในหมู่ชาวไทยพุทธปักษ์ใต้ในปัจจุบัน)* ถัดมาได้กล่าวว่า *"ลำดับวงศ์ตระกูลเจ้าเมืองไทรบุรีตั้งแต่องค์ที่ ๗ ตลอดมาถือศาสนามะหะหมัด มีที่ฝังศพเรียกว่าบาระหุม..."* และขยายความต่อไปอีกว่า *"...เปลี่ยนเป็นธรรมเนียมอิสลาม ถือศาสนามะหะหมัด เปลี่ยนชื่อ (ของเจ้าเมืององค์ที่ ๗) เรียกว่า สุลต่านมูนฟานซะตั้งเมือง (ไทรบุรี) อยู่ที่ปากน้ำกวาลามุดา..."*[๙]

ส่วนเอกสารที่เขียนตามลักษณะประวัติศาสตร์นั้นได้แก่เรื่อง **รัฐเกดาห์-ไทรบุรี** ที่พระยารัตนภักดี *(แจ้ง สุวรรณจินดา)* ได้รวบรวมเขียนขึ้น ความว่า เมื่อ พ.ศ. ๑๑๗๓ เจ้าเชื้อสายกษัตริย์เปอร์เซีย มีพระนามว่าเจ้ามหาบาดาลรายา ได้วิวาทแย่งสมบัติกับพระอนุชาแต่สู้ไม่ได้ จึงชวนบริวารลงเรือมาหาแผ่นดินอยู่ใหม่ ได้มาเห็นพื้นที่บริเวณปากน้ำคีระห์ในรัฐเกดาห์ ขณะนั้นทีท่าเมืองเกดาห์กำลังว่างกษัตริย์ ชาวเมืองจึงเชิญเจ้ามหาบาดาลรายาขึ้นครอง ทรงมีพระนามใหม่ว่า **พระองค์มหาวังศา** กษัตริย์เกดาห์พระองค์ใหม่นี้ได้ทรงสร้างวังขึ้นและให้ชื่อว่า **"โกตาลังกะซูกา"** อันแปลว่า เมืองสบาย *(โกตา แปลว่า กำแพง ลังกะ แปลว่า สถานที่ ซูกา แปลว่า ชอบ)* ต่อมาพระองค์มหาโพธิสัตว์กษัตริย์เกดาห์องค์ที่ ๒ ซึ่งเป็นพระโอรสพระองค์มหาวังศา ทรงส่งพระโอรสและธิดาแยกย้ายกันไปสร้างบ้านสร้างเมือง พระธิดาองค์หนึ่งกับมนตรี ๔ คนไปสร้างเมืองปัตตานีเมื่อ พ.ศ. ๑๒๖๓ ต่อจากนั้นก็กล่าวคล้ายๆ กันว่า เดิมทีชาวเกดาห์ (ไทรบุรี) นับถือพระพุทธศาสนา ดังมีวัดวาอารามโบราณปรากฏอยู่บ้าง เพิ่งมาเข้ารีตนับถือศาสนาอิสลามเมื่อ พ.ศ. ๒๑๖๓ ในสมัยกษัตริย์พระองค์ที่ ๘ คือ สุลต่านมูฮัดละซะห์ [๑๐] อันตรงกับรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมของกรุงศรีอยุธยานี้เอง

ตามตำนานพงศาวดารและประวัติศาสตร์ที่ยกมาเล่าทั้งหมดนั้น มีส่วนที่เกี่ยวกับ **อาณาจักรลังกาสุกะ** และ**เมืองปัตตานี** อยู่ว่า พระองค์มหาวังศา ซึ่งน่าจะ

---

[๗] ขจร สุขพานิช, *"บันทึกการสัมมนาทางประวัติศาสตร์-ราชวงศ์ศรีธรรมาโศกราชฯ"*, ***แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี*** *ปีที่ ๑๐ เล่ม ๑-๓ (๒๕๑๙), หน้า ๑๕๙.*

[๘] *P.B. Hilton และ D.J. Tate,* ***South-East Asia in World History Book*** *2,1967, pp.43-45.*

[๙] *พงศาวดารไทรบุรี ใน****ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ*** *เล่ม ๑, ๒๕๐๖, หน้า ๕๑๑-๕๑๒.*

[๑๐] *พระยารัตนภักดี,* ***ดินแดนในแหลมทอง (แหลมมลายู),*** *๒๕๑๕, หน้า ๖๓-๖๔.*

ตลาดนัดปาลัส อำเภอปะนาเระ

"ซีละ" ศิลปะการต่อสู้ประจำท้องถิ่น

เป็นเจ้าเชื้อสายกษัตริย์อินเดีย เพราะพระนามบอกอยู่ทั้งทรงนับถือพระพุทธศาสนา และมาจากเมืองโรม *(ในที่นี้หมายถึงประเทศอินเดียมากกว่าแห่งอื่น)* ได้ชวนพวกบริวารหนีราชภัยลงเรือแล่นเข้ามายังอาณาจักรลังกาสุกะ แล้วได้สร้างเมืองเกดาห์ *(ไทรบุรี)* ขึ้นบนปากแม่น้ำกัวลามุดา ต่อมาเห็นทีจะทรงทราบว่าเมืองโรมสงบเรียบร้อยแล้ว จึงทรงมอบให้พระองค์มะโรง-มหาโพธิสัตว์พระโอรสครองเมืองเกดาห์แทน แล้วพระองค์เสด็จกลับไปยังเมืองโรม ต่อมาพระราชธิดาพระองค์ที่หนึ่งของพระองค์มะโรงมหาโพธิสัตว์ ได้เสด็จไปทรงสร้างเมืองปัตตานีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๒๖๓ *(ตรงกับสมัยทวารวดีในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา)*

อันคำว่า **"มะโรง"** ซึ่งแปลว่า งูใหญ่ นำหน้าพระนามกษัตริย์เกดาห์เฉพาะที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนาทุกพระองค์นั้นน่าคิด เพราะเมื่อพระเจ้าจันทรภาณุ กษัตริย์อาณาจักรศรีธรรมราชทรงยกทัพเรือไปรบชนะเกาะลังกามาเมื่อ พ.ศ. ๑๗๙๓ แล้ว ได้ทรงกำหนดให้หัวเมืองต่าง ๆ บนแหลมมลายูที่ขึ้นกับอาณาจักรศรีธรรมราชรวม ๑๒ เมือง ใช้ตราประจำเมืองเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ตามปีนักษัตร เรียกว่า **"เมืองสิบสองนักษัตร"** [๑๑] เมืองใดใช้ตารูปสัตว์อะไร มีเหตุผลดีเฉพาะเมืองไทรบุรี *(หรือเมืองเกดาห์)* ใช้ตางูใหญ่ คือ มะโรง เหตุใด "มะโรง" มาเป็นคำนำหน้าพระนามกษัตริย์เกดาห์? ได้พบคำอธิบายจากนายเยี่ยมยง สังข์อยุธย์ สุรกิจบรรหาร นักโบราณคดีและประวัติศาสตร์สำคัญคนหนึ่งของปักษ์ใต้ว่า เป็นเพราะพระเจ้าศรีธรรมาโศกราช *(หรือเรียกพระเจ้าจันทรภาณุก็ได้)* ที่ทรงส่งพระองค์มหาวังศา พระราชโอรสไปครองเมืองไศเลนทรบุรี *(ต่อมาเพี้ยนเป็นเมืองไทรบุรี)* นั้น ทรงมีเชื้อสายราชวงศ์ไศเลนทร์ นับถือพระยานาค (งูใหญ่) จึงได้เอาคำ *"มะโรง"* มาเสริมไว้หน้าพระนามเจ้าเมือง คล้ายแซ่ของจีน และให้ใช้ตางูใหญ่ประจำเมือง[๑๒] เพิ่งมาเลิกไปในเจ้าเมืองค์ที่ ๘ ที่นับถือศาสนาอิสลามและใช้พระนามตามจารีตอิสลาม

---

[๑๑] ***ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช*** *ในรวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช, ๒๕๐๕ หน้า ๕๑.*

[๑๒] *เยี่ยมยง สังข์อยุธย์ สุรกิจบรรหาร,* ***ชื่อบ้านและชื่อเมือง*** *ในหนังสือรำลึกชาติได้, ๒๕๐๖, หน้า ๑๑๕-๑๑๖ และหน้า ๑๖๗-๑๖๘.*

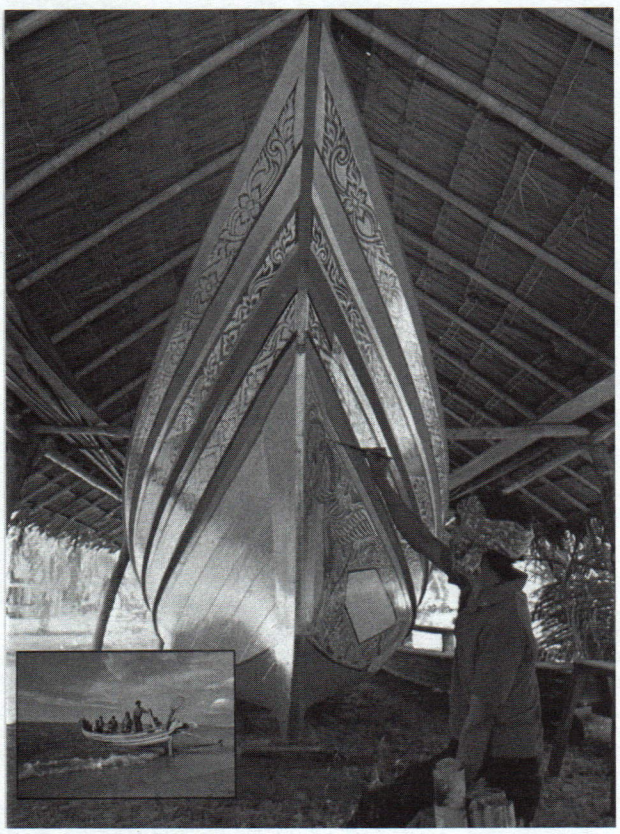

เรือกอและ

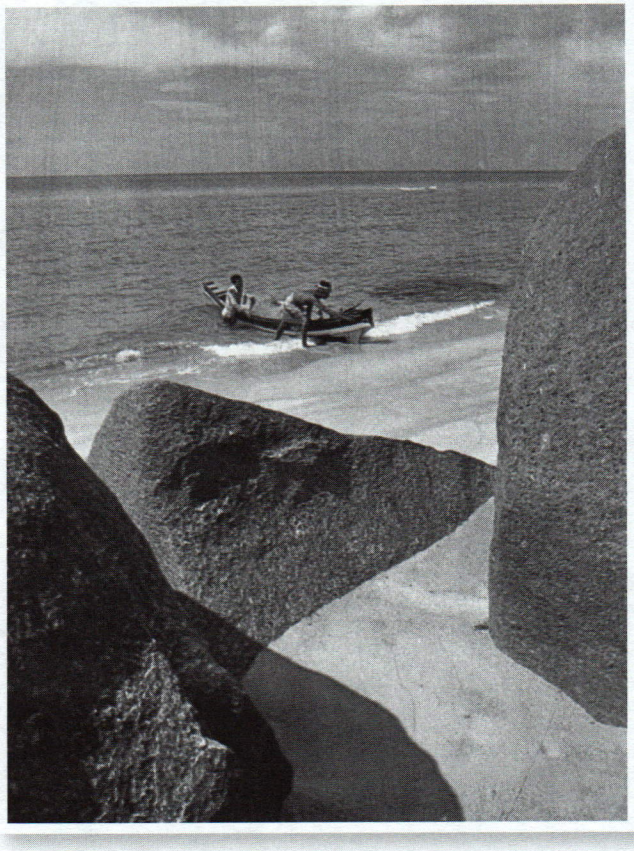

หาดทรายแม่แม อำเภอปะนาเระ

ที่ตั้งของอาณาจักรลังกาสุกะ

ในการค้นหาที่ตั้งของอาณาจักรลังกาสุกะ นายปอล วีตลีย์ ได้ใช้บันทึกของผู้โดยสารเรือผ่านอาณาจักรนี้มากมายหลายเชื้อชาติ แต่ที่มากที่สุดและได้รายละเอียดมากที่สุดได้แก่ ชาวจีน เพราะชาวจีนได้บันทึกมาตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๑ จนถึงที่มา-ต้วนหลิน ได้เขียนไว้ใน พ.ศ. ๑๔๔๓ แม้ว่าบันทึกเหล่านั้นได้เรียกชื่อแปลกๆ แตกต่างกันไปมากมายตามเวลาอันยาวนานที่ผ่านมา แต่ในที่สุด นายปอล วีตลีย์ ได้สรุปลงว่า **แคว้นลังกาสุกะ** ตั้งอยู่ระหว่างเมืองกลันตันกับเมืองสงขลา[๑๓] และความเห็นนี้ก็ได้ยอมรับกันในวงนักประวัติศาสตร์ทั่วไปแล้ว

ประวัติย่อของอาณาจักรลังกาสุกะ

เรื่องราวของอาณาจักรลังกาสุกะนี้มีปัญหามากเริ่มตั้งแต่การตั้งอาณาจักร ศาสตราจารย์ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงอ้างว่า จดหมายเหตุของจีนราชวงศ์เหลียง (พ.ศ. ๑๐๔๕-๑๐๙๙) กล่าวว่า อาณาจักรลังกาสุกะได้ตั้งมาก่อนหน้านั้นแล้วตั้ง ๔๐๐ ปี ซึ่งหมายความว่าได้ตั้งขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๗ และกล่าวด้วยว่าอาณาจักรนี้มีอาณาเขตจดทั้งสองฝั่งทะเล คือด้านตะวันออกจดฝั่งอ่าวไทยบริเวณเมืองปัตตานี ด้านตะวันตกจดฝั่งอ่าวเบงกอลเหนือเมืองไทรบุรี[๑๔] ในประเด็นหลังนั้นศาสตราจารย์ฮอลล์เห็นด้วย ซ้ำยังกล่าวเพิ่มเติมว่าก็เพราะอาณาจักรลังกาสุกะมีอำนาจปกครองคร่อมอยู่ทั้งสองฝั่งทะเลเช่นนี้เอง จึงได้ทำหน้าที่ควบคุมเส้นทางเดินข้ามแหลมมลายูมาแต่โบราณ[๑๕]

แต่ทั้งสองประเด็นนี้ นายปอล วีตลีย์ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องแหลมมลายูโดยเฉพาะ มีความเห็นแตกต่างออกไป โดยกล่าวว่า จะเชื่อถือเรื่องราวอันวิปริตจากตำนานไทรบุรี-ฮีกายัตมะโรงมหาวังศาไม่ได้ เพราะเป็นเทพนิยายที่แต่งขึ้นเมื่อชาวอินเดียได้เข้ามาถึงในพุทธศตวรรษ

---

[๑๓] *Paul Wheatley,* ***เอกสารเดิม,*** *หน้า ๒๕๘.*

[๑๔] *ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล,* ***เรื่องเดียวกัน,*** *ใน* ***ปอบ.*** *ปีที่ ๑ เล่ม ๒, หน้า ๑๗.*

[๑๕] *D.G.E. Hall,* ***A History of South East-Asia,*** *1955, p 28.*

ที่ ๖ นี้เอง การที่เนื้อความของเทพนิยายนี้ชวนให้คิดว่า อาณาจักรลังกาสุกะกับแคว้นไทรบุรีตั้งทับกันอยู่ และอาณาจักรลังกาสุกะมีอาณาเขตคร่อมทั้งสองฟากฝั่งทะเล นั้นจึงเชื่อไม่ได้ **อาณาจักรลังกาสุกะตั้งอยู่บนฝั่งทะเลตะวันออก** เท่านั้น นอกจากนั้นยังอ้างหลักฐานของเลียง ซู (Lian-Shu) ว่าอาณาจักรลังกาสุกะได้ตั้งเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๗ ทั้งยังกล่าวด้วยว่า ในขณะที่พระเจ้าฟันชิมัน (Fan Chih-Man) (ราว พ.ศ. ๗๔๘-๗๖๘) แห่งอาณาจักรฟูนันเข้าครองนั้น อาณาจักรนี้ยังไม่มีชื่อ[๑๖] *(อาจมีแต่เรียกอย่างอื่นก็ได้)*

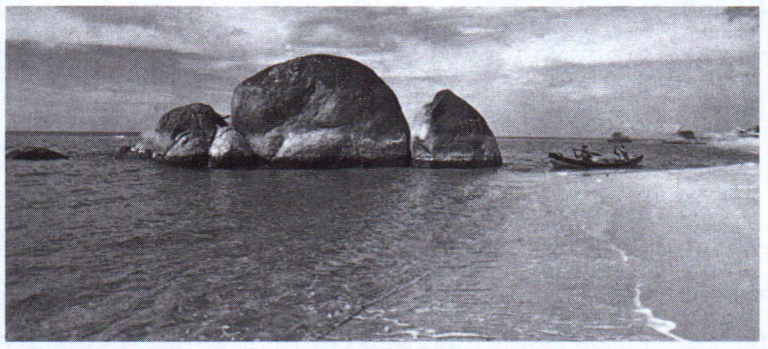

พายเรือออกจากฝั่งไปเอาปลาในท้องทะเล ที่ริมหาดแหแห อำเภอปะนาเระ

อย่างไรก็ตาม เรื่องอาณาจักรลังกาสุกะตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรฟูนันที่มีนาวิกานุภาพใหญ่ยิ่งในทะเลจีนตอนใต้นี้ ศาสตราจารย์ฮอลล์ได้ขยายความไว้ว่า ในบรรดารัฐต่างๆ ที่มีสภาพเป็นเมืองแขกอินเดีย (Indianized States) แรกที่สุดบนแหลมมลายูที่ชาวจีนได้กล่าวถึงนั้น มีอยู่ ๓ รัฐที่เชื่อว่าได้ถูกพระเจ้าฟันชิมัน ยึดมาไว้ในปกครองนั้น คือ รัฐหลั่งยะสิว (คือรัฐลังกาสุกะ) รัฐตันไมหลิว (คือ รัฐตามพรลิงค์ ต่อมาเป็นนครศรีธรรมราช) และรัฐติวกุลี *(รัฐนี้นักประวัติศาสตร์ไทยให้ความเห็นว่า ควรจะเป็นรัฐคันธุลี แต่นักประวัติศาสตร์ฝรั่งเห็นว่าควรเป็นรัฐตะโกลา คือรัฐตะกั่วป่า)* และว่ารัฐไทรบุรีและรัฐเปรักที่ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับรัฐลังกาสุกะได้ตั้งขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๙ นี้เอง[๑๗]

ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๑ อาณาจักรฟูนันเสื่อมอำนาจลง จึงเกิดความกระด้างกระเดื่องขึ้นในรัฐต่างๆ บนแหลมมลายูที่อยู่ภายใต้การปกครอง ต่างพยายามแยกตัวออกเป็นอิสระ รัฐลังกาสุกะสามารถทำได้สำเร็จก่อนและฟื้นฟูอำนาจของตนเองขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ทั้งขยายอาณาเขตออกไปได้กว้างขวางมาก จนนับเป็นอาณาจักร ในรัชกาลพระเจ้าภคทัตต์เป็นกษัตริย์[๑๘] ได้ทรงส่งทูตไปยังราชสำนักจีน ใน พ.ศ. ๑๐๕๘, พ.ศ. ๑๐๖๖, พ.ศ. ๑๐๗๔ และ พ.ศ. ๑๑๑๑ อีกด้วย [๑๙]

ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ อาณาจักรลังกาสุกะได้เป็นท่าจอดเรือที่จะไปยังประเทศอินเดียเป็นประจำ แต่แหละแล้วก็ต้องหมดความสำคัญไปในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ และที่ ๑๕ เพราะต้องตกไปเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรศรีวิชัย

ใต้ร่มเงามะพร้าว ที่ชายหาดปาตาติมอ

เมื่ออาณาจักรฟูนันที่เคยเป็นประเทศมหาอำนาจควบคุมทะเลจีนตอนใต้มาถึง ๕๐๐ ปี ต้องล่มจมจริงๆ ในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ แล้ว เชื้อสายราชวงศ์ไศเลนทร์ ที่เคยเป็นใหญ่ในอาณาจักรนั้น ก็ได้หลบหนีมาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองไชยาในเขตอาณาจักรศรีธรรมราชก่อน เมื่อมีกำลังทางเรือพอสมควรแล้ว จึงย้ายไปสร้างอาณาจักรศรีวิชัยขึ้นบนเกาะชวา และรับนับถือพุทธศาสนาลัทธิมหายานที่กำลังแผ่เข้ามายังแหลมมลายูและหมู่เกาะชวาในระยะนั้น *(พุทธ-*

---

[๑๖] *Paul Wheatley,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๒๖๓.*

[๑๗] *D.G.E. Hall,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๒๘.*

[๑๘] *ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล,* ***เรื่องเดียวกัน เล่มเดียวกัน,*** *หน้า ๑๙, ๒๕.*

[๑๙] *Paul Wheatley,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๒๖๓ และ ๒๕๒-๒๕๕.*

ศตวรรษที่ ๑๔) [๒๐] ต่อมาในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ราชวงศ์ไศเลนทร์อ่อนอำนาจลงบนเกาะชวา ย้ายไปสร้างอาณาจักรศรีวิชัยขึ้นใหม่ที่เมืองปาเล็มบังบนเกาะสุมาตรา อาณาจักรศรีวิชัยนี้มีกำลังกองทัพเรือเข้มแข็งมาก จึงสามารถควบคุมเรือสินค้าในทะเลจีน และที่ผ่านช่องแคบมะละกาและซุนดาได้ตลอดเวลา การนี้ทำความร่ำรวยให้มาก ภายหลังได้ขยายอำนาจเข้ายึดหมู่เกาะชวาและอาณาจักรต่างๆ บนแหลมมลายู *(ดังได้พบศิลาจารึกภาษาสันสกฤตของอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งทำขึ้นใน พ.ศ. ๑๓๑๘ ที่วัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช)*[๒๑] ก็เพราะเหตุนี้เองที่ทำให้อาณาจักรลังกาสุกะที่กำลังอ่อนแอ ต้องตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัยในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ กับที่ ๑๕[๒๒]

การขยายอำนาจและการเข้าควบคุมการค้าในช่องแคบมะละกาและซุนดาของอาณาจักรศรีวิชัยดังกล่าวแล้ว เป็นการขัดกับการหาผลประโยชน์ของราชวงศ์โจฬะในประเทศอินเดียอย่างมาก พระเจ้าราเชนทรโจฬะที่ ๑ จึงยกทัพเรือมหึมามาตีปล้นบรรดาประเทศราชของอาณาจักรศรีวิชัย ใน พ.ศ. ๑๕๕๐ เก็บทรัพย์แล้วยกทัพกลับ แต่การมาโจมตีอีกครั้งใน พ.ศ. ๑๕๖๘ คราวนี้ยึดรัฐต่างๆ ในแหลมมลายูไว้ถึง ๓๔ ปี อาณาจักรลังกาสุกะต้องรับเคราะห์ร้ายด้วย *(ปรากฏชื่ออยู่ในรายการอาณาจักรที่พระเจ้าราเชนทรโจฬะที่ ๑ ได้จารึกไว้ที่เมืองตันชอร์)*[๒๓]

ในสองศตวรรษต่อมาไม่ปรากฏเรื่องราวสำคัญเกี่ยวกับอาณาจักรลังกาสุกะในบันทึกของชาวต่างประเทศ ต่อเมื่อถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เจาชูกัวได้บันทึกไว้ว่า อาณาจักรศรีวิชัยมีประเทศราชขึ้นอยู่ด้วยไม่น้อยกว่า ๑๕ แห่ง เฉพาะบนแหลมมลายูนั้นกล่าวได้ว่ามีตลอดแหลมทีเดียว ซึ่งรวมถึงอาณาจักรลังกาสุกะและตามพรลิงค์ (อาณาจักรศรีธรรมราช) อยู่ด้วย แสดงว่าอาณาจักรศรีวิชัยบนเกาะสุมาตรายังคงมีอำนาจในทะเลจีนอยู่ แต่พอถึง พ.ศ. ๑๗๗๓ อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยบนแหลมมลายูอ่อนลง จนกระทั่งว่าพระเจ้าจันทรภาณุแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ทรงทำอะไรกับต่างประเทศได้ตามพระทัย เช่น ทรงส่งกองทัพไปรบบนเกาะลังกา[๒๔] ๖๓ ปีต่อมาอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยได้หมดลงอย่างสิ้นเชิง เมื่อได้เกิดอาณาจักรมัชปาหิตขึ้นครองเกาะชวาแทนใน พ.ศ. ๑๘๓๖[๒๕] ฉะนั้นจึงเป็นโอกาสให้กองทัพสุโขทัยซึ่งลงมาอยู่ในเมืองนครศรีธรรมราชตั้งแต่ในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง ร่วมกับกองทัพนครศรีธรรมราช รุกเข้าไปในรัฐต่างๆ บนแหลมมลายูตอนล่าง จนยึดได้จนปลายสุดแหลมเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๘ ดังที่กล่าวไว้ในจดหมายเหตุจีน[๒๖] และตรงกับที่ได้กล่าวไว้ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ ตอนที่กล่าวถึงเขตแดนทิศใต้ของอาณาจักรสุโขทัยว่า

"...เบื้องหัวนอน รอดคนที พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี นครศรีธรรมราช ***ฝั่งสมุทรเป็นที่แล้ว..."*** มิใช่เป็นการโอ้อวดเลย

เป็นอันว่า ชื่อ "ลังกาสุกะ" อาณาจักรสำคัญที่เที่ยวแทรกอยู่ตามบันทึกและหนังสือประวัติศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๗ จนถึงที่ ๒๐ ก็ถูกลบหายไปจากแผนที่แหลมมลายู ฉะนั้น เมื่อสุไลมาน แอลมาห์รี (Sulaiman al-Mahri) แล่นเรือมาถึงแหลมมลายูใน พ.ศ. ๒๐๕๔ และเมื่อชาวโปรตุเกสที่เข้ามาถึงในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ จึงไม่ทราบชื่อ "ลังกาสุกะ" เพราะไม่ได้กล่าวถึงแม้แต่น้อย[๒๗]

แม้ชื่ออาณาจักรลังกาสุกะจะถูกเลือนลืมไปแล้วดังกล่าว แต่บ้านเมืองและประชาชนที่เป็นพื้นฐานของอาณาจักรนั้น มิได้ถูกกวาดทิ้งออกไปด้วย ยังคงอยู่เว้นแต่ชื่ออาณาจักร ชื่อเมืองต่างๆ เท่านั้นที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา และได้เปลี่ยนมากขึ้นเมื่อเจ้าชายปรเมศวรแห่งอาณาจักรมัชปาหิต ได้หนีราชภัยข้ามฟากจากฝั่งเกาะสุมาตรา มาตั้งเมืองมะละกาขึ้นใน พ.ศ. ๑๙๔๖

---

[๒๐] ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ***เรื่องเดียวกัน เล่มเดียวกัน,*** *หน้า ๓๓-๓๔.*

[๒๑] ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ***เรื่องเดียวกัน เล่มเดียวกัน,*** *หน้า ๓๒-๓๗.*

[๒๒] *Paul Wheatley,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๒๖๔.*

[๒๓] ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ***เรื่องเดิม เล่มเดียวกัน,*** *หน้า ๒๔.*

[๒๔] ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ***เรื่องเดิม*** *ใน* ***ปอบ.*** *ปีที่ ๑ เล่มที่ ๓, หน้า ๓๔.*

[๒๕] ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล, ***ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐,*** *สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๒, หน้า ๗๐-๗๒.*

[๒๖] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๗๒-๗๓.*

[๒๗] *Paul Wheatley,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๒๕๒, ๒๔๖.*

และได้เข้ารีตเป็นอิสลามเมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๘ เพื่ออาศัยอำนาจทหารจากพระสัสสุระ *(พ่อตา)* เจ้าเมืองปาไสบนเกาะสุมาตราเหนือมาป้องกันอาณาจักร การนี้ทำให้ลัทธิศาสนาอิสลามและภาษามลายูที่มีอยู่บ้างแล้วประปรายตามเมืองต่างๆ บนแหลมมลายูตอนล่าง ขยายขึ้นไปทางเหนืออย่างรวดเร็ว ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ทำให้ชื่อเมือง ตำบล หมู่บ้าน แม่น้ำ ภูเขา ที่เคยเรียกมาในภาษาสันสกฤต ทมิฬ และภาษาไทย ถูกแปลเปลี่ยนและเพี้ยนไปจากเดิม ซึ่งพอจะพิจารณาเห็นได้ไม่ยากนัก

เรื่องราวของปัตตานี

เราไม่เคยทราบว่า "ลังกาสุกะ" มาจากภาษาอะไร? แปลว่าอย่างไร? และว่า ราชธานีของอาณาจักรลังกาสุกะอยู่ที่ไหน? และชื่ออะไร? นอกจากจะคิดเดาๆ จากพงศาวดารและประวัติศาสตร์แบบตำนานที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ลังกาสุกะ คงจะเป็นราชธานีของอาณาจักรนั้นได้ เพราะอาณาจักรใกล้เคียง เช่น สุโขทัย อยุธยา ก็ได้ใช้ชื่อของราชธานีมาเป็นชื่ออาณาจักรกันทั้งนั้น ส่วนจะตั้งอยู่ที่ไหนนั้นจะต้องเดากัน ทั้งนี้เพราะชื่อลังกาสุกะได้หายไปจากแผนที่แหลมมลายูตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ไปแล้วจริงๆ นักประวัติศาสตร์จึงต้องค้นหากันใหม่ โดยใช้ "ลายแทง" ที่ได้จากตำนานมะโรงมหาวังศาทั้งสองสำนวนผสมผสานกัน ได้ความเลาๆ ว่า ราชวงศ์ไศเลนทร์ได้ตั้งเมืองไศเลนทรบุรี *(เพี้ยนมาเป็นเมืองไทรบุรี)* ทางฝั่งตะวันตกของแหลมมลายูก่อน แล้วเจ้าหญิงองค์หนึ่งของเมืองไศเลนทรบุรีได้เสด็จไปครองเมืองๆ หนึ่งทางตะวันตก เมืองนั้นชื่อว่า **"ปัตตานี"** *(ชื่อนี้ตั้งขึ้นใหม่)* และมีผู้ครองเป็นผู้หญิงมาช้านาน แต่นักประวัติศาสตร์ก็ไม่แน่ใจนักว่าเมืองนั้นจะเป็นราชธานีของอาณาจักรลังกาสุกะ

ต่อมาเมื่อได้ทราบเรื่องราวและเห็นแผนที่ของบริเวณเดียวกันนี้จากชาวจีน นักประวัติศาสตร์ก็พิจารณาและชี้ลงไปว่าอาณาจักรลังกาสุกะจะต้องตั้งอยู่ระหว่างเมืองสงขลากับเมืองกลันตันอย่างแน่นอน ส่วนการกำหนดลงไปว่า **เมืองปัตตานีเก่า**ตั้งอยู่ที่ไหนนั้น ใคร่จะยกความดีให้แก่นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทย ซึ่งพอจะแยกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ตามผลงานที่ได้เขียนไว้ **กลุ่มแรก ได้แก่พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ พระยารัตนภักดี นายเยี่ยมยง ส.สุรกิจบรรหาร และนายอนันต์ วัฒนานิกร** *(หากตกหล่นท่านผู้ใดไป โปรดให้อภัย)* กลุ่มแรกนี้ลางท่านเป็นชาวปักษ์ใต้แท้ ลางท่านเป็นชาวภาคกลาง แต่ลงไปรับราชการอยู่ในเมืองปัตตานีช้านาน **กลุ่มหลัง เพิ่งเกิดขึ้นไม่ช้าไม่นานมานี้เอง ดำเนินการค้นคว้าโดยคณะวารสารเมืองโบราณ โดยมีอาจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม เป็นหัวหน้า** ผลงานที่ได้จากทั้งสองกลุ่มตรงกัน เพื่อรวบรัดเวลาและหน้ากระดาษจะได้กล่าวรวมกันไปทั้งสองกลุ่ม แต่เมื่อเป็นข้อมูลของท่านผู้ใดจะได้ใส่ไว้ในเชิงอรรถ ดังนี้

ตามชายฝั่งแม่น้ำปัตตานีนั้น มีร่องรอยว่าเคยมีชุมชนโบราณตั้งรายกันอยู่หลายแห่ง เฉพาะที่เป็นแหล่งใหญ่และค้นพบเศษโบราณวัตถุและซากโบราณสถานมากๆ แสดงให้เห็นว่าเคยเป็นเมืองมาก่อนมีอยู่ ๒ แห่ง คือบริเวณบ้านเนียง-สนามบิน-วัดคูหาภิมุข *(วัดหน้าถ้ำ)*-เขากำปั่น ในจังหวัดยะลาแห่งหนึ่ง และบริเวณอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี อีกแห่งหนึ่ง[๒๘]

แห่งแรก บริเวณบ้านเนียง-วัดหน้าถ้ำในจังหวัดยะลานั้น ได้พบภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำในเขตวัดคูหาภิมุข แสดงว่าเคยเป็นที่อยู่ของคนก่อนประวัติศาสตร์ และการพบพระพุทธรูปและพระพิมพ์สมัยศรีวิชัยในถ้ำเขากำปั่นใกล้ๆ วัดคูหาภิมุข และได้พบเศษชิ้นของโบราณวัตถุในบริเวณสนามบิน *(มีผู้เก็บไปรวบรวมไว้ที่บ้านเนียงใกล้ๆ สนามบิน)* เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า บริเวณนั้นเคยเป็นเมืองขนาดใหญ่มาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย *(พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘)* [๒๙] แต่ทีแรกจะชื่อว่าเป็นเมืองอะไรไม่มีใครทราบ นายอนันต์ วัฒนานิกร นักประวัติศาสตร์-โบราณคดีในจังหวัดปัตตานี ได้กล่าวว่า ที่นั่นเป็นที่ตั้งเมืองปัตตานีทีแรกก่อนที่จะย้ายไปที่อื่นอีกหลายแห่ง[๓๐]

แห่งที่ ๒ บริเวณอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ที่นั่นได้พบที่ตั้งโบราณสถานอยู่ ๒ กลุ่มใหญ่ ตั้งอยู่ห่าง

---

[๒๘] *ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, **ชุมชนโบราณในสี่จังหวัดภาคใต้** ใน**วารสารเมืองโบราณ** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒, ๒๕๒๒, หน้า ๔๒-๕๖.*

[๒๙] ***เรื่องเดียวกัน,** หน้า ๕๕.*

[๓๐] *แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, **สนทนากลางเมืองยะรัง** ใน**วารสารเมืองโบราณ ฉบับเดียวกัน,** หน้า ๙๐-๙๑.*

กัน ๓-๔ กิโลเมตร คือที่บ้านประแวกลุ่มหนึ่ง และที่บ้านวัดอีกกลุ่มหนึ่ง ที่บ้านประแวพบซากเมืองโบราณขนาดเล็ก มีกำแพงล้อมชั้นเดียว ชวนให้คิดเห็นว่า ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ขึ้นไปอาจจะเป็นศาสนสถาน เพราะมีเนินดินเคยเป็นที่ตั้งอาคารมาก่อน และพบเครื่องปั้นดินเผา ธรรมจักร และพระพุทธรูปซึ่งมีลวดลายและรูปทรงแบบศิลปะทวารวดีของภาคกลาง *(พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖)* มากมาย และยังได้พบเทวรูปพระโพธิสัตว์สัมฤทธิ์แบบศิลปะศรีวิชัย ศิวลึงค์ของลัทธิฮินดูสมัยต่างๆ และใบเสมาสมัยอยุธยาบ้าง ซึ่งนับได้ว่าเป็นพุทธศาสนสถานขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของภาคใต้ ส่วนบริเวณที่อยู่อาศัยของประชาชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านวัด และน่าจะเป็นบ้านเมืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒[๓๑] น่าคิดว่า ชื่อ "บ้านวัด" นั้น เดิมทีคงจะเป็นวัดพุทธศาสนามาก่อนเพราะพบโคกดินสูงๆ อยู่ทั่วสวนของชาวบ้าน *(ถ้าจะมีการขุดค้นกันเป็นทางราชการ จะได้ทราบอะไรๆ อีกมาก)*

ตามที่ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าวนี้เอง ทำให้นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์จากอังกฤษ มาเลเซีย และสหรัฐ ที่เดินทางเข้ามาสำรวจ ต่างก็ให้ความเห็นลงรอยเดียวกันว่า เมืองประแวนี้แหละคือเมืองลังกาสุกะที่ปรากฏในจดหมายเหตุจีนพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ และเอกสารชวาในพุทธศตวรรษที่ ๒๐[๓๒] แล้วเงียบหายไปในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ นายอนันต์ผู้มีโอกาสไปสำรวจตำบลต่างๆ ห่างไกลออกไปมาก่อน ได้ให้ความเห็นว่า เมืองประแวนี้เป็นเมืองปัตตานีเก่าที่ย้ายมาเป็นแห่งที่ ๓ นับจากบริเวณสนามบิน – วัดคูหาภิมุข ไปอยู่ที่อำเภอรือเสาะ แล้วจึงย้ายเมือง *(ศูนย์การปกครอง)* มาที่เมืองประแว[๓๓]

เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางภูมิศาสตร์ขึ้นกับสายน้ำปัตตานีอย่างรวดเร็ว ด้วยแผ่นดินได้เปลี่ยนกระแสน้ำที่เคยใช้น้ำทำไร่นา อาบกิน และเป็นเส้นทางคมนาคมตลอดปี ได้วกหลีกห่างออกไปทำให้ไม่มีน้ำเพาะปลูกและใช้สอยเพียงพอเกิดความเดือดร้อน ผู้คน

ฟ้าครึ้มฝนบอกให้ชาวประมงที่หาดปะนาเระรู้ถึงเวลาเตรียมเก็บอวนหาปลาไว้ และเตรียมเบ็ดไปตกหมึกหรือปลาหมึก

ก็ย้ายไปหาที่อยู่ใกล้ ๆ น้ำแห่งใหม่ นานๆ หลายร้อยปีจะมีการเปลี่ยนแปลงอีก ก็ย้ายกันอีก เฉพาะบริเวณจังหวัดปัตตานีเก่า-ใหม่นี้ กล่าวกันว่า ในสมัยโบราณฝั่งทะเลเข้ามาอยู่ใกล้ๆ ภูเขาข้างวัดคูหาภิมุขทีเดียว [๓๔] *(ที่มีชื่อ "ภูเขากำปั่น" น่าจะเนื่องมาจากเหตุนี้)* นายเยี่ยมยงฯ เป็นผู้ที่ได้ให้ความเห็นไว้มากและไปในแนวเดียวกัน โดยกล่าวไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ ความว่า มหาอาณาจักรดินแดง *(เซียะโท้ว?)* ราชธานี ชื่อ **"กรุงธานี"** ตั้งอยู่บริเวณซากเมืองเก่าในอำเภอยะรัง จารึกวัดพระเชตุพนกรุงเทพฯ เรียกเมือง "พรายวัน" พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียก "ประหวัน" [๓๕] คนไทยใน

เครื่องยศตามตำแหน่งเจ้าเมืองเก่า

[๓๑] *ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๕๓-๕๕.*
[๓๒] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๔๙-๕๐.*
[๓๓] *แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๙๐.*
[๓๔] *พระยารัตนภักดี,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๙-๑๐.*
[๓๕] *คงจะได้จาก* ***จดหมายหลวงอุดมสมบัติ.***

สถูปจำลองทรงกลมขนาดเล็กทำด้วยดินเผา ยอดสถูปทรงฉัตรซ้อน ได้จากเมืองประแว อำเภอยะรัง

ท้องถิ่นเรียกเพี้ยนไปเป็น “ประแว” และคำว่า “ประหวัน” นี้ ถูกสำเนียงใต้ย่อสั้นมาจาก “ประหวันออก” (คือ ตะวันออก) อันหมายถึงเมืองซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองไศเลนทร ทั้งกล่าวว่า ราชธานีของอาณาจักรลังกาสุกะเดิมนั้นชื่อ “กรุงธานี” ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตแปลว่าเมืองริมน้ำ หรือ เมืองท่า ชาวไทยใต้เรียกเพี้ยนไปเป็นเมืองตาหนี ไทยภาคกลางพยายามแก้เป็น“เมืองตานี” [๓๖] แล้วเปลี่ยนให้สละสลวยในรัชกาลที่ ๕ ว่า “เมืองปัตตานี”

เมืองประแวในอำเภอยะรังนี้ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกชิดแม่น้ำ เหมาะที่จะเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักรลังกาสุกะได้ แต่คงมาถูกทำลายลงเมื่อถูกกองทัพโจฬะมาตีอาณาจักรศรีธรรมราชได้ใน พ.ศ. ๑๕๖๘ และยึดครองอยู่ถึง ๓๔ ปี มีลางเสียงว่าถูกทำลายลงเมื่อถูกกองทัพสุโขทัยเข้าตี ซึ่งเป็นไปไม่ได้ตามหลักฐานในประวัติศาสตร์กองทัพสุโขทัยไม่เคยทำลายเมืองใด ๆ ที่ยึดได้เลยสักแห่งเดียว

ปัตตานีในสมัยสุโขทัย-อยุธยา

ได้กล่าวมาแล้วว่า อาณาจักรศรีธรรมราชคงตกเป็นประเทศราชของ**อาณาจักรสุโขทัย**ราวต้นรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง *(พ.ศ. ๑๘๒๒-๑๘๔๔)* และมีหลักฐานว่า กองทัพสุโขทัยกับกองทัพ *(เรือ)* นครศรีธรรมราชได้ยกลงไปทำสงครามได้ครองแคว้นต่างๆ ในแหลมมลายูได้ทั้งสิ้น ตลอดถึงเมืองสิงคโปร์ *(เดิมเรียกตุมาสิก)* จึงไม่ต้องสงสัยว่าแคว้นปัตตานีจะไม่ขึ้นอยู่กับอาณาจักรสุโขทัยด้วย แต่ไม่มีบทบาทอะไร จึงไม่ใคร่จะพบชื่อติดอยู่ในประวัติศาสตร์

อาณาจักรสุโขทัยครองความเป็นใหญ่บนแหลมมลายูไว้ได้ไม่นาน ก็ต้องปล่อยมือไป ดังปรากฏเรื่องราวใน**ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช**ว่า พระพนมวังและนางสะเดียงทอง ผู้ซึ่งพระเจ้าอู่ทองผู้ครองแคว้นเพชรบุรีอยู่ที่เมืองเพชรบุรี *(ก่อนทรงสร้างกรุงศรีอยุธยา)* ได้ทรงส่งไปครองเมืองนครดอนพระ *(สอบค้นกันภายหลังทราบว่า คือเมืองจงสะ ในอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี)* นั้น ใน พ.ศ. ๑๘๘๕ *(ก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา)* พระพนมวังนางสะเดียงทองได้แต่งเรือให้ชาวไทยอิสลามซึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ มีคำนำหน้าชื่อว่า เจ หรือ เจ๊ะ ทุกคน ไปปกครองหัวเมืองขึ้นของไทยขณะนั้น รวม ๑๐ เมือง ซึ่งมีเมืองตานี เมืองสาย (บุรี) เมืองพัทลุง เมืองไทร (บุรี) เมืองอะเจ (คือเมืองอะจีนอยู่ปลายทิศตะวันตกของเกาะสุมาตรา) เมืองพลู *(ตั้งอยู่บนเกาะใกล้ๆ เกาะหมาก เมืองพลู เป็นชื่อไทยตั้งมาแต่เดิม เมื่อชาวมลายูใหม่เข้ามาอยู่ได้แปลเกาะหมากเป็นเกาะปีนัง และเกาะพลูเป็นเกาะสรี แล้วพวกเราสมัยใหม่ก็เอาชื่อที่พวกชาวมลายูเขาแปลเปลี่ยนแล้ว มาใช้ดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ มีเมืองหลายเมืองในมาเลเซียที่ถูกเปลี่ยนแปลงชื่อไปในทำนองนี้ จนเราไม่รู้จัก)* แสดงว่าหัวเมืองต่างๆ เหล่านี้แม้ผู้คนจะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม แต่ก็ยังขึ้นอยู่กับประเทศไทยตลอดมา และมีฐานะเสมอกันทุกเมือง ดังเห็นจากฐานะเมืองพัทลุงอยู่ในปัจจุบันนี้

[๓๖] *เยี่ยมยง ส. สุรกิจบรรหาร, **เรื่องเดิม,** หน้า ๑๖๐.*

ครั้นถึง**สมัยอยุธยา** ในสมัยอยุธยาราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เมืองตานี (ธานี) ได้ย้ายจากบริเวณอำเภอยะรัง มาตั้งอยู่ที่บ้านบานา ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ปากแม่น้ำปัตตานี สะดวกต่อการติดต่อค้าขายทางเรือกับต่างประเทศซึ่งเติบโตขึ้นทุกๆ ปี ในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เมืองปัตตานีซึ่งเป็นศูนย์การปกครองของแคว้นปัตตานีเจริญมาก มีอาณาเขตรวมไปถึงเมืองยะลา นราธิวาส และกลันตัน ร่ำรวยมากเพราะเศรษฐกิจดี มีเรือค้าขายจากอินเดีย จีน ญี่ปุ่น โปรตุเกส ฮอลันดา และอังกฤษแวะเข้ามาจอดและตั้งสถานีขนถ่ายและขายสินค้า ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ฮอลันดาทะเลาะกับอังกฤษในเรื่องผลประโยชน์ในการค้า ถึงกับฮอลันดาบีบบังคับไทยด้วยการปิดอ่าว สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงยอมทำตามฮอลันดา และทรงวางวิเทโศบายหันไปทรงคบค้ากับพระเจ้าหลุยส์แห่งฝรั่งเศสตามคำแนะนำของฟอลคอนและคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ส่วนประเพณีการปกครองนั้นถือตามแบบอย่างชาวมลายูโบราณ คือ เลือกผู้หญิงในวงศ์ตระกูลเจ้าเมืองที่มีอายุมาก พ้นเขตที่จะมีบุตรได้ (แก่แล้ว) ให้เป็นนางพระยาปกครองเมือง แต่ต่อมาประเพณีก็เลิกไป

เพื่อให้ทราบว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับหัวเมืองปักษ์ใต้ จึงขอย่อเรื่องมาใส่ไว้ดังนี้

พ.ศ. ๑๙๙๘ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โปรดให้กองทัพยกลงไปปราบเมืองมะละกา เพราะเมืองนี้ขึ้นกับประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังกล่าวแล้วข้างต้นและตกทอดลงมาถึงสมัยอยุธยา เมื่อเกิดแข็งเมืองขึ้นไม่ส่งต้นไม้ทองเงิน ก็ต้องส่งกองทัพไปปราบ แต่ก็ปราบไม่ลง จึงต้องปล่อยให้เป็นอิสระ ต่อมาเมื่อพวกโปรตุเกสมาพบเมืองมะละกาเข้า เห็นว่าเป็นทำเลค้าขายดี จึงขอเช่าที่ตั้งสถานีการค้า แต่บังเอิญเกิดวิวาทกันขึ้น โปรตุเกสจึงส่งกองทัพเรือมาตีได้ พอทราบว่าเมืองนั้นเคยเป็นของไทยมาก่อน จึงส่งคณะทูตเข้ามายังราชสำนักกรุงศรีอยุธยา เพื่อขอตั้งสถานีการค้าขึ้นที่เมืองมะละกา ปัตตานี นครศรีธรรมราช และมะริด ก็ได้รับพระบรมราชานุญาตใน พ.ศ. ๒๐๖๑

พ.ศ. ๒๑๐๖ พระเจ้าบุเรงนองแห่งหงสาวดี ได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ด้วยทำอุบายหาเหตุขอช้างเผือก เมื่อกรุงศรีอยุธยาไม่ยอมให้ เพราะเห็นว่าเป็นอุบายและเสียเกียรติ พระเจ้าบุเรงนองจึงยกกองทัพมารบ ทางกรุงศรีอยุธยาได้สั่งลงมาให้เมืองปัตตานีซึ่งเป็นเมืองขึ้น ยกกองทัพขึ้นไปช่วยตามประเพณี พระยาตานีศรีสุลต่านจึงยกทัพเรือหย่าหยับ *(ยังสืบค้นไม่ได้ว่ารูปร่างเป็นอย่างไร)* จำนวน ๒๐๐ ลำ ขึ้นไปจอดอยู่หน้าวัดกุฎี บางกะจะ พอรุ่งขึ้นได้ออกเรือข้ามฟากไปจอดทางฝั่งพระนครด้านใต้ ตรงประตูชัย แล้วยกกำลังขึ้นปล้นพระราชวัง แต่ก็ถูกข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนร่วมกันขับไล่พวกปล้นลงเรือหนีกลับไปได้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงปลอดภัย

มณฑปที่บรรจุอัฐิของหลวงพ่อทวดและเจดีย์ที่วัดช้างให้ อำเภอโคกโพธิ์

รูปสลักของเจ้าแม่ลิ่มกอเหนี่ยว จากไม้มะม่วงหิมพานต์ ต้นที่เจ้าแม่ผูกคอตาย

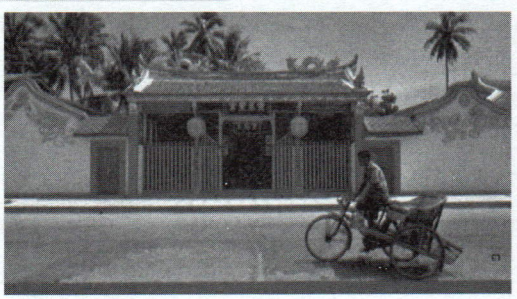

ศาลเจ้าแม่ลิ่มกอเหนี่ยว ในเมืองปัตตานี

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง นางพระยาตานีแข็งเมือง จึงโปรดให้กองทัพลงไปปราบใน พ.ศ. ๒๑๗๕ และ ๒๑๗๗ แต่ไม่อาจเอาชนะได้ เพราะกองเรือรบฮอลันดาไม่เข้าช่วยตามที่ตกลงกันไว้ ด้วยไม่ต้องการเป็นศัตรูกับเมืองปัตตานีที่ตนต้องติดต่อค้าขายอยู่ จึงช่วยด้วยการทำตัวเป็นคนกลางเข้าไกล่เกลี่ย และใน พ.ศ. ๒๑๗๙ ไทยกับฮอลันดาได้เกิดทะเลาะกันอย่างรุนแรงที่กรุงศรีอยุธยาเสียอีกด้วย ใน พ.ศ. ๒๑๙๒ ความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักไทยกับฮอลันดาในกรุงศรีอยุธยาได้เสื่อมโทรมมาก จนทางฮอลันดาสั่งให้ปิดโรงงานในกรุงศรีอยุธยา และเตรียมกองเรือรบอยู่ที่ปากอ่าวคอยโจมตีกรุงศรีอยุธยา แต่บังเอิญสมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงโอนอ่อนผ่อนตามเสียก่อน เรื่องร้ายจึงหมดไป [๓๘]

ต่อจากนั้นมาเรื่องราวของปัตตานีที่เกี่ยวกับกรุงศรีอยุธยาได้ขาดตอนไปช่วงหนึ่ง ทั้งๆ ที่ทราบแน่นอนว่า เมืองปัตตานีต้องเกี่ยวข้องกับกรุงศรีอยุธยาในด้านการค้าอยู่ตลอดเวลา เพราะขณะนั้นเมืองปัตตานีเป็นศูนย์การค้าของเอเชียอาคเนย์ ที่มีเรือสินค้านานาชาติเข้าออกแล้วผ่านมากรุงศรีอยุธยามากมาย จึงเข้าใจว่าเมืองปัตตานีเป็นอิสรภาพมาจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาต้องเสียแก่ข้าศึกใน พ.ศ. ๒๓๑๐

เมื่อกรุงศรีอยุธยาต้องสูญสิ้นราชบัลลังก์อันเป็นหัวใจของการปกครอง บ้านเมืองก็เกิดจลาจลทั่วไป หัวเมืองต่างๆ ได้ตั้งตัวเป็นอิสรภาพ ซึ่งมีเมืองนครศรีธรรมราช เมืองไทรบุรี และเมืองปัตตานีรวมอยู่ด้วย แต่ต่อมาอีกไม่ช้า เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงสิ้นพระราชภาระปราบปรามหัวเมืองในภาคเหนือและภาคตะวันออกแล้ว ก็เสด็จยกทัพลงไปปราบหัวเมืองปักษ์ใต้ แต่ก็คงได้เฉพาะเมืองนครศรีธรรมราชแห่งเดียว เมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรียังคงเป็นอิสระต่อมาจนสิ้นรัชกาล

สมัยรัตนโกสินทร์

ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงตีกองทัพพระเจ้าปะดุงกษัตริย์พม่าพ่ายแพ้กลับไปแล้วใน พ.ศ. ๒๓๒๘ ก็ทรงยกทัพเสด็จลงไปปราบปรามหัวเมืองปักษ์ใต้ต่อไป เมื่อเสด็จถึงเมืองสงขลา โปรดให้ข้าหลวงเชิญกระแสรับสั่งออกไปยังเมืองปัตตานี เมืองไทรบุรี และเมืองตรังกานูให้ยอมอ่อนน้อมเสียโดยดี เพราะไม่มีพระราชประสงค์ให้ต้องเสียเลือดเนื้อ มีพระยาปัตตานีคนเดียวไม่ยอมไปขึ้น ส่วนเมืองไทรบุรีกับเมืองตรังกานูยังเก็บตัวสงวนท่าทีอยู่ จึงทรงส่งกองทัพลงมาตีเมืองปัตตานีก็ได้โดยง่าย เป็นผลให้เมืองไทรบุรีและเมืองตรังกานูรีบยอมอ่อนน้อม กรมพระราชวังบวรฯ จึงทรงแต่งตั้งชาวไทยอิสลามที่มีความภักดีผู้หนึ่ง เป็นพระยาปัตตานี แทนคนก่อนที่ถูกอาวุธถึงแก่กรรมในการสู้รบ แล้วให้เมืองทั้งสามเป็นประเทศราช ถวายต้นไม้เงินทองต่อกรุงเทพฯ ทุกๆ ๓ ปี

ใน พ.ศ. ๒๓๓๔ พระยาปัตตานีร่วมกับซาหยัดที่ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษ ล้องสุมผู้คนก่อขบถขึ้นอีก พร้อมกันนั้นได้ชักชวนองเชียงสือที่กำลังกู้ราชบัลลังก์อยู่ในประเทศญวน ให้มาร่วมในการเข้าตีเมืองสงขลาและเมืองอื่นๆ ด้วย แต่องเชียงสือไม่ยอมร่วมมือด้วยเพราะได้ถวายคำปฏิญาณไว้กับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชก่อนแล้วว่า จะไม่คิดทรยศต่อไป กองทัพจากเมืองนครศรีธรรมราชและเมืองสงขลาได้ร่วมกันปราบปรามลงได้

เนื่องจากเมืองปัตตานีได้ก่อการขบถมาถึง ๒ ครั้งในรัชกาลของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงแบ่งพื้นที่ของเมืองปัตตานีออกตั้งเป็นเมืองเล็กๆ รวม ๗ เมือง เรียกว่า "บริเวณเจ็ดหัวเมือง" มี เมืองปัตตานี หนองจิก ยะลา รามันห์ ยิหริ่ง สายบุรี และเมืองระแงะ ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ โปรดให้รวมบริเวณเจ็ดหัวเมืองที่กล่าวแล้วนั้นขึ้นใหม่ เพื่อสะดวกต่อการปกครอง ดังนี้

- **รวมเมืองหนองจิก ยะหริ่ง ตานี ขึ้นเป็นเมืองปัตตานี (ในครั้งนี้เองที่ได้เปลี่ยนเรียกเมืองตานี เป็นเมืองปัตตานี)**
- **รวมเมืองรามันห์กับเมืองยะลาเข้าเป็นเมืองยะลา**
- **ตั้งเมืองสาย เป็นเมืองสายบุรี (ภายหลังยุบเป็นอำเภอ ขึ้นกับจังหวัดนราธิวาส)**

---

[๓๗] *Paul Wheatley,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๒๕๒, ๒๔๖.*

[๓๘] *D.G.E. Hall,* ***เรื่องเดิม,*** *หน้า ๓๐๑.*

- **เมืองระแงะ เป็นเมืองบางนรา (ภายหลังเรียกว่า จังหวัดนราธิวาส)**

อนึ่ง ในสมัยรัตนโกสินทร์ ประเทศมหาอำนาจต่างๆ ในยุโรปได้แข่งกันเข้ามาแย่งยึดดินแดนในทวีปแอฟริกาและเอเชีย ที่มีกำลังป้องกันอ่อนแอกว่าด้วยอุบายต่างๆ เป็นเหตุให้ประเทศไทยถูกเลาะเล็มดินแดนเรื่อยมา ทั้งๆ ที่พยายามรักษาไว้อย่างเหนียวแน่น หัวเมืองในภาคใต้ในส่วนที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามมาก ๆ ถูกเชือดเฉือนไปมากที่สุด คงเหลืออยู่เพียงสี่จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล เท่าที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น ฝรั่งสงสัยกันหนักหนาว่า ทำไมประเทศไทยจึงสามารถรักษาเอกราชไว้ได้ ทั้งๆ ที่ประเทศเพื่อนบ้านถูกยึดไปหมดแล้ว ปัญหานี้เราไม่ต้องตอบเอง ให้ฝรั่งช่วยตอบดีกว่า นายฮิลตันและนายเทท (P. B. Hilton and D.J.Tate) ได้กล่าวไว้ใน South-East Asia in World History ความตอนหนึ่งว่า

"เรื่องที่ทำความประหลาดใจให้มากที่สุดเรื่องหนึ่ง คือ ทำไมประเทศไทยจึงยังคงเป็นเอกราชอยู่ได้ ไม่ถูกเป็นเมืองขึ้นของชาวยุโรปในคริสศตวรรษที่ ๑๙ เหมือนกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ เรื่องนี้มีสาเหตุอยู่ ๒ ประการ ประการแรก ประเทศไทยรอดมาได้เพราะการยื้อแย่งแข่งดีกันอย่างรุนแรงระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส ซึ่งต่างก็ต้องการจะได้ประเทศไทยไปเป็นของตนอย่างที่สุด ประการที่สอง บังเอิญชนชาวไทยโชคดีที่พระราชวงศ์จักรีได้ให้กำเนิดพระมหากษัตริย์ยิ่งใหญ่ขึ้นมาในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ถึงสองพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชโอรสของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์นี้ทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศตะวันตก เพื่อทรงนำมาปรับปรุงประเทศของพระองค์ให้ทันสมัย" [๓๙]

ที่จริง การปรับปรุงแก้ไขให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าไปในทางที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ ลักษณะนิสัยของชนภายในชาติ และจารีตประเพณีนั้น พระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีได้ทรงกระทำติดต่อกันมาทุกพระองค์ แต่ไม่เป็นที่จับใจและแปลกใจแก่ฝรั่งเท่าสองพระองค์ที่เขายกขึ้นมากล่าวเป็นพิเศษ เพราะทรงป้องกันมิให้ประเทศไทยต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพวกเขาได้

บทเรียนจากประวัติศาสตร์

เราจะเห็นจากประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ว่านับเป็นศตวรรษๆ ที่ประเทศต่างๆ ในบริเวณนี้ได้ทะเลาะกัน แล้วก็ทำสงครามห้ำหั่นกันด้วยกำลังทหารไม่หยุดหย่อน ซึ่งล้วนทำความเดือดร้อนหมดเนื้อหมดตัวมาสู่ประชาชนทั้งสิ้น แล้วประเทศนั้นประเทศนี้ล่มจมราชวงศ์นั้นราชวงศ์นี้เกิดขึ้นใหม่แล้วก็ดับสูญไป หลายชนชาติโบราณที่เคยรุ่งเรือง เช่น ฟูนัน มอญ ขอม จาม ต้องสาบสูญประเทศชาติไป เหลือแต่ชื่ออยู่ในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ล้วนเกิดจากความไม่สมานสามัคคีแก่งแย่งแข่งดี และรบราฆ่าฟันกันมาเป็นเวลายืดยาว ประชาชนในเอเชียอาคเนย์ไม่มีเวลาที่จะคิดแก้ไขและปรับปรุงตนเองและประเทศให้เข้มแข็งในการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการทหาร เพื่อให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้ ประเทศในเอเชียอาคเนย์เหล่านั้นจึงตกอยู่ในภาวะยากจนและขาดกำลังป้องกันตนเอง เมื่อถึงคราวถูกมหาอำนาจทางตะวันตกเข้ามาบีบคั้น แต่ละประเทศก็อวดหยิ่ง สู้กับเขาตัวต่อตัว จึงต้องตกเป็นเมืองขึ้นของเขาเกือบทั้งหมด หากมีการร่วมใจร่วมกำลังช่วยกันให้เข้มแข็ง ก็คงจะอยู่รอดด้วยกัน เคราะห์ดีที่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีประเทศที่มีใจเป็นธรรมได้ช่วยเหลือให้ประเทศราชต่างๆ เหล่านั้นได้รับอิสรภาพ ในปัจจุบัน หลังจากที่ได้รับความปวดร้าวมาอย่างแสนสาหัส และได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์มากขึ้นแล้ว ประเทศเล็กๆ ในเอเชียอาคเนย์จึงได้หันหน้าเข้าหากัน ปรึกษากัน แล้วจับมือกันจัดตั้ง**สมาคมอาเซียน**ขึ้นเพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดดังที่เคยประสบมาแต่กาลก่อนนั้นอีก

---

[๓๙] *P.B. Hilton and D.J. Tate,* ***เรื่องเดิม,*** *เล่ม ๒, หน้า ๑๘๖.*

พระธรรมเทศนา สามัคคีกถา

ในการที่ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ ทรงสดับพระธรรมเทศนา
เนื่องในวันธรรมสวนะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ (เป็นการส่วนพระองค์)
ณ อุโบสถวัดพระรูป ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
วันศุกร์ ที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๒
พระธรรมกิตติเมธี (จำนง ธมฺมจารี) กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าคณะภาค ๔-๕-๖-๗ (ธรรมยุต)
และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม วรวิหาร รับพระราชทานถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯลฯ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเสติ

บัดนี้จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ใน**สามัคคีกถา** ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี เป็นปสาทนียกถามังคลานุโมทนาในมงคลสมัยวันธรรมสวนะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ด้วยสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เสด็จพระราชดำเนินทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พิธีเจริญพระพุทธมนต์ ทรงสดับพระธรรมเทศนา เนื่องในวันธรรมสวนะ มีพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นแบบอย่างที่ดีงาม สำหรับพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า ดำรงตนอยู่อย่างสวัสดีมีสุข นำหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เกิดสิริมงคลเป็นความสวัสดีมีสุขแก่ชีวิต ตามกำลังศรัทธาและโอกาส

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชศรัทธามั่นในพระรัตนตรัย ทรงสั่งสมบุญกุศลเป็นนิตย์ เต็มตามพระสติปัญญาความสามารถ ขณะเดียวกัน ทรงประกอบพร้อมด้วยพระสัมมาทิฐิ และพระสัมมาปัญญา คือทรงมีเหตุผลที่เป็นไปตามธรรมะ คือความถูกต้องจริงแท้ มิได้เป็นไปตามคำบอกเล่า หรือตามความคิดเห็นของคนหมู่น้อยหมู่ใหญ่ใด ๆ ทั้งสิ้น

เป็นที่ปรากฏแจ้งชัดว่า สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระปรีชาฉลาดลึกซึ้ง ทรงมั่นคงในความกตัญญูกตเวที ทรงมีความมั่นพระราชหฤทัยในอานุภาพของความดี ของบุญกุศล ว่าจักเป็นเหตุเป็นปัจจัยของความสุข ความเจริญ อย่างสวัสดี

มีสุขที่แท้จริง จึงมิได้ทรงละเลยทุกพระองค์ทุกท่าน ผู้ทรงพระคุณ ทรงบำเพ็ญกุศลตอบมิได้ว่างเว้น ทั้งในบรรดาที่ทรงทอดพระเนตรเห็น และมิได้ทรงทอดพระเนตรเห็น เป็นการไม่ทรงประมาท เป็นการเสริมสร้างพระบุญญาบารมี อันเป็นเครื่องเพิ่มพูนความเจริญรุ่งเรืองสวัสดี ทั้งส่วนพระองค์ และทั้งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่ทรงมีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องผูกพันอยู่อย่างแนบแน่น ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลด้านการสังคมสงเคราะห์มาตลอดเวลายาวนานโดยมิได้ทรงท้อถอย และมิได้เลือกสัญชาติ ชั้น วรรณะ ของผู้ได้รับพระมหากรุณา ทรงติดตามข่าวสารทางสื่อ ที่เสนอข่าวพสกนิกรผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ผู้อดอยากยากจน ที่ด้อยโอกาสในการประกอบอาชีพ เมื่อทราบข่าวจะทรงพระมหากรุณาพระราชทาน รับผู้ตกทุกข์ได้ยากที่ผ่านทางสื่อต่าง ๆ นั้น เข้าไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์เป็นประจำเสมอมา ทั้งนี้เป็นการส่องถึงน้ำพระราชหฤทัยที่กว้างขวางสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยพรหมวิหารธรรม สุดที่จะพรรณนาให้จบสิ้นได้ ทรงทุ่มเททั้งกำลังพระวรกายและพระราชทรัพย์ ที่ได้พระราชทานช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้น ได้มีที่ทำมาหากิน มีอาชีพ มีชีวิตใหม่ กินดีอยู่ดี สรรพกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติบำเพ็ญพระราชทานความช่วยเหลือมาโดยตลอด แม้ในปัจจุบันสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะทรงมีพระชนมพรรษาสูงถึง ๗๘ พระพรรษา ก็ยังมีพระราชภาระเป็นทวีตรีคูณ มากยิ่งขึ้นโดยลำดับ ในการที่จะต้องติดตามสอดส่อง ดูแลสารทุกข์สุขของพสกนิกร ในข้อนี้ ประชาชนชาวไทยต่างสำนึกเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันใหญ่หลวง เป็นน้ำพระทัยแห่งพระเมตตา ที่ฝังลึกอยู่ในดวงจิตดวงใจของพสกนิกร ยากที่เขาเหล่านั้นจะลืมเลือน ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า จึงได้พร้อมใจถวายพระเกียรติยศยกย่องถวายพระนามว่า ทรงเป็นพระแม่เจ้าของชาวไทย เป็นแม่พระของแผ่นดิน จึงเป็นเหตุเป็นผลให้นานาอารยประเทศ ต่างยกย่องถวายพระเกียรติคุณ สมเด็จพระบรมราชินีนาถแห่งประเทศไทยเป็นสตรีดีเด่นของโลกในสาขากิจการต่างๆ หลายประการ

ณ โอกาสนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนา **สามัคคีกถา** พรรณนาพระพุทธคุณอันเป็นพระโอวาทานุสาสนี ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เป็นฐานแห่งความเป็นสิริมงคลของชีวิต สมด้วยพระพุทธนิพนธ์ภาษิต ที่รับพระราชทานอัญเชิญมาเป็นบทอุเทศเบื้องต้น แปลความว่า **"ผู้เพียบพร้อมด้วยความรู้ดี และความประพฤติดี เป็นผู้ประเสริฐสุด ทั้งในเหล่าเทพและมวลมนุษย์ ดังนี้"**

บทพระพุทธคุณที่กล่าวสรรเสริญว่า **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** นั้น มีความหมายว่า **วิชฺชา** คือความรู้ดี เฉลียวฉลาด เป็นผู้มีปัญญาหลักแหลม **จรณะ** คือความประพฤติดี เรียบร้อย ดีงาม เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความมีสติสัมปชัญญะ หมายถึงการที่บุคคลเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ดี ความประพฤติดี เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยความคิดเฉลียวฉลาด มีจิตใจเมตตา กตัญญูรู้คุณ เป็นพื้นฐานเป็นที่มาของความรัก ความภักดี เป็นความพร้อมของกายและใจ เรียกว่ามีกายสามัคคี จิตสามัคคี ความรู้เกิดจากการลงมือทำงาน แต่ความรักเกิดจากใจที่ภักดี ซื่อสัตย์สุจริต ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม มีจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ขณะทำงาน ความรู้ดีเป็นศาสตร์ ความประพฤติดีเป็นศิลปะ ความรู้ดีเหมือนดาบที่แหลมคม ส่วนความประพฤติดีเหมือนฝักรักษาดาบ ผู้มีความรู้ดี แต่ความประพฤติไม่ดี เหมือนดาบไร้ฝักแหลมคม แต่อันตราย ถ้าบุคคลช่วยกันสร้างความสามัคคี ให้สมดุลกันทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่เรียกว่าถึงพร้อมด้วย **ศิลปศาสตร์** ความสามัคคีแห่งศาสตร์และศิลปะนี้ จะเป็นพลังสำคัญให้ชาติไทยอยู่รอดปลอดภัย พ้นวิกฤตต่างๆ ได้

ความล่มสลายของวงศ์สกุล เผ่าพันธุ์ และชนชาติ ล้วนเกิดจากการแตกความสามัคคีระหว่างคนรู้ดี แต่ไม่ยอมทำดีตามที่รู้ คือมีศาสตร์ แต่ขาดศิลปะที่จะใช้ความรู้นั้นให้มีคุณค่า เปรียบเสมือนมีกิน แต่หิวโหยอยู่ตลอดเวลา

สังคมต้องการคนมีความรู้ และมีความซื่อสัตย์สุจริต ในการทำกิจการงาน ความรู้ดีเหมือนรางรถไฟ แต่ความซื่อสัตย์สุจริต เหมือนสินค้าที่มีคุณภาพในตู้รถไฟ ทั้งรางและรถไฟต้องอิงอาศัยกัน เหมือนความรู้และความประพฤติ รางรถไฟไม่ดี ก็อาจทำให้รถไฟตกรางได้ หรือรางดีแต่ตัวรถไฟบรรทุกสินค้าที่ขาดคุณภาพไปส่งยังผู้บริโภค ก็จะทำให้เกิดโทษร้ายแรง หรือถ้าจะเปรียบวิชาความรู้เป็นรถยนต์ชนิดที่ดีมีกำลังแรง วิ่งได้เร็ว จรณะ คือความประพฤติดี เป็นเสมือนผ้าเบรกรถยนต์ ผ้าเบรกจะต้องมีคุณภาพดีด้วย เพราะ

ถ้ารถยนต์วิ่งได้เร็ว แต่ตัวเบรกไม่ดี รถคันนั้นก็จะไม่ปลอดภัย อันตรายเกิดขึ้นได้ทุกขณะ คนจะไม่เลือกใช้และไม่นำไปขับขี่เป็นแน่

ทุกสังคม ล้วนมีเป้าหมายผลิตคนให้มีความรู้ดี เพื่อแข่งขันกับคนอื่น ให้ได้รับชัยชนะที่เหนือกว่า จึงมีโรงเรียนฝึกความเก่งในการแสวงหา ในการครอบครอง เกิดขึ้นทั่วโลก แต่โรงเรียนฝึกคนให้เป็นคนดีกลับมีน้อยหรือหาไม่ได้เลย โรงเรียนฝึกคนดีมีน้อย จึงทำให้สังคมมีดุลยภาพที่ไม่เสมอกัน เช่นเราจะพบว่า ในบ้านเมืองมีแต่ร้านเสริมสวยแต่งกาย ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ร้านเสริมสวยแต่งใจหาได้ยาก

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงก่อตั้งโรงเรียนฝึกฝนความดี มีหลักสูตรมาตรฐานคือ ไตรสิกขา ได้แก่ ทำคนให้มีศีล ทำใจให้มีสมาธิ ทำสติปัญญาให้รู้เท่าทันใจตนเอง

ศีลธรรม คือรากแก้วของสังคม ศีลธรรม นำชาติให้พ้นภัยได้ คนมีศีลธรรมจะเป็นผู้ไม่มีจิตริษยาพยาบาท อาฆาตต่อกัน ไม่เบียดเบียนปองร้ายกัน ไม่ลักขโมยของคนอื่นมาเป็นของตน รักครอบครัว ไม่โกหกหลอกลวงใส่ร้าย ไม่พูดคำหยาบ ให้เป็นสงครามวาจาสาดสื่อใส่ร้ายต่อกัน เพียงเพื่อชัยชนะของตน แต่คนแพ้คือแผ่นดิน ไม่เสพ ไม่ขาย ไม่ผลิตสิ่งเสพติดทุกชนิด

เรื่องของใจเรียกว่า**สมาธิ** หมายถึงความตั้งใจมั่น ความนิ่งของใจ เพื่อให้อารมณ์ทุกอย่างตกตะกอน ไม่ว่าจะเป็นรัก โลภ โกรธ หลง อันเป็นสนิมที่ซ่อนอยู่ภายในใจลึกๆ อารมณ์เหล่านี้ควรชำระล้างออกจากใจทุกวัน เหมือนทิ้งของเสียที่หมดอายุ หรือเหมือนการอาบน้ำชำระร่างกาย เมื่อกายมีอาหาร ใจก็ต้องมีอาหารด้วย อาภรณ์ประดับกายราคาแพง แต่อาภรณ์ประดับใจไร้ราคาแต่ทรงคุณค่ายิ่งใหญ่ เพียงพยายามทำใจให้เป็นบุญด้วยการนึกถึงความดีของคนอื่นให้ได้มากกว่าความดีของตน เพียงเท่านี้อาภรณ์ประดับใจก็เกิดแล้ว สมาธิจึงเป็นการฝึกให้มีสติอยู่กับตัว เพราะสติเหมือนคนเฝ้ายาม อารมณ์ร้ายเหมือนโจร จึงต้องใช้สติคอยจับโจรที่พยายามขโมยจิต สติจึงเป็นยามรักษาใจที่สำคัญยิ่ง

เรื่องสำคัญต่อมาคือ **ปัญญา** เป็นเรื่องที่ต้องนำมาใคร่ครวญขบคิด ให้เห็นทุกอย่างตามความเป็นจริงให้ได้ พร้อมกับแก้ไขปัญหานั้นอย่างรอบคอบ ให้คิดเป็นเรื่องดีไว้ก่อนว่า ทุกปัญหา คือบ่อเกิดของปัญญา และถ้าใช้ปัญญาแก้ปัญหา ก็จะไม่ก่อปัญหาใหม่ขึ้น

แผ่นดินไทย มีปัญหาทางสังคมหลายประการ โดยเฉพาะความคิดเห็น ที่ไม่ตรงกันระหว่างคนในชาติ จึงจำเป็นที่คนไทยจะต้องคิดว่า เราคือครอบครัวเดียวกัน เมื่อเราเกิดเป็นคนไทย ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนได้รับสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานเท่าเทียมกัน นั่นคือสิทธิในความเป็นคนไทย คนไทยทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน เหมือนอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย ล้วนมีความสำคัญเท่ากัน จะบอกว่าส่วนนั้นสำคัญกว่าส่วนนี้ไม่ได้ เพราะเมื่อเกิดปัญหาจะกระทบถึงกันทุกระบบ

คนไทย มีความเท่าเทียมกันในการทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ สิทธิและเสรีภาพเป็นผลที่เกิดจากการทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เกิดจากการเรียกร้อง ดวงตาทำหน้าที่ดู หูทำหน้าที่ฟัง ปากทำหน้าที่พูดและรับประทาน ไม่สลับหน้าที่กัน ผลที่ต้องการก็จะเกิดขึ้นทันที นั่นคือ เมื่อตั้งใจดูก็เห็น เมื่อตั้งใจฟังก็เข้าใจ เช่นเดียวกัน เมื่อเราตั้งใจรับประทานอาหาร ขบเคี้ยวอาหารให้ละเอียด อาหารเต็มกระเพาะก็รู้สึกอิ่ม โดยไม่ต้องเรียกร้องเอาอะไร จากใคร การทำหน้าที่ความเป็นคนไทยให้สมบูรณ์ ก็เช่นเดียวกัน

แผ่นดินไทย ให้ทุกอย่างแก่คนไทยมามากแล้ว ถ้าวันนี้ยังผิดหวัง ก็ให้คิดถึงวันหลังที่เคยสมหวังมาแล้วบ้าง ธรรมชาติจะไม่ให้ใครสมหวังตลอดเวลา และจะไม่ให้ใครต้องผิดหวังตลอดไป แต่ธรรมชาติมีหน้าที่สร้างความสมดุลของชีวิต การเอาแต่คิดว่าไม่ได้ดั่งใจ ย่อมก่อโรคภัยให้เกิดมีขึ้นแก่จิตใจ แต่การเรียนรู้ความผิดหวังอยู่เสมอ จะทำให้บุคคลไม่ประมาท มีสติสัมปชัญญะ มีพลังจิตที่เข้มแข็งอยู่ตลอดเวลา

แผ่นดินไทย เป็นสมบัติของคนไทยทุกคน ไม่ว่ารวยหรือจน ทุกคนจึงมีหน้าที่คืนกำไรให้แผ่นดิน กำไรที่แผ่นดินจะพึงได้จากคนไทย มิใช่ภาษีอากร ทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น แต่การเป็นคนดีมีความรู้ ประพฤติดีมีความรักให้แก่กัน เป็นคนดีมีความกรุณา คือสงสารเห็นใจกันให้มาก นี่คือกำไรที่จะกลับมาเป็นต้นทุนของแผ่นดิน และจะออกดอกออกผลเป็นความสงบสามัคคี มีความสุข

การที่บุคคลกระทำตนให้เป็นที่รักของคนอื่น หรือ

ให้คนอื่นมีเมตตาสงสารต่อตัวเรา บางคนอาจจะหาได้ยาก แต่ถ้าใครรักเรา เมตตาสงสารเรา ก็ให้ถือว่านั่นเป็นบุญอันประเสริฐที่สุดแล้ว ขอให้รีบรับและรักษาความรักนั้นไว้ด้วยชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความรักของคนจนหรือเศรษฐี ก็มีค่าเท่าเทียมกัน ให้ความอบอุ่นใจ ชื่นใจเท่ากัน เพราะความรักแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่ถ้าใครได้รับความรัก ความเมตตาจากผู้ใด ก็ขอให้รีบรับ ถึงจะเล็กน้อย แต่คุณค่านั้นยิ่งใหญ่มากมาย เปรียบเสมือนเพชรน้ำงาม แม้เม็ดจะเล็ก แต่ก็แวววาว มีคุณค่ามาก

เมื่อมีคนรักเรามีความภักดีให้แก่กัน ความอ่อนโยนต่อกันก็จะเกิดมีขึ้น เมื่อใจอ่อนโยนก็จะประสานสามัคคีกันได้ นั่นคือจุดเริ่มต้นของความสุข **หน้าที่ของคนไทยวันนี้ คือตั้งสติไว้ในใจให้พร้อมกันว่า เราเกิดมาเพื่อคืนกำไรให้แผ่นดิน เราต้องมีความรัก ความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ร่วมกันหล่อหลอมจิตใจ ให้ยอมรับซึ่งกันและกันให้ได้ เพราะเราอยู่ในเรือลำเดียวกัน คือรัฐ-นาวาไทย**

หากวันนี้ คนไทยเห็นร่วมกันว่า เรือลำที่เรากำลังนั่งอยู่นี้รั่ว หน้าที่ของเรา คือต้องช่วยกันอุดรอยรั่วของเรือให้ได้ รีบทำให้เร็ว หยุดชี้นิ้วกล่าวหากัน หันมาช่วยกันอุดรอยรั่ว การถือเอาแต่กล่าวหาซึ่งกันและกัน ว่าอีกฝ่ายทำให้เรือรั่ว โอกาสรอดนั้นมีน้อย เพราะขณะที่กล่าวหากันนั้น เรือก็แล่นไม่หยุด คลื่นลมก็แรง พายุก็กระหน่ำคลื่นกระแทกซัดเข้าหาเรือ ทำให้เกิดรอยรั่วเพิ่มมากขึ้น และนำขยายรูรั่วให้ใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ในที่สุดน้ำก็เข้าเต็มลำเรือ และนำทุกชีวิตจมลงกลางทะเล ทุกคนที่อาศัยอยู่ในเรือ ทั้งคนถูก และคนผิด ไม่มีใครรอดชีวิตแม้แต่คนเดียว

คนไทยจะรักและสามัคคีกันได้ ต้องปลุกจิตสำนึกของความเป็นคนไทย ชาติไทย และร่วมกันปลูกอุดมการณ์ให้คนไทยมีความรักชาติ รักสถาบัน รักความเป็นไทยของเราไว้ให้ได้ ถ้าเราไม่ร่วมกันรักหวงแหนชาติไทย ไม่ร่วมกันสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดมีขึ้นแก่ชาติไทย เราก็ไม่สามารถที่จะแข่งขันกับนานาอารยประเทศอื่นได้ การที่บุคคลจะแสดงความรักชาติ ต้องคิดให้เหมือนกับความรักของพ่อแม่ที่รักลูก ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะมาจากเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ใด แต่หัวใจคือความเป็นไทย เป้าหมายของคนไทยคือ ทุกคนจะต้องมีความคิดอยู่เสมอว่า ต้องคืนกำไรให้แก่แผ่นดิน โดยมีทั้งศาสตร์ และศิลปะ ในการหล่อหลอมรวมความรักความภักดี และความสามัคคี ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน คือฝึกให้เก่งด้วยวิชาการทางโลก อบรมจิตให้ดีด้วยหลักศีล-ธรรม ตามแนวคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

การเกิดเป็นคนไทย ต้องสร้างความภูมิใจบนผืนแผ่นดินไทย จะมีความสุขใจได้อย่างไรกับความเป็นคนไทยบนผืนแผ่นดินอื่น คนไทยต้องสามัคคีกัน ต้องทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง ไม่เอารัดเอาเปรียบกินแรงกัน เหมือนพายเรือแข่ง ทุกฝีพายต้องออกแรงเท่ากัน และออกแรงพร้อมกัน เรือจึงจะไปถึงเส้นชัยได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย

แม้ทุกคนต้องการชัยชนะในการแข่งขัน แต่การแข่งขันนั้น ต้องเป็นไปตามกฎกติกามารยาทที่วางไว้ **ชัยชนะระหว่างคนไทยด้วยกัน ยังไม่สำคัญเท่ากับชัยชนะของแผ่นดิน ถ้าทุกคนยอมแพ้กันเสียบ้าง ทำเพื่อให้แผ่นดินได้รับชัยชนะ ตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ก็จะเป็นการคืนกำไรให้แผ่นดินที่สำคัญ เพราะชัยชนะของแผ่นดิน คือชัยชนะของคนไทยทุกคน แต่ถ้าแผ่นดินแพ้ แม้เราจะบอกว่าตนเองชนะ ก็คือความล่มจมนั่นเอง** ทุกคนพูดอยู่เสมอว่า เรารักในหลวง ขอให้ทุกคนคิดย้อนกลับไปพิจารณาด้วยจิตที่ชอบ ประกอบด้วยเหตุผล และปัญญาอันบริสุทธิ์ เราจะพบว่า พ่อหลวงในดวงใจของเรา จะมีสุขได้อย่างไร ถ้าคนไทยบนแผ่นดินนี้เปรียบเสมือนลูก ๆ ต่างคนต่างฝ่ายยังแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นจะเอาชนะคะคานกันให้ได้ เพราะเมื่อลูก ๆ ยังมีเหตุทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่ พ่อของแผ่นดินจะมีสุขได้อย่างไร ความจริงข้อนี้ ขอให้ทุกคนที่คิดจะสร้างความสมานฉันท์ได้ไตร่ตรองพิจารณาให้ดี ตามหลักของธรรมชาติ

ถึงเวลาแล้วที่ลูก ๆ จะต้องหยุดกล่าวหา หรือต่อสู้กันเอง โดยอาศัยพ่อหลวงเป็นที่กล่าวอ้าง ถึงเวลายุติการกล่าวร้ายให้ร้ายต่อกัน ไม่อาฆาต ไม่พยาบาท ผูกเวรภัยต่อกัน และถึงเวลาที่จะให้อภัยกัน เพราะอภัยไทษย่อมเกิดจากอภัยทาน อันเป็นพื้นฐานของใจ นี่เป็นการสร้างทานปรมัตถบารมีที่ยิ่งใหญ่ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เป็นการถวายพระพรชัยมงคลให้ทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน เป็นการบูชาพระมหา-กรุณาธิคุณแห่งพ่อหลวงของปวงชนชาวไทยให้จงได้

เวลานี้จึงถือว่าเป็นเวลาคืนสติให้แก่ใจ คืนคนไทยให้รู้รักสามัคคี เพราะคนไทยทุกหมู่เหล่าต่างรู้ชัดแล้วว่ารัฐนาวาไทย กำลังประสบภัยกลางทะเล จึงถึงเวลาที่คนไทยทุกคนจะต้องหันหน้ามาช่วยกันอุดรอยรั่วของเรือลำนี้ให้ดี เพื่อมิให้เรือล่มจมลงกลางทะเล *ขอให้คนไทยทุกหมู่เหล่าจะต้องใช้**สติสัมปชัญญะ** ความสามารถ ความฉลาด ของวิชาการ คือความรู้ดี และทำความรู้ดีนั้นให้เป็นประโยชน์ **สร้างเสน่ห์คือจรณะ** ความประพฤติดี และ**รู้จักการใช้ศิลปะ** คือความซื่อสัตย์สุจริตให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ด้วยหลักสามัคคีธรรม* ประเทศไทย สังคมไทย ก็จะมีความสุข ความเจริญรุ่งเรือง คนในชาติก็จะมีแต่ความรัก ความภักดี ปรองดองสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมตามบทประพันธ์พุทธคุณคาถา ที่ได้รับพระราชทานถวายวิสัชนามาด้วยประการฉะนี้

บัดนี้ พระสงฆ์ผู้มาประชุมสโมสรสันนิบาตในมหาสมาคมแห่งนี้ จักได้ประมวลจิตอธิษฐานถวายพระพรชัยมงคล

อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุตฺตมำ ธมฺมมชฺฌคา
มหาสงฺฆำ ปโพเธสิ อิจฺเจตำ รตนตฺตยำ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบรรลุธรรมอันสูงสุดแล้ว ทรงยังพระสงฆ์หมู่ใหญ่ให้เบิกบานตื่นจากกิเลสนิทรา นี้จัดว่าพระรัตนตรัย คือวัตถุอันประเสริฐให้เกิดความดี ๓ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์อย่างยิ่งใหญ่ไพศาล แก่ผู้เลื่อมใส

เอตสฺส อานุภาเวน กตปุญฺญสฺส เตชสา

ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยนี้ และด้วยเดชแห่งพระราชกุศลบารมีอันวิบุล พร้อมทั้งอานุภาพพระเดชพระคุณ แห่งสมเด็จพระบุรพมหาราช สมเด็จพระบุรพกษัตริยาธิราชเจ้า พระสยามเทวาธิราช สยามรัฐิกเทวดาทั่วราชอาณาจักรไทย และอารักขเทพผู้อุปการะอภิบาล ขอสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงมีพระจิตปีติปราโมทย์ทุกกาล ทรงพระเกษมสำราญสวัสดี พร้อมพระราชโอรสธิดา พระราชวงศ์ ทั้งคณะรัฐบาล ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน ประชาชน สมณชีพราหมณาจารย์ อุปัทวันตรายความขัดข้องทั้งหลาย อย่าได้พ้องพานรัฐสีมาอาณาเขตประเทศไทยในกาลนี้ ในกาลไหนๆ สุขอันเกิดแต่ความไม่มีโรคไม่มีภัย ความเป็นผู้มีอายุยืน ความสมบูรณ์แห่งวัตถุทั้งหลาย ความบริบูรณ์แห่งธาตุทั้ง ๔ ความสุขสวัสดีในเหตุทั้งหลายทั้งปวง อันเกิดจากชนจำนวนใหญ่หลวงเคารพในกฎหมาย เชื่อฟังเคารพพระบรมราโชวาท จงมี จงเป็นไป พร้อมทุกประการ

ขอสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงมีพระราชหฤทัยปราโมทย์ผ่องใส มีพระราชศรัทธาตั้งมั่นยิ่งๆ สืบไปในพระรัตนตรัย อันจักเป็นเหตุยิ่งใหญ่ เสริมส่งให้ทรงพระเจริญสวัสดี พร้อมด้วยพระชนมายุ พระสิริวรรณะ พระสุขะ พระพละ พระสติ พระปัญญา ยิ่งขึ้นเป็นนิจกาล ทรงสามารถทำลายเครื่องผูกแห่งมารได้เป็นลำดับ

สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทำ ผลำ
เอตสฺมึ รตนตฺตยสฺมึ สมฺปสาทนเจตโส

ขอผลที่ได้รับพระราชทานกล่าวแล้วนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ แด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงมีพระราชมนัสเลื่อมใสมั่นคงในพระรัตนตรัย ทรงถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะอย่างแท้จริง ทุกประการ เทอญ

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ใน**สามัคคีกถา** เป็นปสาทนียมังคลานุโมทนา เอวำ ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

ภาษาไทยกับอีเลิร์นนิง

*รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา กาญจนะวรรณ**

ในวงการศึกษา ทุกวันนี้ ถ้าครูบาอาจารย์ไม่รู้จักคำว่า **"อีเลิร์นนิง"** (e-learning) ก็ถือกันว่าล้าหลังมาก บางคนอาจจะบอกว่า **"หมดเวลาของเธอแล้ว"** สมควรจะ **"เออร์ลี รีไทร์"** ได้

"อีเลิร์นนิง" มีความสำคัญเหนือครูบาอาจารย์ที่เป็นคนอย่างนั้นเทียวหรือ

อีเลิร์นนิง มาจากภาษาอังกฤษว่า e-learning ซึ่งย่อมาจาก electronic learning หมายถึง การเรียนโดยใช้อินเทอร์เน็ต หรือเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ **อีเลิร์นนิง หมายถึง รูปแบบการศึกษาที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเข้าห้องเรียนอย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ แต่อาจจะนั่งเรียนอยู่หน้าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้านก็ได้ บทเรียนที่ได้รับอาจจะผ่านมาทางอินเทอร์เน็ต หรืออาจจะอยู่ในแผ่นซีดีก็ได้ นอกจากนี้ก็อาจจะค้นหาข้อมูลที่สนใจจากอินเทอร์เน็ต หรือแลกเปลี่ยนความเห็นทางอีเมล (e-mail) ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนซึ่งอยู่ที่ต่าง ๆ ห่างไกลกันก็ได้**

นั่นคือความหมายกว้าง ๆ ของ อีเลิร์นนิง แต่ในทางปฏิบัติจริงเขาทำอย่างไรกัน

สมมุติว่าจะสอนวิชาภาษาไทยแบบอีเลิร์นนิง การบันทึกภาพอาจารย์ในขณะที่สอนจริง ณ สถานที่หนึ่ง แล้วส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมไปยังสถานที่ไกล ๆ โดยที่มีกล้องจับภาพผู้เรียน และมีไมโครโฟนให้ผู้เรียนสามารถถามคำถามเข้ามาได้ หรือแม้แต่ส่งเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตโดยตรงนั้น เป็นอีเลิร์นนิงหรือไม่

ขอตอบว่ายังไม่ใช่ แต่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการสอนแบบทางไกล เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลมีโอกาสเรียนในสถานที่ซึ่งจัดไว้ใกล้บ้าน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเดินทางมาที่มหาวิทยาลัย วิธีนี้ก็ใช้กันอยู่ในหลายแห่งแล้ว ในทางทฤษฎีเราอาจจะเลือกผู้สอนที่มีความสามารถที่สุด แล้วส่งสัญญาณไปทั่วประเทศหรือทั่วโลก เปิดโอกาสให้ใครเรียนก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติจริง การส่งสัญญาณยังมีข้อจำกัด รวมทั้งตัวผู้สอนเองก็อาจจะไม่ใช่คนที่เก่งที่สุดในสาขานั้น ดังเคยปรากฏแล้วว่า ผู้สอนภาษาไทยบางคนที่มีโอกาสได้ใช้เทคโนโลยีนี้ยังพูดภาษาไทยไม่ชัด บางคนก็สอนผิดเพราะความรู้จำกัดแต่มีเทคนิคในการนำเสนอที่ดี ฯลฯ

ในบางกรณีผู้สอนต้องกลายเป็น **"นักแสดง"** ด้วย เพราะต้องบันทึกการสอนอยู่หน้ากล้อง โดยไม่มีผู้เรียนเลย ทั้งนี้เพราะต้องการให้บริการแก่ผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลในกรณีที่ไม่อาจจะส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมได้

แต่เดิมมาผู้สอนเคยยืนสอนอยู่หน้าห้อง โดยมีอุปกรณ์ช่วยคือ ชอล์กกับกระดานดำ ต่อมาก็เปลี่ยนเป็น *"กระดานขาว"* หรือ *white board* ซึ่งใช้ปากกาแบบพิเศษเขียน สามารถลบทิ้งได้อย่างง่ายดาย โดยไม่ต้องเสี่ยงภัยกับฝุ่นชอล์ก บางคนก็เคยโชคดีได้ใช้ไมโครโฟนต่อสู้กับเสียงผู้เรียน ที่ทันสมัยขึ้นมาหน่อยก็มีเครื่องฉายข้ามศีรษะหรือ overhead projector เข้ามาช่วย ตอนนั้นก็เตรียมการสอนด้วยแผ่นใสกันมาแล้ว ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาเขียนบนกระดาน อีกทั้งตัวอักษรก็สวยงาม อ่านง่าย ยิ่งต่อมาได้มีโอกาสใช้เครื่องฉายแผ่นทึบ หรือ visualizer แล้ว ชีวิตก็ยิ่งเป็นสุข เพราะตอนนี้สามารถแสดงภาพสวย ๆ ได้ด้วย ยิ่งถ้ามีเครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นเทป เครื่องเล่นวิดีโอ วีซีดี หรือ ดีวีดี ได้ก็จะยิ่งดีขึ้นไปอีก

แต่ทั้งหมดนั้นมันก็ยังไม่ใช่อีเลิร์นนิง เพราะยังไม่ได้ใช้คอมพิวเตอร์

ปัญหาของผู้สอนอีเลิร์นนิงมาเริ่มเกิดขึ้นตอนที่ใช้คอมพิวเตอร์นี้เอง ลำพังต้องกลายเป็น **"นักแสดง"** หรือหัดใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้นก็พอสู้ แต่ถ้าจะต้องมาใช้คอมพิวเตอร์ด้วย ผู้สอนบางคนถึงกับยอมแพ้เพราะความกลัว

บางคนขอสู้ต่อด้วยการเรียนวิธีใช้โปรแกรมสำเร็จรูปง่าย ๆ อย่าง Power Point ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือสร้างสไลด์ที่มีลูกเล่นเพิ่มมากขึ้น แต่บางสถาบันก็ใช้โปรแกรมแบบแปลก ๆ ที่มีความสามารถเพิ่มขึ้นจนผู้ใช้เริ่มงง

เมื่อมาถึงจุดนี้ ผู้สอนซึ่งเคยเป็นใหญ่อยู่หน้าห้องเรียนก็กลายสภาพเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ**กระบวนการผลิต** หรือ "production" ที่ไม่สามารถจะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยลำพังอีกต่อไป

---

* *ภาคีสมาชิก สาขาวิชาภาษาไทย สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน*
รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในทางปฏิบัติจริง ผู้สอนจะเป็นผู้เลือกว่ามีข้อความหรือจุดสำคัญจุดใดในบทเรียนที่อยากจะให้ผู้เรียนเห็นบนจอ ในขณะที่ตนสอนไปตามปรกติ ตรงจุดนี้แหละที่จะต้องมีฝ่ายเทคนิคเข้ามาช่วย เพราะฝ่ายเทคนิคจะรู้ดีกว่าผู้สอนว่า การ "นำเสนอ" หรือ present ที่น่าสนใจนั้นควรจะเป็นอย่างไร ถ้าจะให้ผู้สอนมาหัดทำภาพเคลื่อนไหว หรือ animation ประกอบ ผู้สอนก็ต้องกลายเป็นฝ่ายเทคนิคไปด้วย ซึ่งบางคนก็ทำได้ บางคนก็ทำไม่ได้

ลองนึกถึงการผลิตรายการสารคดีหรือการสร้างภาพยนตร์ที่ต้องมีการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนว่าใครทำอะไร ไม่ใช่คนเดียวทำได้ทุกอย่าง ผู้สอนก็ยังคงเป็นผู้สอน แต่จะมีผู้ช่วยนำเสนอบทเรียนให้น่าสนใจ เรื่องนี้เคยพิสูจน์มาแล้ว เพราะเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิคหรือแม้แต่นักศึกษาก็สามารถสร้างการนำเสนอหรือ presentation ได้ แต่ถึงอย่างไรเขาก็ไม่ใช่ผู้สอน

ลองเปรียบเทียบระหว่าง presenter หรือ "พริตตี้" (pretty girl) ที่แต่งตัวสวย ๆ และสามารถ "นำเสนอ" รถยนต์ได้อย่างตื่นเต้นเร้าใจ กับช่างเทคนิคตัวจริงที่สามารถอธิบายเรื่องรถยนต์ได้อย่างทะลุปรุโปร่งก็แล้วกัน **การ "นำเสนอ" บทเรียนอย่างน่าตื่นเต้น เร้าใจ กับ "การสอน" มิใช่เรื่องเดียวกัน แต่ควรทำงานประสานกัน** เพราะฝ่าย "นำเสนอ" อาจจะเลือกไม่ถูกว่าควรนำเสนอสิ่งใดจึงจะเรียกได้ว่าเป็น "การสอน" ส่วนฝ่าย "สอน" ก็อาจจะ "นำเสนอ" ได้อย่างไม่น่าสนใจ

การทำอีเลิร์นนิงไม่ใช่การนำตำรามาตัดเป็นท่อน ๆ แล้วนำเสนอขึ้นจอ เช่นเดียวกับที่ผู้สอนไม่ได้ "อ่านตำรา" อยู่หน้าห้อง แต่หยิบเอาสิ่งที่ควรสอนขึ้นมาอธิบาย ส่วนตำรานั้นเป็นเพียงเอกสารอ้างอิงที่ผู้เรียนสามารถนำไปทบทวนได้

เคยเห็นผลงานอีเลิร์นนิงการสอนภาษาไทยที่ให้ "ผู้อื่น" ที่ไม่ใช่ "ผู้สอน" ทำ ปรากฏว่าการ "นำเสนอ" น่าสนใจมาก แต่สิ่งที่ "นำเสนอ" นั้น บางตอนก็ไม่เหมาะกับการสอน ทั้งนี้เพราะ "ผู้ทำ" ไม่ใช่ "ผู้สอน" จึงไม่รู้ว่าข้อความตอนใดในตำราคือข้อความที่ควรยกขึ้นมานำเสนอ

ต่อไปนี้คือประสบการณ์ที่เคยทำอีเลิร์นนิงภาษาไทยให้หลายสถาบัน

บางสถาบันไม่เข้าใจว่า *"การนำข้อความขึ้นสู่หน้าจอ"* คืออะไร ไปคิดเพียงว่าเป็นการตัดตอนจากข้อเขียนของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น เลยตกลงกันไม่ได้ว่า "ค่าตอบแทน" ควรจะคิดอย่างไร และควรจะจ่ายให้ใคร ผู้เขียนบทความ หรือผู้คัดเลือกข้อความเพื่อนำเสนอขึ้นจอ หรือฝ่ายเทคนิค ที่เป็นปัญหามาก ๆ ก็คือ ภาพประกอบอันเหมาะสมบางภาพก็ติดปัญหาลิขสิทธิ์ ทำให้เลือกรูปไม่ได้ดังใจ

เมื่อพูดถึงเรื่องค่าตอบแทนก็เลยทำให้นึกขึ้นมาได้ว่า เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ หลายอย่าง ก้าวไปไกลเกินกว่าที่ระเบียบราชการเคยกำหนดไว้ เคยทำรายการความยาวประมาณ ๑ นาทีให้แก่สถาบันแห่งหนึ่ง ปรากฏว่าต้องเสียเวลาเขียนบทและหาภาพประกอบต่าง ๆ มาเพื่อให้ลงตัวให้ได้ในเวลาที่กำหนด แถมเวลาที่ไปบันทึกรายการก็ต้องตระเตรียมเสื้อไปหลาย ๆ ตัว เพื่อให้ดูแตกต่าง ฝ่ายเทคนิคก็ทำงานกันวุ่นวายเต็มที่ เสียเวลาไปเป็นวัน ๆ พอถึงเวลาจ่ายค่าตอบแทนเขาบอกให้ไปเซ็นรับเงินตอนละ ๕๐ บาท โดยคิดคำนวณแบบบัญญัติไตรยางศ์ว่าถ้าบรรยาย ๑ ชั่วโมงให้เท่าไร ก็ให้เอา ๖๐ หาร เคราะห์ดีที่ไม่เหลือแค่ ๑๐ บาท เลยต้องขอคืนเงินแล้วรับทำให้ฟรี

บางสถาบันขอให้ผู้สอนเป็น *"นักแสดง"* เล่นกับกล้องไปคนเดียว ต้องบอกว่าคนเดียวจริง ๆ เพราะระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่หายตัวไปหมด จะขอให้กล้องมาจับที่หน้าหรือปาก เพื่อสอนวิธีการออกเสียงก็ทำไม่ได้ เมื่อ *"เล่นกับกล้อง"* เรียบร้อยแล้ว ฝ่ายเทคนิคก็ไปหาภาพและเทคนิคประกอบ เพื่อนำเสนอบนหน้าจอให้ตื่นเต้นเร้าใจ ปรากฏว่าเมื่อส่งซีดีรอมมาให้ดู ผู้สอนก็แทบเป็นลม เพราะภาพบางตอนไม่สัมพันธ์กับสิ่งที่สอน นอกจากนี้หน้าจอยังเต็มไปด้วยคำภาษาไทยที่สะกดผิด เพราะฝ่ายเทคนิคไม่สันทัดภาษาไทย เมื่อขอให้แก้ไขก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะได้ "ตรวจรับ" กันไปเรียบร้อยแล้ว แถมอีเลิร์นนิงผิด ๆ นั้นก็ "นำเสนอ" กันไปในอินเทอร์เน็ตเรียบร้อยแล้วด้วย คลิกเข้าไปดูทีไรก็ช้ำใจทุกครั้ง

อีเลิร์นนิงสำหรับวิชาภาษาไทยนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย

จะขอเล่าถึงข้อดีก่อนดังนี้

อีเลิร์นนิงเป็นเครื่องมือช่วยการสอนที่ดีมาก ในแง่ของผู้สอน ทำให้ผู้สอนได้มีโอกาสตระเตรียมการสอนได้ดียิ่งขึ้น **การสามารถขึ้นตัวอักษรอันสวยงามเรียบร้อย**ย่อมดีกว่าการเขียนด้วยลายมือขยุกขยิก หรือแม้หากว่าผู้สอนบางคนจะมีลายมือสวย แต่ก็ทำให้ต้องเสียเวลาปั้นตัวอักษรลงบนกระดานดำ กระดานขาว หรือ

แผ่นใส **การเตรียมข้อความไว้ก่อนล่วงหน้า**ทำให้สามารถตรวจสอบกับพจนานุกรมได้ก่อน ข้อความที่ขึ้นบนจอก็จะถูกต้อง กระชับรัดกุม และตรงจุด ยิ่งมี**เทคนิคการปล่อยตัวอักษรในรูปแบบต่าง ๆ** ยิ่งจะเพิ่มความน่าสนใจยิ่งขึ้น และที่ดีมากไปกว่านั้นก็คือ **การมีภาพประกอบ** เพราะภาพนั้นสื่อความเข้าใจได้ดียิ่งกว่าข้อความหลายร้อยเท่า ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงภาพง่าย ๆ ก็ยังทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อ

ผู้เขียนจำได้ว่า นำกล้องไปถ่ายภาพประกอบต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน แม่ค้าบางคนทำหน้าแปลกใจที่ผู้เขียนขอถ่ายภาพผลไม้ที่เขาจัดวางขายอย่างสวยงาม เพียงเพื่อเอาภาพมะม่วงมาประกอบข้อความว่า "มะม่วงกำลังกิน" เท่านั้น

นอกจากจะทำหน้าที่ช่างภาพด้วยตนเองแล้ว ผู้เขียนก็ยังใช้วิธีลัดคือ ไปซื้อซีดีรอมภาพกฤตศิลป์ (clip art) ที่เขาทำออกมาขายอย่างมากมาย โดยเลือกแต่ชนิดที่ให้ใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องเสียเวลาขอลิขสิทธิ์ แต่วิธีนี้อาจจะเสียเวลามากหน่อย เพราะบางทีนั่งดูภาพอยู่เป็นวัน ๆ กว่าจะหาที่เหมาะสมกับข้อความได้ บางทีก็ใช้วิธีอย่างที่นักเรียนนิสิตนักศึกษาและนักวิจัยค้นคว้าสมัยใหม่ชอบใช้ นั่นคือ ถาม "กู" (เกิล) แต่สิ่งที่ "กู" ตอบให้นั้น "กู" ก็ไม่รับรองเหมือนกันว่ามันถูกหรือเปล่า

เมื่อจัดแบ่งเรื่องที่จะสอนได้อย่างแน่นอนแล้วเช่นนี้ก็ทำให้**จัดเวลาได้อย่างเหมาะสม** สามารถครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ ได้ครบตามหลักสูตร ไม่หลงลืมว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้สอนหรือยัง ถ้าพูดผิดก็แก้ไขใหม่ได้ แถมยังมีการสอบย่อยหรือ quiz ได้เป็นช่วง ๆ หรือทบทวนเรื่องได้อย่างเหมาะสมกับเวลา

การตระเตรียมที่เล่าให้ฟังนี้ ผู้เขียนนำไปใช้ทั้งการสอนในห้องเรียน การสอนผ่านดาวเทียม และการจัดทำ "อีเลิร์นนิง"

ข้อดีสำหรับผู้เรียน "อีเลิร์นนิง" ก็คือ เขาสามารถ**นำซีดีรอมไปนั่งเรียนที่ไหนก็ได้ ตามเวลาของเขาเอง จะทบทวนกี่ครั้งก็ได้จนกว่าจะเข้าใจ** หรือนั่งดูทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม หรือนั่งอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์ในกรณีที่ไม่สามารถจะเดินทางไปยังที่สอนได้

เมื่อกล่าวถึงข้อดีแล้วก็ขอกล่าวถึงข้อเสียบ้าง

ความจริงข้อเสียในส่วนของผู้สอนนั้นได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น สำหรับผู้เขียนนั้นเริ่มเคยชินกับการคุยกับกล้องแล้ว สามารถอธิบายภาษาไทยให้กล้องฟังได้อย่าง "เป็นวรรคเป็นเวร" บางทีก็ยังถามกล้องว่า "เข้าใจไหมคะ" เผลอ ๆ ก็มองเห็นกล้องพยักหน้าหรือขมวดคิ้วด้วยซ้ำ รับรองว่า ถ้ามีการ "ถ่ายเจาะ" ผู้เขียนจะทำได้อย่างไม่ขัดเขิน แต่อาจารย์บางคนมาบ่นให้ฟังว่าพูดไม่ออก เพราะไม่มีใครฟังเราเลย **นั่งอยู่ในห้องส่งคนเดียวจริง ๆ อารมณ์ "สอน" หายไปหมด** กลายเป็นการพูดตามบทอย่างซังกะตาย

ในส่วนของผู้เรียนนั้น เขาก็บอกว่า แรก ๆ ก็ตื่นเต้นดีที่ได้นำซีดีรอมมาเปิดเรียนหรือดูจากอินเทอร์เน็ต แต่พอนาน ๆ เข้าเขาก็รู้สึกอึดอัด เพราะ**บางครั้งเขาก็ไม่เข้าใจ แล้วก็ไม่รู้จะไปถามใคร ที่สำคัญก็คือ เขาอยากเห็นหน้าคนสอน อยากมองหน้ามองตา มองปากคนสอน เพราะทำให้ได้ความรู้สึกมากกว่า** ความรู้สึกเช่นนี้ก็ตรงกับ ความรู้สึกของครูเช่นกัน เวลาที่ครูยืนอยู่หน้าห้องเรียน แล้วมี *"คนจริง ๆ"* มานั่งเรียน มานั่งมองตากันนั้น ก็เกิดกำลังใจ สอนได้อย่างสนุกสนาน สามารถสังเกตสีหน้าของคนเรียนว่าเข้าใจหรือไม่เข้าใจอย่างไร ถ้าไม่เข้าใจครูก็สามารถอธิบายใหม่ ใช้ประโยคแบบใหม่ ให้ตัวอย่างใหม่ จนเข้าใจกันได้ ผู้เรียนบางคนแสดงความกล้าหาญยกมือขึ้นถาม ครูก็ดีใจ พยายามตอบให้ เกิดความอบอุ่นอย่างที่คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตไม่สามารถจะให้ได้

ที่ว่ามานี้ หมายถึงวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาปัจจุบันที่ยังไม่ตาย ผู้สอนย่อมมีตัวอย่างใหม่ ๆ มาเล่าให้ผู้เรียนฟังได้เสมอ ตัวอย่างภาษาบางครั้งก็เกิดขึ้นในตอนที่ครูนั่งรถมาสอนนั่นเอง การสอนภาษาไทยจึงเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ผิดจาก "อีเลิร์นนิง" ที่ยากจะเปลี่ยนตัวอย่าง ทำให้ซีดีรอมแผ่นนั้นล้าสมัยไปได้ในชั่วเวลาไม่นานนัก

ได้ข่าวว่าประเทศอังกฤษหันกลับมาใช้วิธีการสอนภาษาแบบโบราณ (old-fashioned) กันแล้ว แต่ของเรากำลังสนับสนุนการใช้เครื่องมือ จนอาจจะลืมไปว่าทั้งครูและนักเรียนนั้นเป็นมนุษย์

เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือช่วยให้ความสะดวกเท่านั้น แต่มันหาได้เข้ามาแทนที่ครูไม่ และที่ไม่ควรจะลืมเลยก็คือ การนำเสนอ (Presentation) ไม่ใช่การสอน (Teaching) ไม่ว่าการนำเสนอนั้นจะเร้าใจเพียงใดก็ตาม

อธิบายศัพท์ : คำแปลพระนามของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

สมเด็จ พระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฺฒโน เจริญ คชวัตร ป.ธ.๙) มีพระนามปรากฏตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ ที่ได้รับพระราชทานถวายในพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันศุกร์ ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๓๒ ว่า

สมเด็จพระญาณสังวร บรมนริศรธรรมนีติภิบาล อริยวงศาคตญาณวิมล สกลมหาสังฆปริณายก ตรีปิฎกปริยัตติธาดา วิสุทธจริยาธิสมบัติ สุวัฑฒนภิธานสงฆวิสุต ปาวจนุตตมพิสาร สุขุมธรรมวิธานธำรง วชิรญาณวงศวิวัฒ พุทธบริษัทคารวสถาน วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ วิบุลสีลาจารวัตรสุนทร บวรธรรมบพิตร สรรพคณิศรมหาปธานาธิบดี คามวาสี อรัณยวาสี สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดบวรนิเวศ ราชวรวิหาร พระอารามหลวง ทรงเจริญพระชนมายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์ จิรัฏฐิติ วิรุฬหิไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ ฯาะ

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับจดหมายเหตุพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วันศุกร์ ที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๒ เล่ม ๑๐๘ ตอนที่พิเศษ วันที่ ๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๔ ได้ให้คำแปลพระนามไว้ ดังนี้

พระนาม	*คำแปล*
สมเด็จพระญาณสังวร	**สมเด็จ – พระผู้มีสังวรธรรม** *(ธรรมเป็นเครื่องระวัง)* อันประกอบด้วยพระปรีชาญาณ
บรมนริศรธรรมนีติภิบาล	ทรงเป็นพระอภิบาล *(พระพี่เลี้ยง)* ในการถวายแนะนำพระธรรม แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นใหญ่อย่างยิ่งในหมู่นรชน
อริยวงศาคตญาณวิมล	ผู้บริสุทธิ์ปราศจากมลทินด้วยพระญาณอันสืบมาแต่วงศ์ของพระอริยเจ้า
สกลมหาสังฆปริณายก	ทรงเป็นผู้นำพระสงฆ์หมู่ใหญ่ทั้งปวง
ตรีปิฎกปริยัตติธาดา	เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก
วิสุทธจริยาธิสมบัติ	ทรงถึงพร้อมอย่างยิ่งด้วยพระจริยา *(ความประพฤติ)* อันบริสุทธิ์วิเศษ
สุวัฑฒนภิธานสงฆวิสุต	ปรากฏพระนาม *(พระฉายา)* ในทางพระสงฆ์ว่าสุวัฒนะ

พระนาม	*คำแปล*
ปาวจนุตตมพิสาร	ทรงพระปรีชากว้างขวางในพระอุดมปาพจน์ *(คำอันเป็นประธาน คือพระธรรมวินัยอันสูงสุด)*
สุขุมธรรมวิธานธำรง	เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมวิธีอันละเอียดอ่อน
วชิรญาณวงศวิวัฒ	ทรงเจริญรอยตามสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์
พุทธบริษัทคารวสถาน	ทรงเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพของพุทธบริษัท
วิจิตรปฏิภาณพัฒนคุณ	ทรงมีพระคุณอันเจริญด้วยพระปฏิภาณอันวิจิตร
วิบุลสีลาจารวัตรสุนทร	ทรงงดงามด้วยพระศีลาจารวัตรอันไพบูลย์
บวรธรรมบพิตร	ทรงเป็นบพิตร *(เป็นเจ้า)* ทางพระธรรมอันประเสริฐ
สรรพคณิศรมหาปธานาธิบดี	ทรงเป็นประธานและอธิบดีผู้เป็นใหญ่เป็นอิสระของคณะสงฆ์ทั้งปวง ทั้ง
คามวาสี อรัณยวาสี	คามวาสี และ อรัณยวาสี
สมเด็จพระสังฆราช	ทรงดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระสังฆราช
เสด็จสถิต ณ วัดบวรนิเวศ	
ราชวรวิหาร พระอารามหลวง	
ทรงเจริญพระชนมายุ	
วรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์	
จิรัฏฐิติ วิรุฬหิไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ.	

ผู้แปลความพระสุพรรณบัฏ
นายสิริ เพ็ชรไชย ป.ธ. ๙
นายสุชีพ ปุญญานุภาพ ป.ธ. ๙ ตรวจ
นายแปลก สนธิรักษ์ ป.ธ. ๙ ตรวจ

ในโอกาสที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเจริญพระชันษา ๙๖ ปี ในวันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒ ทรงมีอายุพรรษา ๘๓ และบรรจบครบวาระ ๒๐ ปี ที่ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช อันนับเป็นมหามงคลกาล รัฐบาลได้จัด*งานฉลองพระชันษา ๙๖ ปี สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์งานฉลองพระชันษาดังกล่าว* ยังความปีติโสมนัสแก่เหล่าพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้ร่วมถวายอนุโมทนาสาธุการ และพร้อมกันตั้งจิตอธิษฐานขอให้ทรงเจริญ พระชนมายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์ สมดังพระนามที่โปรดสถาปนานั้นทุกประการ

อธิบายศัพท์ : เดียง "รู้" และ เผดียง "บอกให้รู้"

*ดร. ศานติ ภักดีคำ**

บรรดาถ้อยคำที่ใช้สำหรับพระภิกษุสงฆ์ของไทยนั้น มีหลายคำที่มีความสัมพันธ์กับภาษาเขมร (โดยเฉพาะภาษาเขมรโบราณ) ดังได้เคยกล่าวถึงมาบ้างแล้ว เช่น จำ ฉัน จังหัน หรือแม้แต่คำสรรพนามที่พระสงฆ์ใช้เรียกบิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือฆราวาสว่า โยม ก็เป็นคำที่มีความสัมพันธ์กับภาษาเขมรโดยตรง

ในบทความนี้ ผู้เขียนขอนำคำที่ใช้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากล่าวถึงอีกคำหนึ่ง คือ คำว่า **"เดียง"** และ คำว่า **"เผดียง"** ซึ่งค่อนข้างเป็นศัพท์เฉพาะ และพบในเอกสารโบราณของไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเท่านั้น

คำว่า **"เดียง"** ใน***พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*** ให้ความหมายไว้ว่า " เดียง ๑. *ก. รู้* เช่น *มากูจะไปให้ดลเดียงถนัด.* (ม. คำหลวง ทานกัณฑ์)." โดยให้ที่มาของคำว่ามาจากภาษาเขมรว่า "ฎึง" ปัจจุบันที่ยังพบการใช้คำนี้คือคำว่า "เดียงสา" หรือมักพบในรูปการใช้ว่า "ไร้เดียงสา" หรือ "ไม่รู้เดียงสา" ส่วนคำว่า **"เผดียง"** มีความหมายตาม***พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน***ว่า *"ก. บอกให้รู้, บอกนิมนต์, ใช้คำว่าประเดียง ก็มี."* โดยไม่ได้บอกที่มาของคำไว้แต่อย่างใด

ที่มาของคำว่า "เดียง" และ "เผดียง"

เมื่อผู้เขียนได้สอบค้นที่มาของคำว่า **"เดียง"** และคำว่า **"เผดียง"** พบว่า คำว่า **"เดียง"** น่าจะมีที่มาจากภาษาเขมรโบราณ โดยมีรากศัพท์มาจากคำว่า **"ตฺยง"** ซึ่งในภาษาไทยนำมาใช้ว่า **"เดียง"** หมายถึง "รู้"

คำว่า **"ตฺยง"** ในภาษาเขมรโบราณนี้เองที่มีการนำมาแผลงเป็นคำใหม่ในภาษาเขมรโบราณเป็นคำว่า **"ผฺตฺยง"** แปลว่า "ทำให้รู้, แจ้งให้ทราบ, บอกให้ทราบ, ป่าวประกาศ"[๑] ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกเขมรโบราณสมัยพระนคร เช่น ศิลาจารึก K.227 คริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ กล่าวว่า *"จำนฺยร **ผฺตฺยง** นิ เปฺร โอฺย นาม"*[๒] แปลว่า "จำเนียรต่อมาแจ้งให้ทราบใช้ให้นาม"

เหตุที่ในภาษาไทยนำคำว่า **"ตฺยง"** มาใช้โดยเขียนว่า **"เดียง"** และคำว่า **"ผฺตฺยง"** เขียนว่า **"เผดียง"** นั้น เนื่องจากในสมัยสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาตอนต้นเขียนรูปสระ **"เอีย"** โดยใช้รูปพยัญชนะ **"ย"** ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในด้านอักขรวิธีระหว่างภาษาไทยกับภาษาเขมรโบราณด้วย เนื่องจากการเขียนรูปสระ **"เอีย"** ในภาษาเขมรโบราณเขียนโดยใช้รูปเชิงพยัญชนะ **"ย"** อาทิคำว่า รฺยน (เรียน), จฺยร (เจียร) เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้อักขรวิธีไทยในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นจึงเขียนรูปสระ **"เอีย"** ด้วยรูปพยัญชนะ **"ย"** เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น คำว่า **รยน** (เรียน) **รยม** (เรียม – พี่) **รยก** (เรียก) ดังปรากฏอักขรวิธีแบบนี้ในวรรณกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นหลายเรื่อง เช่น กำสรวลสมุทร หรือยวนพ่ายโคลงดั้น เป็นต้น รวมทั้ง

**สาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

๑ *Saveros POU, **Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais** (Paris: Cedoreck, 1992), p. 339.*

๒ *เรื่องเดียวกัน.*

คำว่า **"เดียง"** ซึ่งมีที่มาจากคำว่า **"ตฺยง"** และคำว่า **"เผดียง"** ซึ่งมีที่มาจากคำว่า **"ผฺตฺยง"** ด้วย

อย่างไรก็ตามคำว่า **"ตฺยง"** ซึ่งแปลว่า "รู้" ในภาษาเขมรโบราณนั้น ภาษาเขมรปัจจุบันได้เปลี่ยนทั้งเสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ และอักขรวิธีเขียนเป็น **"ฎึง"** ซึ่ง***พจนานุกรมเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย์*** ให้ความหมายไว้ว่า *"รู้, เข้าใจชัดเจน, ทราบชัดในใจ, เห็นชัด"* [๓]

แต่สำหรับคำว่า **"ผฺตฺยง"** ที่แปลว่า "บอกให้รู้" นั้น ในภาษาเขมรปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นและอักขรวิธีการเขียนบ้างแต่ไม่มากนัก โดยเขียนว่า **"เผฺฎียง"** ซึ่งมีความหมายตาม***พจนานุกรมเขมร ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย์***ว่า *"บอก, ทำให้ทราบ, ทำให้รู้ด้วยวาจา หรือโดยสวดเป็นความเรียนให้ทราบ..."* [๔]

ดังนั้นคำว่า **"เดียง"** ที่แปลว่า "รู้" ในภาษาไทยน่าจะตรงกับรูปเขียนในภาษาเขมรโบราณว่า **"ตฺยง"** มากกว่ารูปเขียนในภาษาเขมรปัจจุบันว่า **"ฎึง"** และคำว่า **"เผดียง"** ที่แปลว่า "เรียนให้ทราบ" ในภาษาไทยจึงน่าจะตรงกับรูปเขียนในภาษาเขมรโบราณว่า **"ผฺตฺยง"** มากกว่ารูปเขียนในภาษาเขมรปัจจุบันว่า **"เผฺฎียง"** ดังได้กล่าวมาข้างต้น

คำว่า "เผดียง" ในเอกสารโบราณของไทย

คำว่า **"เผดียง"** ในเอกสารโบราณของไทยส่วนใหญ่มักใช้ในความหมายว่า **"บอกให้รู้"** เช่น ตำราพระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช ครั้งรัชกาลที่ ๑ มีการใช้คำว่า **"เผดียง"** ในความหมายว่า **"บอกให้รู้"** ดังความตอนหนึ่ง กล่าวว่า

*"...ณ วันอังคาร เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๖๙ ปีเถาะ นพศก (พ.ศ. ๒๓๕๐) เพลาบ่าย ๒ โมงเศษ เสด็จออกขุนนางเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งหลวงโลกทีปโหรว่าไม่สบายพระราชหฤทัย ให้จัดพระตำราตั้งพระราชพิธีสะเดาะพระเคราะห์แต่ในวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๐ ค่ำ ไปจงถ้วนคำรบ ๓ วัน และการพระราชพิธีนี้ให้**เผดียง**สมเด็จพระพนรัตนวัดพระเชตุพนด้วย*

*ข้าพระพุทธเจ้าหลวงโลกทีปรับใส่เกล้าฯ จัดพระตำราในพระคัมภีร์โหรได้ฉบับหนึ่งจึงเอาไป**เผดียง**สมเด็จพระพนรัตนฯ จึงจัดพระตำรับอีกฉบับหนึ่ง"* [๕]

นอกจากนี้ในพระราชปุจฉา ยังปรากฏการใช้คำว่า **"เผดียง"** ร่วมกับคำว่า **"ถาม"** เป็น **"เผดียงถาม"** หมายถึง **"ถาม"** อีกด้วย เช่น พระราชปุจฉาที่ ๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีความตอนหนึ่งว่า

*"ศุภมัศดุจุลศักราช ๑๑๔๖ นาคสังวัจฉรนักษัตร-ฉศก ไพศาขมาศกาลปักษ์ปาติปเทดฤถีภุมวารปริเฉท-กาลกำหนด พระบาทสมเด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จสถิตย์ ณ พระที่นั่งดุสิดาภิรมย์ ทรงพระกรุณาดำรัสเหนือเกล้าฯ ประภาษพระราชปุจฉา ให้ออกหลวงศรีวรโวหารราชบัณฑิตลิขิตเขียนหน้าพระที่นั่ง แล้ว**เผดียงถาม**สมเด็จพระสังฆราชพระราชาคณะ"* [๖]

ส่วนการนิมนต์พระสงฆ์นั้น ในเอกสารโบราณส่วนใหญ่นิยมใช้คำว่า **"นิมนต์"** โดยตรง เช่น ตำราพระราชพิธีจักรพรรดิราชาธิราช ครั้งรัชกาลที่ ๑ กล่าวถึงการนิมนต์พระสงฆ์มาเพื่อประกอบการพระราชพิธีก็ใช้คำว่า **"นิมนต์"** ไม่ใช้คำว่า **"เผดียง"** เช่น

*"สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิทักษ์-มนตรี เสด็จมาอยู่ ณ ทิมตำรวจใน ให้หาเจ้าพนักงานมาสั่งจัดแจงการตั้งพระราชพิธี ณ พระตำหนัก ๙ ห้อง ๓ วัน จะได้ตั้งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน บูชาเทวดารวมกับพระราชพิธีและ**จะได้นิมนต์**พระสงฆ์พระราชาคณะ"* [๗]

---

[๓] *พุทธสาสนบณฺฑิตฺย*, ***วจนานุกฺรมแขฺมร*** *(ภฺนำเพญ: พุทธสาสนบณฺฑิตฺย, ๒๕๑๑), หน้า ๓๐๗.*

[๔] *เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐๗.*

[๕] *กรมศิลปากร,* ***ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ เล่ม ๑*** *(พระนคร: คลังวิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๓๘๙.*

[๖] ***ประชุมพระราชปุจฉา*** *(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๗), หน้า ๖๗.*

[๗] *กรมศิลปากร,* ***ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ เล่ม ๑,*** *หน้า ๓๙๑.*

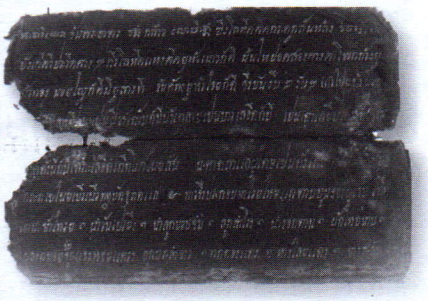

นอกจากนี้ในหมายรับสั่งสมัยรัชกาลที่ ๔ เรื่อง ทรงปิดทองพระพุทธรูปปางมารวิชัย ในพระวิหาร วัดพระเชตุพน ใช้คำว่า **"นิมนต์"** เมื่อกล่าวถึงการนิมนต์พระสงฆ์ ว่า

*"อนึ่งให้สังฆการีนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะ ๒๐ รูป สวดพระพุทธมนต์วันเดือนยี่ แรม ๑๓ ค่ำ บ่าย ครั้งรุ่งขึ้น ณ วันเดือนยี่ แรม ๑๔ ค่ำ เช้า รับพระราชทานฉันจะ**นิมนต์**องค์ใดให้ป่าวถามกรมหมื่นอุดมรัตณราศรีก่อนจึง**นิมนต์**แล้วจัดให้พอพระสงฆ์ สวด ฉัน รับเพลาเช้าต่อวิเสทถวายพระสงฆ์ให้พอ"* [๔]

ด้วยเหตุนี้ ความหมายของคำว่า **"เผดียง"** ในเอกสารโบราณของไทยจึงน่าจะมีความหมายว่า **"บอกให้รู้"** เท่านั้น แต่ต่อมาความหมายได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการนำมาใช้ร่วมกับคำว่า **"ถาม"** เป็น **"เผดียงถาม"** ซึ่งมีความหมายว่า "ถาม" นอกจากนี้ยังมีความหมายครอบคลุมถึง **"การบอกนิมนต์"** ด้วย ดังความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

บรรณานุกรม

ประชุมพระราชปุจฉา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๗.

พุทธสาสนบณฑิตย. **วจนานุกรมแขมร.** ภนำเพญ: พุทธสาสนบณฑิตย, ๒๕๑๑.

ศานติ ภักดีคำ (ผู้ตรวจสอบชำระและบรรณาธิการ). **จดหมายเหตุวัดพระเชตุพน สมัยรัชกาลที่ ๑ – ๔.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒.

ศานติ ภักดีคำ. "อธิบายศัพท์: ศัพท์พระพุทธศาสนาของไทยกับภาษาเขมร," **วารสารไทย** ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๐๙ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๒, หน้า ๘๙ – ๙๒.

ศิลปากร, กรม. **ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ เล่ม ๑.** พระนคร: คลังวิทยา, ๒๕๑๕.

หุง เสียม. **วจนานุกรมแขมรบุราณ.** ภนำเพญ: โรงพุมพภนำเพญ, ๒๐๐๐.

POU, Saveros. Dictionnaire Vieux Khmer-Fran ais-Anglais. Paris: Cedoreck, 1992.

[๔] *ศานติ ภักดีคำ (ผู้ตรวจสอบชำระและบรรณาธิการ), **จดหมายเหตุวัดพระเชตุพน สมัยรัชกาลที่ ๑ – ๔** (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒), หน้า ๑๙๕ – ๑๙๖.*

สำนักงานสิทธิบัตรประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปและเขตบริหารพิเศษฮ่องกง ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรฝนหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายอานนท์ บุณยรัตเวช เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและคณะ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาททูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรฝนหลวง ซึ่งออกโดยสำนักงานสิทธิบัตรประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ๑๐ ประเทศ และเขตบริหารพิเศษฮ่องกง ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบ-คีรีขันธ์ เมื่อวันศุกร์ ที่ ๒๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับพระบรมราชานุญาตให้ร่วมกันดำเนินการขอจดทะเบียนสิทธิบัตรฝนหลวงในพระปรมาภิไธย ต่อสำนักงานสิทธิบัตรยุโรป ในชื่อผลงาน “Weather Modification by Royal Rainmaking Technology” ซึ่งสำนักงานสิทธิบัตรยุโรปได้ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรแล้ว โดยสิทธิบัตรดังกล่าวมีผลคุ้มครองครอบคลุมประเทศต่างๆ ในกลุ่มสหภาพยุโรป จำนวน ๓๐ ประเทศ

อย่างไรก็ตาม ยังมีสำนักงานสิทธิบัตรประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป จำนวน ๑๐ ประเทศ ได้แยกออกสิทธิบัตรในประเทศของตน ได้แก่ สาธารณรัฐไซปรัส ราชอาณาจักรเดนมาร์ก สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐเฮเลนิก (กรีซ) ราชรัฐโมนาโก ประเทศโรมาเนีย สาธารณรัฐตุรกี สาธารณรัฐแอลเบเนีย สาธารณรัฐลิทัวเนีย และประเทศมาซิโดเนีย รวมทั้งสิทธิบัตรที่ออกโดยสำนักสิทธิบัตรเขตบริหารพิเศษฮ่องกง ที่ได้รับการขยายความคุ้มครองจากสิทธิบัตรของสำนักงานสิทธิบัตรยุโรป ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้รวมนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในโอกาสนี้

ผลิตภัณฑ์ “ภัทรพัฒน์ PATPAT” ของมูลนิธิชัยพัฒนา

มูลนิธิชัยพัฒนา เป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยยึดหลัก**ภูมิสังคม**เป็นแนวทางในการพัฒนา คือการพัฒนาตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความร่มเย็นเป็นสุข ได้อยู่ดีกินดี อันนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศ คือชัยชนะแห่งการพัฒนา

ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโครงการพระ

ราชดำริในที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนาทั่วประเทศจำนวนกว่า ๒๐๐ โครงการ รวมทั้งที่ราษฎรได้นำแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ได้รับจากมูลนิธิชัยพัฒนาไปสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานตามหลักเกณฑ์ของโครงการ มีความหลากหลายและมีจำนวนมาก ยากที่จะดำเนินการทำการตลาดของแต่ละพื้นที่เอง เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประธานกรรมการมูลนิธิชัยพัฒนา จึงได้พระราชทานชื่อ **"ภัทรพัฒน์ PATPAT"** ให้เป็นชื่อตราสินค้าสำหรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อดำเนินนโยบายทางการตลาดให้มีทิศทางเดียวกัน และได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดตัวสินค้าตรา "ภัทรพัฒน์ PATPAT" ที่ศูนย์การค้าสยามพารากอน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๒

ตราสัญลักษณ์ภัทรพัฒน์ PATPAT มีลักษณะเป็นวงรีรูปไข่ ใช้ลายเส้นเลข ๙ แบบเลขไทยทำเป็นรูปช้างหมอบ มีจุดแทนดวงตาของช้าง เป็นลายเส้นสีน้ำเงินบนพื้นสีน้ำตาลอ่อนหรือสีไข่ไก่

ภัทร หมายถึง ดี เจริญ ประเสริฐ งาม เป็นมงคล

พัฒน์ หมายถึง ทำให้เจริญ

วงรีรูปไข่ ไข่ถือเป็นจุดกำเนิดของสรรพสิ่งในโลก

เลข ๙ สื่อถึงรัชกาลที่ ๙ ที่ทรงเป็นนายกกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิชัยพัฒนา

รูปช้าง ช้างเป็นสัตว์คู่บารมีของพระมหากษัตริย์ไทยมาแต่สมัยโบราณ รูปช้างหมอบในตราสัญลักษณ์แสดงถึงความจงรักภักดี หมอบรับพระบรมราโชบายเพื่อนำไปดำเนินการสนองพระราชดำริต่อไป

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานชื่อช้างในตราสัญลักษณ์นี้ว่า พลายภัทรพัฒน์

จุด หมายถึง จุดประกาย สร้างชีวิตชีวา ความกระตือรือร้น และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน

สีน้ำเงิน เป็นสีตราสัญลักษณ์ของมูลนิธิชัยพัฒนา ใช้เป็นสีของเลข ๙ รูปช้าง และจุด

สีน้ำตาลอ่อนหรือสีไข่ไก่ เป็นสีของพื้นดิน ใช้เป็นสีพื้นของตราสัญลักษณ์วงรีรูปไข่

หลักเกณฑ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภัทรพัฒน์ PATPAT แบ่งเป็น ๒ แนวทาง ได้แก่

๑. *การใช้วัตถุดิบและภูมิปัญญาเดิมของชุมชนมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่*

๒. *การนำผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนเดิมทำเป็นอาชีพอยู่แล้ว มาพัฒนาต่อยอด เพิ่มคุณภาพของวัตถุดิบและปรับปรุงในด้านการออกแบบ*

ตัวอย่างสินค้าที่นำมาจำหน่ายในโอกาสเปิดตัวสินค้าตรา **ภัทรพัฒน์ PATPAT** ครั้งแรก ที่เป็นสินค้าทางการเกษตร เช่น ข้าว ผักไฮโดรโพนิค กระเทียมฟักทอง สินค้าแปรรูปอาหาร เช่น กะปิ น้ำพริกกุ้งเสียบปลานิลแดดเดียว ข้าวแคบ กล้วยตาก ผลไม้แช่อิ่ม สินค้าหัตถกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์แฝก กระจูด สินค้าพืชสมุนไพร เช่น ลูกประคบ ผงสะเดา ปุ๋ยชีวภาพ แชมพู ครีมนวด น้ำยาล้างจาน น้ำผลไม้ สินค้าที่ระลึก เช่น แก้วน้ำ กังหันน้ำชัยพัฒนาเซรามิก เสื้อยืด สินค้าจากโรงงานแปรรูปหนังปลานิล และผลิตภัณฑ์จากมูลนิธิข้าวไทย

งานฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

ลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา *รายงาน*

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ รัฐบาลโดยคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ซึ่งมีนายกรัฐมนตรี (นายอภิสิทธิ์

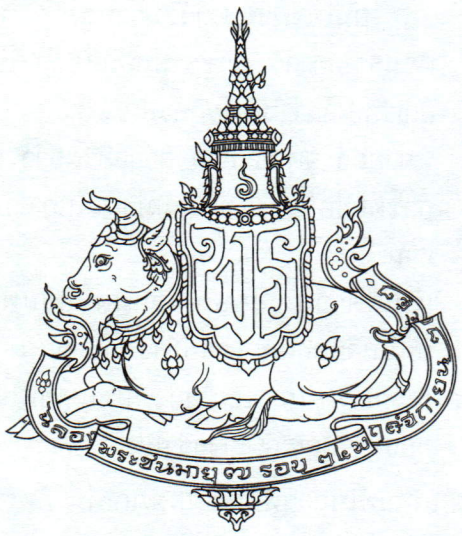

เวชชาชีวะ) เป็นประธานกรรมการ ได้มีมติในการประชุมคณะกรรมการอำนวยการฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๒ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ เห็นสมควรจัดงานฉลองพระชนมายุขึ้นเฉลิมพระเกียรติ กำหนดชื่องานเป็นภาษาไทยว่า **"งานฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี"** ชื่อภาษาอังกฤษว่า **"The Celebration of the 84th Birthday Anniversary of Her Royal Highness Princess Bejaratana"** ดังนี้

๑. ขอพระราชทานพระอนุญาตจัดงานเฉลิมพระเกียรติ และขอพระราชทานตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ

๒. ให้มีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ๖ กิจกรรม ประกอบด้วย

- งานพระราชพิธี
- การทำบุญตักบาตร
- การบริจาคโลหิต
- การจัดทำสารคดีเผยแพร่ทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ๙ ตอน
- การจัดทำหนังสือจดหมายเหตุ

๓. สนับสนุนงบประมาณเพื่อการกุศล จัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ มอบให้มูลนิธิสายใจไทยฯ

๔. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จำนวน ๓ คณะ

- คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
- คณะกรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัยและจราจร
- คณะกรรมการด้านงบประมาณ

ในการนี้ คณะกรรมการอำนวยการฯ เห็นชอบให้สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ดำเนินการในกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ดังนี้

๑. จัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ **"ดวงแก้วแห่งพระมงกุฎเกล้า"** ส่วนหนึ่งนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี อีกส่วนหนึ่งเพื่อแจกจ่ายให้แก่ห้องสมุดสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนในสถานศึกษา

๒. เผยแพร่ซีดี **"บทสวดมนต์สรภัญญะ"** ของมูลนิธิอนุรักษ์พระราชวังพญาไท ในพระอุปถัมภ์ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เพื่อแจกจ่ายแก่ห้องสมุดสถานศึกษาทั่วประเทศ

ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๒

กลุ่มงานนโยบาย แผนยุทธศาสตร์และการประกันคุณภาพ *รายงาน*

วัน/เดือน/ปี เวลา	กิจกรรม/โครงการ	สถานที่
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒	การแถลงข่าวผลการคัดเลือกบุคคล หน่วยงาน และโครงการดีเด่น ประจำพุทธศักราช ๒๕๕๒ **๑. สาขาพัฒนาสังคม** *ประเภทหน่วยงาน* ได้แก่ - โรงพยาบาลอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น **๒. สาขาพัฒนาเศรษฐกิจ** *ประเภทบุคคล* ได้แก่ - นางพรศิริ มโนหาญ *ประเภทหน่วยงาน* ได้แก่ - บริษัทบาธรูม ดีไซน์ จำกัด (ด้านเศรษฐกิจพอเพียง) - สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (ด้านส่งเสริมธุรกิจเอกชน) **๓. สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** *ประเภทบุคคล* ได้แก่ - รองศาสตราจารย์ ดร. กำจัด มงคลกุล (ด้านพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) - ศาสตราจารย์ ดร. วัชระ กสิณฤกษ์ *ประเภทโครงการ* ได้แก่ - โครงการน้ำเชื้อช้างแช่เย็น แช่แข็ง และการผสมเทียมในช้างไทย	ณ ตึกสันติไมตรี (หลังนอก) ทำเนียบรัฐบาล

วัน/เดือน/ปี / เวลา	กิจกรรม/โครงการ	สถานที่
	๔. สาขาเผยแพร่เกียรติภูมิของไทย *ประเภทบุคคล* ได้แก่ - นายจักรพันธุ์ โปษยกฤต *ประเภทโครงการ* ได้แก่ - โครงการประกวดวงโยธวาทิตนักเรียน นักศึกษา ชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตน-ราชสุดา สยามบรมราชกุมารี	
๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๒	การจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประจำปี ๒๕๕๒ ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน - ๖ ธันวาคม ๒๕๕๒ มีพิธีเปิดงานในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๒	โรงแรมเซ็นจูรี่ พาร์ค ถนนราชปรารภ เขตราชเทวี กรุงเทพฯ
๓-๕ ธันวาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย
๗ ธันวาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เนื่องในโอกาสคล้ายวันประสูติ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย
๙ ธันวาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรม-โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสคล้ายวันประสูติ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย
๒๑-๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๒	การปฐมนิเทศด้านเอกลักษณ์ของชาติแก่ผู้เกี่ยวข้องกับงานด้านวิเทศ รุ่นที่ ๖๘	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ สำนักงานวิทยาเขตวังไกลกังวล เขต ๔ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มาใช้คำไทยกันเถิด ☺

คนไทย บางคนรวมทั้งสื่อมวลชนต่างๆ มักใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศปะปนกับภาษาไทยทั้งในการพูดและการเขียน ทั้งที่ศัพท์ภาษาต่างประเทศเหล่านั้นมีคำภาษาไทยอยู่แล้ว และไม่ใช่ศัพท์วิชาการที่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อความเข้าใจแต่อย่างใด

มาใช้คำไทยกันเถิด ☺

พิเศษ ไม่ควรใช้ *กาล่า* (*gala*)

☺ ฉันได้รับบัตรภาพยนตร์รอบ**พิเศษ**มา ๒ ใบ
☹ ฉันได้รับบัตรภาพยนตร์รอบ*กาล่า*มา ๒ ใบ

งานเลี้ยงอาหารค่ำโอกาสพิเศษ ไม่ควรใช้ *กาล่าดินเน่อร์* (*gala dinner*)

☺ ฉันซื้อบัตร**งานเลี้ยงอาหารค่ำโอกาสพิเศษ**มาทั้งโต๊ะ
☹ ฉันซื้อบัตร*กาล่าดินเน่อร์*มาทั้งโต๊ะ

ปฐมทัศน์ ไม่ควรใช้ *กาล่าพรีเหมียร์/พรีเหมียร์* (*gala premier/ premier*)

☺ ฉันได้รับบัตรภาพยนตร์รอบ**ปฐมทัศน์**มา ๒ ใบ
☹ ฉันได้รับบัตรภาพยนตร์รอบ*กาล่าพรีเหมียร์/พรีเหมียร์* มา ๒ ใบ

ออกอากาศ ไม่ควรใช้ *ออนแอร์* (*on air*)

☺ อย่าส่งเสียงดัง รายการของเขากำลัง**ออกอากาศ**
☹ อย่าส่งเสียงดัง รายการของเขากำลัง*ออนแอร์*

ผู้แข่งขัน/ผู้สมัคร ไม่ควรใช้ *แคนดิเดต* (*candidate*)

☺ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาคราวนี้ มีผู้หญิงเป็น**ผู้แข่งขัน/ผู้สมัคร**จำนวนมาก
☹ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาคราวนี้ มีผู้หญิงเป็น*แคนดิเดต*จำนวนมาก

ความจุ ; ความสามารถ ไม่ควรใช้ *แคแพซิตี้* (*capacity*)

☺ ถังน้ำมันรถคันนี้มี**ความจุ** ๔๐ ลิตร
☹ ถังน้ำมันรถคันนี้มี*แคแพซิตี้* ๔๐ ลิตร

☺ งานนี้เกิน**ความสามารถ**ของเขา
☹ งานนี้เกิน*แคแพซิตี้*ของเขา

ระเบิดติดรถ ไม่ควรใช้ *คาร์บอมบ์* (*car bomb*)

☺ ระเบิดที่ห้างสรรพสินค้าเกิดจาก**ระเบิดติดรถ**ที่ใช้วิทยุบังคับ
☹ ระเบิดที่ห้างสรรพสินค้าเกิดจาก*คาร์บอมบ์*ที่ใช้วิทยุบังคับ

การดำเนินชีวิต/วิถีชีวิต ไม่ควรใช้ *ไล้ฟ์สไตล์* (*life style*)

☺ เขาไม่ชอบ**การดำเนินชีวิต/วิถีชีวิต**แบบตะวันตก
☹ เขาไม่ชอบ*ไล้ฟ์สไตล์*แบบตะวันตก

หลักสูตร ; วิชา ; ชุด ไม่ควรใช้ *ค้อร์ส* (*course*)

☺ มหาวิทยาลัยกำลังจะเปิด**หลักสูตร**ใหม่
☹ มหาวิทยาลัยกำลังจะเปิด*ค้อร์ส*ใหม่

☺ ปีนี้เขาสอนหลาย**วิชา**
☹ ปีนี้เขาสอนหลาย*ค้อร์ส*

☺ คนไข้ต้องกินยาให้ครบ**ชุด**ตามที่หมอสั่ง
☹ คนไข้ต้องกินยาให้ครบ*ค้อร์ส*ตามที่หมอสั่ง

☺ ร้านมาลีมีบริการเสริมสวยหลาย**ชุด** เช่น นวดหน้า นวดตัว
☹ ร้านมาลีมีบริการเสริมสวยหลาย*คอร์ส* เช่น นวดหน้า นวดตัว

วิธีใช้ ไม่ควรใช้ *อินสตรั๊กชั่น* (*instruction*)
☺ ก่อนใช้ยาต้องอ่าน**วิธีใช้**ให้เข้าใจชัดเจน
☹ ก่อนใช้ยาต้องอ่าน*อินสตรั๊กชั่น*ให้เข้าใจชัดเจน

นัด ; จับคู่ ; เข้ากัน ไม่ควรใช้ *แม็ตช์* (*match*)
☺ เขาดูภราดรแข่งเทนนิสทุก**นัด**
☹ เขาดูภราดรแข่งเทนนิสทุก*แม็ตช์*
☺ พ่อแม่กลัวลูกสาวลำบาก เลยหาทาง**จับคู่**ลูกกับผู้ชายรวยๆ
☹ พ่อแม่กลัวลูกสาวลำบาก เลยหาทาง**แม็ตช์**ลูกกับผู้ชายรวยๆ
☺ เสื้อตัวนี้ไม่**เข้ากัน**กับกระโปรงเลย
☹ เสื้อตัวนี้ไม่*แม็ตช์*กับกระโปรงเลย

ทรัพยากรบุคคล ไม่ควรใช้ *ฮิวแม่นรีซ้อร์ส* (*human resource*)
☺ บริษัทเน้นการพัฒนา**ทรัพยากรบุคคล** เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
☹ บริษัทเน้นการพัฒนา*ฮิวแม่นรีซ้อร์ส* เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ช่องว่าง ; ช่องโหว่ ไม่ควรใช้ *แก๊ป* (gap)
☺ ปัญหาเศรษฐกิจทำให้มี**ช่องว่าง**ระหว่างคนรวยกับคนจน
☹ ปัญหาเศรษฐกิจทำให้มี*แก๊ป*ระหว่างคนรวยกับคนจน
☺ กฎหมายการพิมพ์ฉบับปัจจุบันมี**ช่องโหว่**ในหลายมาตรา
☹ กฎหมายการพิมพ์ฉบับปัจจุบันมี*แก๊ป*ในหลายมาตรา

นอกฤดูท่องเที่ยว, ในฤดูท่องเที่ยว ไม่ควรใช้ *โลว์ซีซั่น, ไฮซีซั่น* (*low season , high season*)
☺ ค่าโรงแรมช่วง**นอกฤดูท่องเที่ยว**จะถูกกว่าช่วง**ในฤดูท่องเที่ยว**
☹ ค่าโรงแรมช่วง*โลว์ซีซั่น*จะถูกกว่าช่วง*ไฮซีซั่น*

โชคดีเรื่องรัก, โชคไม่ดีเรื่องแข่งขัน ไม่ควรใช้ *ลักกี้อินเลิฟ, อันลักกี้อินเกม* (*lucky in love, unlucky in game*)
☺ เขาว่าคน**โชคดีเรื่องรัก** จะ**โชคไม่ดีเรื่องแข่งขัน**
☹ เขาว่าคน*ลักกี้อินเลิฟ* จะ*อันลักกี้อินเกม*

วิจารณญาณ ไม่ควรใช้ *จั๊ดจ์เม้นต์* (*judgement/ judgment*)
☺ เขาทำพลาดเพราะไม่ได้ใช้**วิจารณญาณ**ให้รอบคอบ
☹ เขาทำพลาดเพราะไม่ได้ใช้*จั๊ดจ์เม้นต์*ให้รอบคอบ

(การ) ส่งออก, (การ) นำเข้า ไม่ควรใช้ *เอ็กซ์พอร์ต, อิมพอร์ต* (*export, import*)
☺ บริษัทนี้ทำธุรกิจเกี่ยวกับ**การส่งออก**และ**นำเข้า**สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค
☹ บริษัทนี้ทำธุรกิจเกี่ยวกับ*เอ็กซ์พอร์ต*และ*อิมพอร์ต*สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค

ทดลองแสดง ไม่ควรใช้ *แค้สต์* (*cast*)
☺ เธอจะไม่ไป**ทดลองแสดง**ดูหน่อยหรือ
☹ เธอจะไม่ไป*แค้สต์*ดูหน่อยหรือ

แตะพื้น/ถึงพื้น ไม่ควรใช้ *แลนดิ้ง* (*landing*)
☺ เครื่องบิน**แตะพื้น/ถึงพื้น**แล้ว
☹ เครื่องบิน*แลนดิ้ง*แล้ว

(ศัพท์และตัวอย่างจากหนังสือ ศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๙)

